

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Katja Arampatzi & Liri Kqiku

AMK-miesopiskelijoiden segregoituneesta sosiaalialan ohjelmasta kokemuksia tutkinto-

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

26.4.2019

Tekijä(t) Otsikko	Katja Arampatzi, Liri Kqiku AMK-miesopiskelijoiden kokemuksia segregoituneesta sosiaalialan tutkinto-ohjelmasta
Sivumäärä Aika	76 sivua + 3 liitettä 26.4.2019
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Jyrki Konkka Lehtori Mira Schroderus
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella Metropolia Ammattikorkeakoulun miessukupuolisten sosionomiopiskelijoiden kokemuksia naisvaltaisesta sosiaalialan tutkinto-ohjelmasta. Miehet ovat yhteiskunnallisesti merkittävä joukko, mutta sosiaalialan opiskeluissa sekä työelämässä heidän määränsä ei ole kovin merkittävä. Sosiaalialaa on pidetty perinteisesti naisten linnakkeena ja siihen liitetään sellaisia arvoja ja osaamista, joita ei ole perinteisesti pidetty miesten vahvuuksina eikä miehille ominaisina persoonallisuuspiirteinä. Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Metropolia Ammattikorkeakoulu. Tavoitteena oli tuottaa tietoa miessukupuolisten opiskelijoiden näkemyksistä miehisyydestä ja sen merkityksestä sekä miehisyyteen kohdistuvista odotuksista. Erityisesti mielenkiinnon kohteena oli sukupuolen ilmeneminen opinnoissa, työharjoitteluissa sekä oppimateriaaleissa.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostivat segregatio, sosiaaliala, sukupuolen rakentuminen ja sen yhteiskunnallinen merkitys, oppilaitoksien sukupuolistavat käytännöt, miehisuus, sosiaalialan arvot ja stereotypiat. Lisäksi opinnäytetyössä käsiteltiin lainsäädäntöön ja sosionomi tutkintoon liittyviä teemoja. Teoriaa yhdistää miesnäkökulma ja aineistona käytettiin laajasti sukupuolentutkimusta ja erityisesti miestutkimusta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena temahaastattelua käyttäen. Haastattelimme kolmea miessukupuolista sosionomiopiskelijaa talvella 2018. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Tuloksista selvisi, että miehet kokevat sosiaalialan opinnot varsin tasa-arvoisina ja yhdenvertaisina. Aineistosta ilmeni kuitenkin kokemuksia sukupuoleen kohdistuvista stereotyyppisistä odotuksista ja asenteista. Sosiaalialan opinnot ovat osittain sukupuolineutraaleja ja sukupuolen monimuotoisuuden näkyväksi tekemisessä on edelleen kehitettävää.</p> <p>Tulosten perusteella sukupuolen näkyväksi tekemiseen tulisi panostaa ja yksipuolista mieskuvaa tulisi laajentaa opinnoissa. Sukupuolittetun ja sukupuolisensitiivisen työotteen tulisi näkyä opinnoissa ja opetuksessa. Lisäksi yhdenvertaisuuden toteutumista oppilaitoksessa tulisi seurata säännöllisesti.</p>	
Avainsanat	segregatio, sukupuoli, sosiaaliala, miesnäkökulma, stereotypia

Author(s) Title	Katja Arampatzi, Liri Kqiku Bachelor's Degree Male Student's Experiences of Studying in a Segregated Social Services Degree Programme
Number of Pages Date	76 pages + 3 appendices 1 April 2019
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructor(s)	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Mira Schroderus, Senior Lecturer
<p>The aim of the thesis was to study the experiences of Metropolia University of Applied Sciences' male students concerning the Social Services Degree Programme, which is female-dominated. Men are a societally significant group but in social services studies and working life their number is not very large. Social services has been traditionally considered to be a female fortress, and it has associations of such values and skills that are not usually thought to be male strengths or typical male personality traits. The thesis was made in cooperation with Metropolia University of Applied Sciences. The objective was to produce information of male students' views on masculinity and its meaning, as well as expectations of masculinity. A special target of interest was the occurrence of gender in studies, internships, and study materials.</p> <p>The theoretical framework of the thesis consists of segregation, social services, the construction of gender and its social significance, gendering practices of learning institutions masculinity, and values and stereotypes of social services. In addition, the thesis addresses themes related to legislation and the Bachelor of Social Services degree. The theory is connected to a male perspective and the materials used were gender studies and especially men's studies. The thesis was conducted as qualitative research with theme interviews. Three social services male students were interviewed in the winter 2018 and the material was analysed using theory-based content analysis.</p> <p>The results showed that men experience the social services studies as relatively equal. However, the results also showed some experiences of stereotypical expectations and attitudes towards gender. Social services studies seem to be partially gender neutral and there is still room for development in making the gender diversity visible.</p> <p>Gender, which is based on the results, should be made more visible, and the one-sided view on men should be widened in studies. A gender conscious and gender sensitive working manner should show in the studies and teaching. Also, the realization of equality should be monitored regularly in learning institutions.</p>	
Keywords	segregation, gender, social services, male perspective, stereotype

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Segregoitunut sosiaaliala	4
3	Sukupuolten tasa-arvo ja lainsäädäntö	7
3.1	Tasa-arvolaki	7
3.2	Yhdenvertaisuuslaki	7
4	Sukupuolistamisen käytännöt ja rakenteet koulutuksessa	10
5	Metropolia Ammattikorkeakoulu ja sukupuolietoisuus	13
6	Sosionomi (AMK)	15
7	Sosiaalialan naisisuus ja pehmeät arvot	17
8	Sukupuoli ja sen yhteiskunnallinen merkitys	20
9	Sukupuolen määrittelyä miehisyyden viitekehyksessä	24
9.1	Miestutkimus	24
9.2	Biologinen sukupuoli (<i>Sex</i>)	25
9.3	Kulttuurinen ja sosiaalinen sukupuoli (<i>Gender</i>)	26
9.4	Sukupuoli-identiteetti (<i>Gender identity</i>)	27
10	Sukupuolen stereotypiat, miehisuus ja vallitseva maskuliinisuus	29
10.1	Stereotypiat	29
10.2	Miehisuus	31
10.3	Hegemoninen maskuliinisuus	33
11	Opinnäytetyön toteutus	37
11.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	38
11.2	Kohderyhmä	39
11.3	Kvalitatiivinen tutkimus	39
11.4	Teemahaastattelu	40
11.5	Aineiston litterointi	42
11.6	Teorialähtöinen sisällönanalyysi	43
11.7	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	45
12	Tulokset	49

12.1	Sosiaalialaan liitettävät arvot	49
12.2	Näkökulmia miehisyyteen	50
12.3	Kokemukset naisvaltaisessa opiskeluyhteisössä opiskelusta	51
12.4	Työharjoittelu segregoituneella sosiaalialalla	52
12.5	Sukupuoli ja sen merkitykset opinnoissa	54
12.6	Roolit, ennakkoluulot ja stereotypiat	55
13	Johtopäätökset	56
14	Pohdinta	65
	Lähteet	68
	Liitteet	
	Liite 1. Saatekirje	
	Liite 2. Suostumuslomake	
	Liite 3. Esimerkkikaavio teemoittelusta	

1 Johdanto

Suomi on ottanut suuria harppauksia sukupuolten tasa-arvon suhteen, mutta vielä on kehitettävää. Esimerkiksi suomalaiset työmarkkinat jakautuvat jyrkästi naisten ja miesten töihin. Tämä ammatillinen jakautuminen työmarkkinoilla on EU-maiden kuudenneksi korkeinta. Toimialoittainen jakautuminen on EU-maiden neljänneksi korkeinta. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2013: 7.) Tämä segregatio aiheuttaa epätasa-arvoa muun muassa palkkauksessa ja osaltaan vinouttaa työmarkkinoiden rakennetta. Segregaatiota on tukenut erityisesti koulutuksen selkeä jakautuminen naisten ja miesten aloihin. Omalle sukupuolelle epätyypilliselle alalle hakeutuminen on harvinaista ja miehille vielä harvinaisempaa. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2013: 7; Laine & Napari 2008: 10; Kuusi & Jakku-Sihvonen & Koramo 2009: 43.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella sosionomi AMK-miesopiskelijoiden kokemuksia segregoituneesta sosiaalialan tutkinto-ohjelmasta. Opinnäytetyössämme pyrimme tarkastelemaan sitä, kuinka sukupuolirakenteen epätasapaino näkyy miessukupuolisten subjektiivisissa kokemuksissa. Haluamme myös selvittää minkälaisia kokemuksia miehillä on sukupuolinäkökulman ilmenemisestä ja sen huomioimisesta opinnoissa. Miten miehet kokevat opiskelun ammattikorkeakoulussa naisvaltaisella alalla. Nämä miehet ovat rikkoneet sukupuolten välisen raja-aidan ja astuneet alalle, jota on pidetty perinteisesti naisten alueena. Alalle kiinnittyminen ei kuitenkaan näkemyksemme mukaan ole ongelmattonta vaan sukupuolella on merkitystä sellaisellakin alalla, jossa sukupuolisensitiivisyys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kuuluvat olennaisesti oppilaitoksen kulttuuriin ja arvoihin.

Pohdimme opinnäytetyössämme tulisiko miesnäkökulma/mieserityisyys huomioida sosiaalialan naisvaltaisella koulutusalueella. Nehami Baumin (2015: 1468–1469) mukaan miesten tarpeiden käsitteleminen vaatii, että meidän tulee ensin tiedostaa miesten ainutlaatuiset ongelmat, tarpeet ja ainutlaatuiset tavat ilmentää ahdistusta. Sosiaaliala on kehittänyt erilaisia malleja ja toimintatapoja kohdata ja työskennellä erilaisten asiakasryhmien kanssa. Tällaisia tulisi kehittää myös työskentelyssä eri sukupuolta olevien kanssa. Teoriapohjaa rakentaessamme olemme kiinnittäneet huomiota sukupuolentutkimuksen feministisen tutkimuksen näkökulman laajuuteen, jossa miesnäkökulma on usein vähäistä tai yksipuolista.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme pyrkineet sukupuolitietoiseen (sukupuolisensitiiviseen) työotteeseen. Sukupuolitietoisella työotteella pyrimme tunnistamaan ja nostamaan esille sukupuolittuneet sosiaaliset ja kulttuuriset odotukset, oletukset, käytännöt, roolit, rakenteet ja stereotyyptit, joita liitetään sekä miehisyyteen että sosiaalialaan, jotta niitä ei edelleen uusittaisi. Tällä tarkoitamme yhteiskunnallisten instituutioiden sukupuolittuneiden käytäntöjen tunnistamista, huomioimista sekä kyseenalaistamista. Tunnustamme aiheen olevan monimutkainen ja siksi olemme katsoneet tarpeelliseksi avata ja tarkastella näitä teemoja omissa kappaleissaan. Ymmärrämme sukupuolen vaikuttavan ihmisten olemiseen ja toimintamahdollisuuksiin sekä henkiseen kasvuun ja kehitykseen ja siksi pyrimme tietoisesti avaamaan sekä tekemään näkyväksi sukupuolistavia käytäntöjä, kokonaisvaltaisesti sukupuolen monimuotoisuus huomioiden.

Sosiaaliala on hyvin naisvaltaista ja sukupuolen mukaan eriytynyttä. Alan koulutuksen eriytyminen vaikuttaa myös työelämän eriytymiseen ja vaikuttaa opiskelijoiden mahdollisuuksiin toteuttaa itseään sekä mahdollisuuksiin saavuttaa omia tavoitteitaan. Tästä syystä seuraavassa kappaleessa käsittelemme eriytynyttä sosiaalialaa ja sen yhteiskunnallista merkitystä. Tasa-arvolainsäädännöllä pyritään mahdollistamaan sukupuolten välinen tasa-arvon toteutuminen koulutuksessa ja työelämässä sekä pyrkii osaltaan lieventämään segregatiota. Laki säätelee ja ohjaa oppilaitosten sekä työmarkkinoiden toimintaa tasa-arvon toteutumisen edistämiseksi ja siksi tarkastelemme sitä kolmannessa kappaleessa.

Opinnäytetyömme tarkastelee miessukupuolisten Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden kokemuksia opiskeluistaan, joten koimme aiheelliseksi tarkastella mitä sukupuoli ja miehisuus tarkoittaa sekä niihin kohdistuvia stereotyyppioita ja ennako-oletuksia. Tiedostamme että kouluyhteisöömme kuten koko yhteiskuntaamme mahtuu useita eri sukupuolia. Ymmärrämme, että jakaessamme sukupuolet karkeasti kahteen eri sukupuoleen miehiin ja naisiin saatamme itse lisätä kahtiajakoa ja stereotyyppien muodostusta. Raija Julkusen (2010: 47) mukaan sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei vaadi erojen poistamista, vaan erojen institutionaalista tunnustamista. Marita Husso (2016: 86–87) kritisoi sukupuolen läsnäolon ja merkityksen kieltämistä sekä mies- ja naistapaisuuksista vaikenemista.

Missään vaiheessa emme pyri kuvaamaan mitään sukupuolen ydintä vaan tarkastelemme sukupuolen yhteiskunnallisia merkityksiä sekä miten sukupuoli rakentuu

ja näyttäytyy, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Sukupuoli on vain arvioinnin kohteena. Tarkasteltavana on myös, miten sukupuoli ilmenee oppilaitoksen käytänteissä, sillä haastateltavien kokemukset ovat tässä kontekstissa kosketuksissa oppilaitoksen toimijoihin ja kulttuuriin. Haastateltavat ovat miessukupuolisina sosionomiopiskelijoina vähemmistönä oman alan koulutuksessa, joten oli mielestämme myös tarpeellista selkeyttää mitä merkityksiä sosiaalialaan ja sosionomeihin yleisesti liitetään ja mitä ominaisuuksia alan edustajiin kohdistuu oman alansa perusteella. Näitä aiheita tarkastelemme tarkemmin omissa luvuissaan.

Opinnäytetyössämme olemme käyttäneet laadullisen tutkimuksen periaatteita, sillä mielenkiintomme kohdistuu miesopiskelijoiden omiin näkemyksiin, käsityksiin ja kokemuksiin, joita haluamme löytää ja paljastaa/tehdä näkyväksi. Aineistonkeruumetodina toimii teemahaastattelu ja analyysitapana teorialähtöinen sisällönanalyysi. Työelämäyhteistyökumppanimme toimii Metropolia Ammattikorkeakoulu, jolta saimme suullisen tutkimusluvan opinnäytetyöllemme.

Opinnäytetyömme sisältö etenee teoriaosuuden esittelystä saatuihin tuloksiin. Luvussa 2 käsittelemme segregoitunutta sosiaalialaa, mitä se tarkoittaa ja miten se näyttäytyy. Pohdimme myös miksi asiaan tulisi kiinnittää huomiota. Luvussa 3 kerromme lainsäädännöstä liittyen sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Sukupuolistamisen käytäntöihin ja rakenteisiin koulutuksessa paneudumme luvussa 4. Luvussa 5 kerromme työelämäyhteistyökumppanistamme Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja tämän roolista aiheeseemme liittyen. Sosiaalialan tutkinto-ohjelmasta valmistuu sosionomeja. Tarkastelemme kappaleessa 6 sosionomi (AMK) tutkinnon laajuutta, kompetensseja sekä sosionomin työkenttää. Luku 7 avaa sosiaalialaan liitettäviä feminiinisiä piirteitä, alan naisisuutta ja pehmeitä arvoja. Luvussa 8 tarkastelemme sukupuolen merkitystä yhteiskunnalliselta kannalta ja luvussa 9 miehisyyden viitekehyksessä. Luvussa 10 käsittelemme sukupuoleen liitettäviä stereotyyppioita, miehisyyttä ja hegemonista maskuliinisuutta. Luku 11 tuo ilmi opinnäytetyömme toteutuksen kertoen tarkasti opinnäytetyömme tarkoituksen ja tutkimuskysymykset sekä prosessikuvauksen. Luvussa 12 kerromme opinnäytetyömme tulokset esimerkkien eli haastateltavien suorien lainausten muodossa konkretisoimalla. Luvussa 13 kokoamme tuloksia yhteen ja vertailemme niitä aiempiin tutkimuksiin. Luku 14 on pohdintaa.

2 Segregoitunut sosiaaliala

Tässä luvussa tarkastelemme suomalaisen työelämän ja etenkin sosiaalialan segregoitumista, mitä se tarkoittaa ja miten se yhteiskunnassamme sekä oppilaitoksissa näyttäytyy ja miksi siihen tulisi kiinnittää huomiota opetuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2010) teettämän segregaatian lieventämistyöryhmän loppuraportissa suositellaan, että koulujen ja oppilaitoksen opetusta, kasvatusta sekä ohjausta ja koulun toimintakulttuuria tulisi kehittää siten, että ne tukevat ja edistävät oppilaiden ja opiskelijoiden tasa-arvoa ja tasavertaista yksilöllistä oppimista sekä kasvamista, huomioiden sukupuolen sosiaalisen ja kulttuurisen rakentumisen. Opetuksen, kouluyhteisön ja kodin vuorovaikutusta ja tukipalveluja sekä ohjauskäytäntöjä tulisi kehittää siten että ne huomioivat erilaiset sukupuolisuuden ilmenemismuodot. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010: 11, 65.)

Eriytyminen ja sukupuolirakenteen epätasapaino voi näkyä koulutuksessa monella tavalla. Se voi ilmetä horisontaalisena eli tytöt ja pojat suorittavat opintoja ja tutkintoja eri koulutus- ja opintoaloilla. Se voi ilmetä myös vertikaalisena, joka tarkoittaa eri koulutusasteilla tapahtuvaa eriytymistä. Segregaation purkuun tähtäävät toimet ovat useimmiten kohdistettu naisiin. Tutkimukset kuitenkin viittaavat siihen, että tyttöjen on kulttuuristen ja lähiympäristön asenteiden näkökulmasta, helpompi rikkoa sukupuolten välisiä rajoja ja astua perinteisille miesten alueille, kuin poikien sijoittua perinteisille naisten alueille. (Kuusi ym. 2009: 43.)

Kouluissa sukupuolinen segregatio on sukupuolten välistä eriytymistä ja epätasapainoa, joka näkyy muun muassa oppiainevalinnoissa, käytännön opetuksessa, oppimistuloksissa, arvioinnissa sekä koulu- ja opetushenkilökunnan koostumuksessa. Koulujen käytännön toiminnassa ja toimintaympäristöissä löytyy edelleen työnjaollisia ja eriyttäviä tapoja sekä käytäntöjä. Koululaitoksen sisäinen työnjako ilmentää yhteiskunnassa yleisesti esiintyvää segregatiota. Koulutuksella on mahdollista vaikuttaa segregatioon lisäämällä työelämäntuntemusta ja kehittämällä koulutukseen liittyviä työelämäjaksoja. Yleisten työelämävalmiuksien ja työelämäntuntemuksen vahvistaminen tukee segregaatian lieventymistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010: 22, 29.)

Myös suomalaiset työmarkkinat ovat segregoituneet selvästi sukupuolten mukaan - yhteiskunnan rakennetasolla miehet ja naiset toimivat eri ammateissa sekä eri

tehtävissä, hyvin naisvaltaisissa tai miesvaltaisissa työympäristöissä. Segregaatiota on tukenut erityisesti koulutuksen selkeä jakautuminen naisten ja miesten aloihin. Ammattien ja koulutuksen eriytyminen luo naisille ja miehille erilaisia ammatti-identiteettejä, joiden mukaan he tekevät valintoja ja suuntaa yksilöiden elämää sekä koulutuksen ja ammatin valitsijoina. (Korvajärvi 2010: 185–186.) Toimiala määritellään miesvaltaiseksi tai naisvaltaiseksi, jos sen henkilöstömäärästä yli 60 prosenttia on samaa sukupuolta olevia työntekijöitä. Muuten toimiala määritellään sukupuolirakenteeltaan tasapainoiseksi. (Laine & Napari 2008: 27.)

Hallitusohjelmissa ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmissa on toistuvasti kiinnitetty huomiota koulutuksen ja työelämän segregaatioon ja sen lieventymisen hitauteen (Kuusi ym. 2009: 43). Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa (2016–2019) pitkän aikavälin tavoitteina on lieventää työmarkkinoiden segregoitumista naisten ja miesten aloihin ja ammatteihin sekä varmistaa molemmille yhtäläiset mahdollisuudet yksilölliseen oppimiseen, itsensä kehittämiseen sekä kasvuun. Tavoitteena on käynnistää kokeilu, joka kehittää ja yhdistää opinto-ohjauksen siten, että tytöt ja pojat tutustuvat sekä nais- että miesvaltaisiin aloihin. Hallituksen tavoitteena on myöskin tukea sukupuolten taitoeroja lieventävää sekä tasa-arvoa edistävää toimintaa. (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016: 9, 13–14.)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia suomen koulutusalojen sukupuolten mukaiselle eriytymiselle. Tyttöjen ja poikien koulutus- ja oppiainevalinnat ovat edelleen eriytyneitä sukupuolen mukaan, joka tukevat segregaation ja epätasa-arvoisten rakenteiden säilymistä työelämässä. Stereotyyppiset käsitykset miehille ja naisille sopivista koulutusaloista ja ammateista rajoittavat yksilöllisten valintojen tekemistä omien kykyjen ja lahjakkuuksien pohjalta. Vähiten eriytyminen on lieventynyt ammatillisessa peruskoulutuksessa ja eniten yliopisto-opinnoissa. Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-alan uusista opiskelijoista naisten ja miesten osuudet ovat pysyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana lähes saman suuruisina. Kuitenkin koulutuksella on merkittäviä vaikutuksia naisten ja miesten työmarkkina asemaan ja palkkaukseen sekä muuhun elämään. Tästä syystä segregaation lieventämiseen tulisi pyrkiä kaikilla koulutusasteilla. Sukupuolten tasa-arvoon ohjaavat tavoitteet ja menettelyt tulisi määritellä selkeämmin ja kattavammin opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa sekä opetussuunnitelmissa ja niitä tulisi seurata ja arvioida sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. (Kuusi ym. 2009: 3, 12, 15, 50, 68.)

Kuusen, Jakku-Sihvonen ja Koramon (2009) julkaisusta on kymmenen vuotta aikaa ja jo silloin sosiaali- ja terveys ja liikunta-alan opiskelijoiden osuudet olivat pysyneet lähes muuttumattomina. Nyt kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2019, Tilastokeskuksen (2016) uusimman julkaisun, Naiset ja miehet Suomessa 2016 mukaan, sosiaali- ja terveys sekä liikunta-alat ovat edelleen vahvasti naisvaltaisia eikä suuria muutoksia ole siis tapahtunut ainakaan viimeiseen kahteenkymmeneen vuoteen.

Segregaation lieventämisen tavoitteena on luoda miehille ja naisille yhdenvertaiset mahdollisuudet toteuttaa itseään perheessä, työelämässä ja yhteiskunnassa sekä varmistaa yhtäläiset mahdollisuudet saavuttaa ja toteuttaa näitä tavoitteita. (THL 2018a.) Miehet ja naiset työskentelevät eri toimialoilla ja tutkimukset ovat osoittaneet, että sukupuolen ammatilliset erot ovat yksi keskeisimmistä naisten ja miesten välisiä palkkaeroja ylläpitävistä tekijöistä (Laine & Napari 2008: 10).

Kun puhutaan tasa-arvosta tai sukupuolinäkökulmasta, usein oletetaan, että kyse on naisten aseman edistämisestä tai siitä, että naiset tulee ottaa tutkimuskohteeksi. Sukupuolinäkökulmasta puhuttaessa pitäisi kuitenkin puhua siitä, miten sukupuoli rakenteistaa tarkasteltavana olevaa ilmiötä, miten se mahdollisesti toteutuu eri tavoin tai samoin tavoin naisten ja miesten kohdalla. Tämä on tutkimuksen asia ja sen tulos vasta osoittaa, onko syytä ryhtyä parantamaan naisten vai miesten asemaa vaiko molempien, mutta ehkä eri tavoin. (Salmi 2003: 409.)

3 Sukupuolten tasa-arvo ja lainsäädäntö

Lainsäädännössä tasa-arvolla viitataan sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Tasa-arvon toteutumisen kannalta on mielestämme tärkeää puhua eri sukupuolista ja niihin kohdistuvista erilaisista odotuksista sekä yksilöiden, tässä tapauksessa miessukupuolisten opiskelijoiden yksilöllisistä ja keskimääräisistä kokemuksista. Opinnäytetyössämme emme pyri sukupuolten välisien erojen korostamiseen, vaan ennemmin nostamaan esille sukupuolen esiintymistä ja stereotyyppisiä näkemyksiä opetuksessa sekä sukupuoleen kohdistuvia odotuksia koulutuksessa ja työelämässä. Sukupuolella on merkitystä, sillä käytännössä yhteiskunnallisessa todellisuudessa ihmiset nähdään useimmiten naisina tai miehinä ja sukupuolensa mukaan heihin myös liitetään erilaisia odotuksia sekä heihin kohdistuu usein myös erilaisia vaatimuksia.

3.1 Tasa-arvolaki

Tasa-arvolain tarkoituksena on edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa ja estää sukupuoleen perustuva syrjintä sekä parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena lisäksi myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Koulutuksesta ja opetuksesta järjestävien viranomaisten tai yhteisöjen tulee huolehtia tasa-arvon toteutumisesta, että tytöillä, pojilla, naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Lisäksi niiden tulee valvoa, että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. 1986/609; 2014/1329; 2016/915.)

Oppilaitoksen sekä muiden koulutusta ja opetusta järjestävien yhteisöjen on pidettävä tässä laissa kiellettyä syrjintänä, jos henkilö asetetaan opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä, opintosuoritusten arvioinnissa tai oppilaitoksen tai yhteisön muussa varsinaisessa toiminnassa sukupuolen perusteella muita epäedullisempaan asemaan. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. 1986/609; 2014/1329; 2016/915.)

3.2 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (2014/1325) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lakia sovelletaan yksityisessä ja julkisessa toiminnassa. Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän

oppilaitoksen sekä työnantajan velvollisuutena on arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja edistää toiminnassaan yhdenvertaisuutta. Edistämistoimenpiteiden tulee olla toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioituna tehokkaita, tarkoituksenmukaisia sekä oikeasuhtaisia. (Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325.)

Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia myös siitä, että oppilaitoksella on yhdenvertaisuuden edistämiseksi suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä ja lisäksi heidän on varattava oppilaille, heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille ja heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä. (Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325.)

Yhdenvertaisuuslaki ja laki naisten ja miesten tasa-arvosta, koskettaa sosiaalialan miessukupuolisia sosionomiopiskelijoita sillä he ovat oppilaitoksissa sukupuoleltaan vähemmistön edustajia, vaikka yhteiskunnallisesti eivät olekaan vähemmistön edustajia. Tyttöjen ja poikien koulutus- ja oppiainevalinnat ovat edelleen eriytyneitä sukupuolen mukaan, joka tukee segregaaation ja epätasa-arvoisten rakenteiden säilymistä työelämässä (Kuusi ym. 2009: 15). Ammattikorkeakoulutuksen opiskelijoita oli vuonna 2014 yhteensä noin 138 700. Eriytyneimpiä koulutusaloja olivat sosiaali- ja terveysala sekä liikunta-ala, joissa opiskeli kyseisenä vuonna noin 33 400 naista ja miehiä vain noin 5 800. Vuonna 2014 edellä mainituilta aloilta tutkinnon suorittaneista, naisia oli 87,7 % ja miehiä 12,3%. (Tilastokeskus 2016: 29.)

Tasa-arvon toteutumisen kannalta on mielestämme perusteltua väittää, että sukupuoleen tulisi kiinnittää huomiota, vaikka sillä ei subjektiivisesti tai yksilöllisesti olisi ihmisten mielestä oman toiminnan kannalta merkitystä. Sukupuolitietoinen lähestymistapa tunnistaa sukupuolten erot, mutta ei pidä näitä eroja biologisina, vaan kulttuurin tuottamina (Kuusi ym. 2009: 56). Sukupuolen merkitykset tulisikin ymmärtää, etenkin yhteiskunnallisessa kontekstissa sillä sen vaikutukset ovat usein hyvinkin konkreettisia ihmisten arjessa, koulutuksessa ja työelämässä sekä mahdollisuuksissa toteuttaa itseään niissä. Sukupuolitietoisuuden toiminnan tarkastelu on hedelmällisempää kuin sukupuolineutraali suhtautuminen, jolloin ei usein ymmärretä tai haluta myöntää sukupuolen yhteiskunnallista merkitystä. Ihmiset tulee kuitenkin aina kohdata yksilöllisesti ja sukupuolen moninaisuus huomioiden, yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti. Sukupuolineutraali suhtautuminen voi olla tavoite, mutta se vaatii toteutuakseen sukupuolitietoisuutta - tietoa ihmisistä ja heidän sukupuolensa

vaikutuksesta, haitoista ja seurauksista. Sama asia koskee melkein minkä tahansa ilmiön tarkastelua - päihteettömyys voi olla tavoite, mutta vaatii toteutuakseen muun muassa tietoa päihteiden käyttäjistä, päihteiden vaikutuksista, haitoista ja seurauksista sekä siitä miten lainsäädäntö vaikuttaa päihteiden saavutettavuuteen ynnä muusta sellaisesta.

4 Sukupuolistamisen käytännöt ja rakenteet koulutuksessa

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutus on hyvin naisvoittoista. Opettajista noin 90 prosenttia on naisia (Metropolia 2014: 6) ja opiskelijoista naisia on yli 85 prosenttia (Tilastokeskus 2016: 29). Sosiaalialaa opiskelevat miehet ovat rikkoneet sukupuolten välisen raja-aidan ja astuneet alalle, jota on pidetty perinteisesti naisten alueena. Alalle kiinnittyminen ei kuitenkaan näkemyksemme mukaan ole ongelmattonta vaan sukupuolella on merkitystä sellaisellakin alalla, jossa sukupuolisensitiivisyys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kuuluvat olennaisesti oppilaitoksen kulttuuriin ja arvoihin.

Kouluja pidetään aktiivisena sukupuolen stereotyyppien tuotantokoneistona, jossa oppimateriaalien- ja opinto-ohjauksen sekä opettajien odotuksien- ja valintaprosessien kautta, stereotyyppit leviävät (Connell 2000: 131). Sulkunen ja Kauppinen (2018: 150) toteavat tutkimustensa osoittaneen, että koulu toistaa ja tulee tuottaneeksi sukupuoleen liittyviä, rajaavia käsityksiä yksilöiden osaamisesta ja kyvyistä muun muassa oppimateriaalien kautta. He ehdottavat, että kouluissa tehtäisiin näkyväksi ja koeteltaisiin yksilöiden mahdollisuuksia rajoittavia stereotyyppioita. Sukupuolitietoisesta lähestymistavasta mukaan opettajien tulisi sukupuolen häivyttämisen sijaan tiedostaa, analysoida ja pyrkiä muuttamaan sukupuolittuneita käsityksiä ja rakenteita – yhdessä oppilaiden kanssa (Jääskeläinen ym. 2015: 18–19).

Sukupuolten tasa-arvoa oppilaitoksissa tutkineen tasa-arvobarometrin 2017 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 54, 60) mukaan naisista 13 ja miehistä peräti 20 prosenttia oli sitä mieltä, että heidän sukupuolensa vaikuttaa opettajien tapaan kohdella heitä. Kymmenesosa sekä naisista että miehistä oli sitä mieltä, että opettajat antavat tyttöjen tai naisten olla muita enemmän äänessä. Kymmenesosa sekä nais- että miesopiskelijoista arveli sukupuolensa vaikuttavan myös opintosuoritustensa arviointiin. Seitsemän prosenttia miehistä ja kaksi prosenttia naisista oli sitä mieltä, että tytöt tai naiset saavat parempia arvosanoja sukupuolensa vuoksi. Miehistä viisi prosenttia kertoi kokeneensa sukupuoleen liittyvää vähättelyä koulu- tai opiskeluympäristössä. Joka kymmenes opiskelija oli havainnut oppilaitoksessaan sukupuoleen perinteisesti liitettyjen odotusten rikkomiseen liittyvää kiusaamista, ja 14 prosenttia oli havainnut seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää tai nimittelyä. Naisista kuusi ja miehistä kolme prosenttia oli sitä mieltä, että heidän oppilaitoksessaan kaikki eivät saa olla omia itsejään sukupuolestaan riippumatta. Miehistä kuusi ja naisista neljä prosenttia arvioi, että heidän

oppilaitoksessaan kaikki eivät saa ilmentää sukupuoltaan haluamallaan tavalla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 54, 60.)

Anna Liisa Westmanin (2015: 24, 44–46, 123, 141) tutkimuksen kohteena on ammatillinen korkeakouluopettajuus ja sukupuolitietoisuus. Westman lähtee oletuksesta, että opettajalla on mahdollisuuksia valita pedagogisia käytäntöjään, joilla edistetään sukupuolitietoisuutta kunnioittaen tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Pedagogiset käytännöt määrittävät opettajan toimintatapaa mahdollistaen tai estäen keskustelun sukupuolesta. Westmanin mukaan opettaja ratkaisee pedagogisten käytäntöjensä valinnalla sen, miten sukupuolta rakennetaan tai puretaan, miten vuorovaikutusta oppimistiloissa toteutetaan tai hyväksytäänkö stereotyyppiset käsitykset miesten ja naisten toiminnasta. Westmanin tutkimuslöydösten mukaan sukupuoli on jokseenkin näkymätön ammatillisessa korkeakoulututkimuksessa. Opettajat pitävät itseään sukupuolineutraaleina. Yleisesti ottaen sukupuolitietoisuus on tuntematonta ja sukupuolen mukaista eriarvoista kohtelua ei osata tunnistaa eikä tunnustaa. Stereotyyppioita ja ennakkoluuloja esiintyi tarinoiden mukaan kaikissa tutkimukseen osallistuneissa korkeakouluissa ja kulttuureissa. (Westman 2015: 24, 44–46, 123, 141.)

Koulun käytännöissä rakentuu erilaisia sosiaalisia ja kulttuurisia eroja, eriarvoisuuksia ja toiseuksia. Sukupuoli risteytyy muiden erojen, kuten etnisyyden, iän, yhteiskuntaluokan, ynnä muiden paikallisten erojen ja mahdollisuuksien kanssa, joten eroille herkistyminen sukupuolen myötä avaa näköaloja laajemmin myös muihin suomalaisen koulun eriarvoisuuksiin. (Laiho & Jauhiainen 2016: 367.) Baumin (2015: 2467) mukaan psykologian ja sosiologian kirjallisuudet käsittelevät suppeasti miesten kokemuksia normatiivisista elämänvaiheista, sekä kriiseistä että stressaavista tapahtumista. Kirjallisuus osoittaa, että miehet, naisten tavoin, kohtaavat vaikeita haasteita siirtyessään elämänvaiheesta toiseen, jotka aiheuttavat monenlaista stressiä ja emotionaalisia ongelmia. (Baum 2015: 2467.)

Koulu tarjoaa oppilaille erilaisia identiteettejä. Merkityksellisten ihmisten tuki sekä kokemukset itsestään koulun ulkopuolella vaikuttaa siihen, kuinka onnistuneesti opiskelijat pystyvät vastustamaan koulun tarjoamia identiteettejä. Koulun virallisia numeerisia ja sanallisia arvioita on kuitenkin hankala vastustaa, koska ne katsotaan tavallisesti legitiimeiksi ja objektiivisiksi. Koulun tuottamat identiteetit voivat olla joko

myönteisiä tai kielteisiä, niillä kuitenkin on vahva taipumus muodostaa oppilaille sisäisen käsityksen itsestään. (Houtsonen 2000: 36.)

Opinnäytetyössämme pyrimme selvittämään sosiaalialan koulutusohjelmassa opiskelevien miesten kokemuksia sukupuolen näyttäytymisestä sosiaalialan opinnoissa. Saavatko miehet vähemmistönä äänensä kuuluville ja miten he kokevat sukupuolensa vaikuttavan opintoihin. Vuorensyrjän, Borgmanin, Kemppaisen, Mäntysaaren ja Pohjolan (2006: 178) mukaan nykyisin omien opintopolkujen ja projektimuotoisen opiskelun lähtökohdista ryhmäytymistä ja ryhmässä tapahtuvaa vertaistukea ei helposti tapahdu. Jotta opiskelijalle uusi toiminta erilaisissa ympäristöissä hahmottuisi kokonaisuuksiksi, edellyttää se runsaasti kontaktiopetusta, ohjausta sekä muuta henkilökohtaista vuorovaikutusta opettajien ja opiskelijoiden välillä. (Vuorensyrjä ym. 2006: 178–180.)

Koulutusleikkaukset sekä resurssien vähyys ja tästä johtuva lähiopetuksen vähentyminen, ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijan itsenäistä tiedonhankintaa ja -opiskelua on lisätty. Pohdimme opinnäytetyössämme näyttäytyvätkö nämä asiat miesopiskelijoiden kokemuksissa. Etenemme opinnäytetyömme työelämäkumppanimme Metropolia Ammattikorkeakoulun esittelystä Metropolian omiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi kirjattuihin tavoitteisiin ja toimiin.

5 Metropolia Ammattikorkeakoulu ja sukupuolitietoisuus

Opinnäytetyömme keskeisenä lähtökohtana on ymmärtää sukupuolen merkitys miesten kokemuksissa sosiaalialan opinnoissa. Tämän vuoksi on tärkeää nähdä ne rakenteet, joiden puitteissa merkityksiä luodaan. Olemme kertoneet lyhyesti yhteiskunnallisista ja lainsäädännöllisistä viitekehysistä aiemmissa luvuissa ja nyt keskitymme sosiaalialan opintoihin ammattikorkeakoulussa sekä työharjoittelun kautta tuleviin työelämäkytköksiin. Opinnäytetyömme työelämän kumppanina toimii Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyössämme ammattikorkeakouluyhteisöllä tarkoitetaan yhteisöä johon kuuluvat ammattikorkeakoulun opettajat, muu henkilöstö ja opiskelijat.

Metropolia on pääkaupunkiseudulla toimiva kansainvälinen ja monialainen ammattikorkeakoulu. Opiskelijoita on noin 16 500 sosiaali- ja terveystalojen, liiketalouden, tekniikan ja kulttuurin aloilla. Henkilökuntaa on noin 1000, joista päätoimista opetushenkilöstöä on noin 630. (Metropolia n.d.) Metropolian sosiaalialan koulutusohjelmassa opiskelevien miesten määrä on hyvin pieni verrattuna naisiin. Anna Liisa Westmanin (2015: 84) mukaan sosiaali- ja terveystalojen opettajakoulutus, opetus ja työelämä esittäytyy kaksitasoisesti sukupuolen mukaan jakaantuneena. Ala mielletään naisten opetusalaksi, joka on vielä sisäisesti eriytynyt naisten ja miesten aloiksi. Miehet ovat keskittyneet opettamaan ensiapua, sairaankuljetusta, mielenterveys- ja päihdekysymyksiä. Vanhusten hoivan, pitkäaikaissairaanhoidon sekä äitiys- ja lapsiasioiden opetus on naisvaltaista. (Westman 2015: 84.) Metropolia Ammattikorkeakoulun tekniikan ja liikenteen alalla on huomattavasti muita aloja enemmän yliopettajia ja sukupuolijakauma osoittaa, että suurin osa (noin 85 %) tekniikan ja liikenteen alan yliopettajista on miehiä. Sosiaali- ja terveystalolla puolestaan suurin osa (noin 90 %) yliopettajista on naisia. (Metropolia 2014: 6.)

Metropolia kertoo yhdenvertaisuusohjelmassaan, että sukupuoli ja sen ilmaisu eivät vaikuta henkilön kohtaamiseen, kohteluun ja toimintaan Metropoliasa. Oletetun sukupuolen perusteella ei voi Metropolian mukaan myöskään päätellä, mitä henkilö osaa tai mistä hän on kiinnostunut. Työtehtävät jaetaan kiinnostuksen ja osaamisen, ei oletetun sukupuolen perusteella. Metropolian mukaan yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää muun muassa yhdenvertaisuuden toteutumista työelämäharjoittelussa sekä yhdenvertaisuuden arvioimista osana opetuksen laadun arviointia. (Lampi & Liinamaa & Ojala & Tujula & Kortelainen 2016: 4,7.)

Metropolia (2017) mainitsee yhtenä toimintaansa ohjaavana arvona avoimuuden ja kertoo haluavansa käydä ennakoivaa, joustavaa ja avointa dialogia toimintaympäristönsä kanssa. Metropolia (2014: 4) Ammattikorkeakoulun tasa-arvosuunnitelmassa pidetään oppilaitosta keskeisessä asemassa edistettäessä yhteiskunnan tasa-arvoisuutta sekä merkityksellisenä tekijänä pyrittäessä vähentämään työmarkkinoiden sukupuolista jakautuneisuutta. Tärkeänä koetaan huomion kiinnittäminen hakijoille suunnattuun mainontaan ja sen sukupuolineutraaliuteen, hakijamääriin sukupuolittain, sukupuolineutraaleihin haastattelutilanteisiin, opetuksen laatuun, oppimateriaalin valintaan sekä harjoittelupaikkojen mainontaan, hakuun ja palkallisuuteen. Kirjattujen toimenpiteiden toteutumisen seuranta Metropolia toteuttaa muun muassa oppilaille tehtyjen tasa-arvokyselyjen muodossa kolmen vuoden välein. (Metropolia 2014: 4, 11.)

Metropolian tasa-arvosuunnitelman sukupuolineutraaliuus ihmetyttää. Sosiaali- ja terveysministeriön (2007: 36) mukaan on ensiarvoisen tärkeää korostaa sukukupuolisensitiivisyyttä eikä sukupuolineutraaliutta. Opetushallitus (n.d.) näkee sukupuolieron ja eriarvoisuuden rakentamisen ja tuottamisen tapahtuvan isolta osin huomaamatta ja tarkoittamatta, totuttuina tai itsestään selvinä toimintatapoina ja suhtautumisena. Näiden näkyväksi tekeminen mahdollistaa käytäntöjen kehittämisen tasa-arvoa edistäväksi. Sukupuolineutraalit käytännöt, joissa sukupuolten välisiä eroja ei tunnisteta, eikä niiden merkityksiä ja vaikutuksia tunnisteta, nähdään vastakohtana sukupuolisensitiivisyydelle. (Opetushallitus n.d.)

Metropolian vuonna 2018, opiskelijoille teettämän palautekyselyn tulosten analysointi kertoo opiskeluhuvinvointipalvelujen kehittämistarpeista. Opiskelijoiden vastauksissa nousi esille tarpeet muun muassa pien- ja vertaisryhmätoiminnalle, yhteisöllisyyden ja ryhmäytymisen kehittämiseen sekä palveluista tiedottamisen, saavutettavuuden ja näkyvyyden lisäämiseen. Palautekyselyssä ei mainittu sukupuoleen, tasa-arvoon tai yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä. (Metropolia 2018: 9–11.) Ammattikorkeakoululaki (932/2014 62§) edellyttää että ammattikorkeakoulujen tulee jatkuvasti arvioida omaa koulutustaan, muuta toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta sekä julkistettava järjestämänsä arvioinnin tulokset. Ammattikorkeakoulujen opiskelijat antavat valmistumisvaiheessa palautetta saamastaan koulutuksesta valtakunnallisella AVOP-palautekyselyllä. Opetushallinnon tilastopalvelun (2017) mukaan Metropolia Ammattikorkeakoululla on korkein vastausprosentti, mutta alhaisin keskiarvo.

6 Sosionomi (AMK)

Tässä luvussa kuvaamme lyhyesti sosionomi (AMK) tutkinnon laajuutta ja sosionomien työkenttää. Sosionomi on nimikesuojattu vuodesta 2016 lähtien (Valvira 2017; Laki sosiaali-huollon ammattihenkilöistä 2015/817). Sosionomi (AMK) - tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä ja sen suorittaminen kestää noin 3,5 vuotta. Sosionomin (AMK) työkenttänä on varhaiskasvatus, lastensuojelu, perhetyö, nuorisotyön ohjaus- ja kasvatustehtävät, vanhustyö, vammaistyö, päihdetyö ja mielenterveystyö. Koulutuksen jälkeen on mahdollisuus hakeutua suorittamaan ylempi korkeakoulututkinto. (Opintopolku n.d.)

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa koulutetaan sosionomeja, asiantuntijoita erilaisiin ja muuttuviin yhteiskunnallisiin tehtäviin edistämään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen hyvinvointia ja turvallisuutta. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutus on sitoutunut arvoihin, jotka pohjaavat YK:n ihmisoikeuksien julistukseen, Suomen ratifioimiin kansainvälisiin sopimuksiin, humanistiseen ihmiskäsitykseen sekä sosiaalialan työntekijöiden ja opettajien ammattieettisiin ohjeisiin. Opiskelussa korostuvat teoreettiset, käytännölliset ja eettiset sisällöt, jotka auttavat opiskelijoita analysoimaan yhteisöjen ja yhteiskunnallisten järjestelmien toimintaa, niiden tarjoamia mahdollisuuksia sekä rajoituksia kohdata yksilöllisiä tarpeita, rajoitteita ja kulttuurisia eroavaisuuksia. Valmistuvien sosionomien työ pohjautuu sosiaalityön eettisille, tiedollisille ja taidollisille sisällöille. Sosionomin työssä tarvittavia keskeisiä taitoja ovat muun muassa vuorovaikutus-, viestintä ja kanssakulkemisen taidot sekä reflektointitaidot. (Murto ym. 2004: 26–28.)

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston (2016) hyväksymät sosionomi (AMK) tutkinnon kompetenssit ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen, sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. Mäkinen, Raatikainen, Rahikka ja Saarnio (2009: 17–19) liittävät osaamiseen myös niin sanotun hiljaisen tiedon, joka on usein tiedostamatonta ja subjektiivisiin kokemuksiin perustuvaa ymmärrystä ja tulkintaa. Osaaminen voi liittyä yksilölle ominaisiin kykyihin ja taitoihin. Sosionomikoulutuksen lisäksi myös yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tärkeitä, koska sosiaalialalla tehdään työtä omalla persoonalla. Yksilön kompetenssiin liitetään muun muassa yksilön ominaisuudet, historia, asenteet ja arvot. Yleisinä työelämässä vaadittavina taitoina ja

osaamisalueina luetellaan niin kutsutut “äänettömät taidot”, joilla tarkoitetaan organisointikykyä, ihmissuhdetaitoja, työrutiinien nopeaa hallintaa sekä opetus-, neuvonta- ja tiimityötaitoja. Näitä on pidetty naisille luontaisina ja sellaisina, että ne hallitsee kuka tahansa peruskoulutuksen saanut. (Mäkinen ym. 2009: 17, 19–20.)

Ammattikorkeakoululain (932/2014 6§) mukaan ammattikorkeakoulun tulee olla yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa. Mäkinen ym. (2009: 26) puhuvat paikallisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja tarpeisiin vastaamisesta koulutuksen keinoin, yhdessä työelämän kanssa. Metropolia (n.d./b) liittää sosiaalialan opintojen työelämäyhteistyöhön opinnäytetyöt, innovaatio-opinnot ja työelämäharjoittelut. Sosionomiopintoihin sisältyy yhteensä 45 op (n. 30 viikkoa) ohjattua tavoitteellista harjoittelua, joka jakaantuu neljään eri mittaiseen harjoittelujaksoon. Metropolia (n.d./b) kutsuu näitä sosiaalialan työelämäyhteistyöksi. Työelämäharjoittelussa sosionomiopiskelijat pääsevät harjoittelemaan tietojaan ja taitojaan sosiaalialan ympäristössä. Sosionomit saattavat kohdata työelämässä sosiaalialalla olevia käsityksiä, oletuksia ja normeja miessukupuolesta. Ammatti-identiteetin pohjautuessa osittain myös sosiaaliseen mallioppimiseen, uusi ja alallaan vasta lyhyen aikaa ollut työntekijä ei aina ehkä osaa tai uskalla kyseenalaistaa tai kritisoida kaikkea kyseiseen työhön ja sen toteuttamiseen liittyviä tekijöitä (Mäkinen ym. 2009: 43).

7 Sosiaalialan naisisuus ja pehmeät arvot

Pohdimme tässä luvussa, miten sosiaalialan naisisuus ja pehmeät arvot vaikuttavat miesnäkökulman huomioimisessa sosiaalialalla. Ståhlberg (2007: 13) puhuu ammatteihin liitettävistä stereotypioista. Hänen mukaansa useimmilla ammateilla on sukupuolileima ja ihmisten mielissä ammatit mieltyvät maskuliiniseksi tai feminiiniseksi. Miehillä sopivina ammatteina pidetään esimerkiksi tekniikan alaan liittyviä ammatteja ja esimiestehtäviä, kuten johtajan tehtävää. Naisille taas luontevina ammatteina pidetään ihmissuhdeammattia, kuten hoiva-alan ammatteja. Miesten ja naisten ammattialojen ja ammattiasemien eroissa ei ole kyse historiallisista tekijöistä, jotka poistuisivat itsestään ajan myötä. Ståhlberg sanoo eron liittyvän syvemmällä olevaan kulttuurin kuvaan naisesta ja miehestä. THL:n (2018a) mukaan stereotyyppiset käsitykset eri sukupuolille sopivista aloista ja tehtävistä rajoittavat koulutus- ja ammatin-valintojen tekemistä, jäykistävät työmarkkinoita ja vaikeuttavat työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista.

Sosiaalityö itsessään sukupuolistetaan herkästi naiseuteen alan naisvaltaisuuden ja jo pelkästään historiansa puolesta. Sosiaalialan henkilöstö onkin hyvin naisvaltaista. Ammatti on kehittynyt naisten vapaaehtoisesta hyväntekeväisyystyöstä. (Kuronen & Granfelt & Nyqvist & Petrelius 2014: 5–6.) Päivi Petreliuksen (2004: 71) mukaan sosiaaliala määrittyi kulttuurisissa mielikuvissa naisiseksi hoiva- ja huolenpitoammattiksi. Petrelius näkee ongelmallisena ammatillisten ajattelu- ja toimintatapojen sukupuolittumisen sosiaalityössä siksi, että sukupuolieroja ylläpidettäessä vahvistetaan usein myös sukupuolten välistä eriarvoisuutta ja hierarkiaa. Sosiaalityötä on pidetty ja pidetään vieläkin ”kutsumusammattina”. (Petrelius 2004: 71.)

Minkälaisia persoonallisuuden piirteitä ja pehmeitä arvoja sitten liitetään naisiin ja sosiaalialaan? Julkunen (2010: 139,) viittaa useisiin teorioihin ja tutkimuksiin naisiin ja naiseuteen liitettävistä piirteistä. Tutkimuksissa on ehdotettu naisten johtamistyylin olevan empaattisempi, vuorovaikutuksellisempi ja ihmiskeskeisempi. Naiset pystyvät miehiä paremmin voimaannuttamaan, osallistamaan ja sitouttamaan alaisensa. Julkunen mukaan naiseuden kulttuurisen tuotannon vuoksi naiset näyttävät kuin luonnostaan sopivilta huolehtimaan, kommunikoidaan, saamaan toisessa aikaan hyvän olon tunteen ja pitämään yllä arjen jatkuvuuksia. Naisille on ominaista joustavuus, vuorovaikutus-, huolehtimis- ja kommunikaatiotaidot. Naisten ajatellaan olevan eroille ja tyyille sensitiivisiä ja näin ollen herkkiä aistimaan asiakkaiden erilaiset tarpeet ja odotukset. (Julkunen 2010: 139, 142–143.)

Sosiaalialan työelämäkvalifikaatioihin liitetään myös pehmeät kvalifikaatiot, joihin lukeutuvat muun muassa esteettisyys, innostuminen ja innostumisen taito, intuition käyttö, toisten huomioiminen, ilmapiirin ja tunnelman luomisen taito, heittäytyvä ja irrotteleva työote, ulospäinsuuntautuneisuus, muiden aktivoimisen taito sekä motivoituneisuus työn tekemiseen. (Mäkinen ym. 2009: 19–20.) Petrelius (2004: 49-50) kutsuu naistapaisiksi hoivaeettisiksi lähestymistavoiksi ammatillisen itsemäärätelyn ja toimijaksi asettumisen tyylejä, joissa korostuvat henkilökohtainen vastuunotto kohdattavan asiakkaan hyvinvoinnista, halu auttaa, tukea toista ihmistä sekä tarjota tälle myötätuntoista ymmärrystä eläytyvän ja empaattisen kasvokkaisen vuorovaikutuksen keinoin. Petrelius perustelee tätä sillä, että toimintatyylit ovat määrittäneet eettisissä hoivateorioissa naisiksi orientaatioiksi. (Petrelius 2005: 49-50.)

Pasi Malmin (2009: 120, 163–166) teorian mukaan modernit yhteiskunnat ovat jakautuneet miesten ja naisten vallan alueisiin. Malmin mukaan miehillä on taipumus joutua syrjityksi naisvallan alueilla kuten perheessä, sosiaali- ja terveydenhuollossa, naisvaltaisten ammattikuntien ammattiteissa ja asiakkaina. Malmi puhuu feminiinisesti puolueellisista klustereista, jotka liittyvät hoivaan, ihmissuhteisiin tai sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen. Hyvinvointivaltioissa tämä merkitsee kuntien, valtiollisten ja kansainvälisten järjestöjen toimintaa terveydenhuollon, sosiaalipalvelujen, lastenhoitopalvelujen ja tasa-arvopolitiikan alalla. Esimerkkinä Malmi kertoo sosiaalialan naisvaltaisuuden vaikuttavan siihen, että alan tai järjestöjen sisällä saatetaan muodostaa feminiinisesti ja feministisesti puolueellinen organisatorinen paradigma. Tämän mukaan miehet ovat uhka naisille ja lapsille, naisten ja lasten edut ovat samat ja että äiti on tärkein aikuinen lapsille. Tämän seurauksena sosiaalipalvelujärjestöt voivat järjestelmällisesti suositella lapsen huoltajuutta äidille, lähes kaikissa tilanteissa. (Malmi 2009: 120, 163–166, 169.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (2007: 49) mukaan alan huono palkkaus selittyy sen naisvaltaisuudella. Jorma Hänninen (2004: 80) huomauttaa, että sosiaalityön naisisuus vaikuttaa myös siihen, että miesnäkökulmasta suoritettu tutkimus on vähäistä. Myös Nehami Baum (2016) näkee sosiaalialan naisvaltaisuuden laiminlyövän miehiä niin asiakkaina kuin sosiaalityön tutkimuksissa että sosiaalialan opiskeluissa. Julkunen (2010: 138) esittää, että jos sukupuolittuneet prosessit sivuuttavat naiset hierarkkisesta noususta, talous voi menettää sekä sukupuolineutraaliksi ajateltua kyvykkyyttä ja lahjakkuutta että jotain nais erityistä. Eikö saman voisi kääntää toisin päin, jos miehet

sivuutetaan naisvaltaiselta sosiaali- ja terveysalalta, voidaan menettää sukupuolineutraaliksi ajateltua kyvykkyyttä ja lahjakkuutta, että mieserityisyyttä.

Sosiaaliala sukupuolistetaan siis herkästi naiseuteen. Meidän tulisi kiinnittää huomiota niihin sukupuolistamisen käytäntöihin ja rakenteisiin, jotka koulutuksessa ja työelämässä vaikuttavat. Sukupuolen vaikutusten huomiomatta jättäminen saattaa johtaa siihen, että stereotyyppiset näkemykset sukupuoliin liittyvistä ominaisuuksista pääsevät vaikuttamaan siihen, miten opiskelijoihin ja työntekijöihin sekä asiakkaisiin suhtaudutaan. Puhutaan sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolitietoisuudesta. Sosionomin koulutuksessa pyritään sukupuolisensitiiviseen ja yksilölliseen kohtaamiseen. Sukupuolisensitiivisyyttä on määritelty muun muassa herkkyydeksi huomioida sukupuolen erilaiset vaikutukset (Anttonen 2017: 14). Sosionomeilta vaaditaankin omien arvojen, normien, asenteiden ja stereotyyppien kriittistä tutkimista. Arvojen tutkiminen kuuluu sosionomin ammattieettiseen pohdintaan. Sosiaalialan ammattietiikka on sovittujen yhteisten pelisääntöjen kriittistä arviointia ja noudattamista. Se on taitoa kyseenalaistaa itsestään selviltä tuntuvia asioita. (Mäkinen ym. 2009: 178–183.) Kivipelto (2004: 259) liittyy sosiaalityön kriittiseen arviointiin työntekijän tietoisuuden sukupuoleen liitettävistä stereotyyppisistä odotuksista ja siitä, miten niitä tuotetaan, ylläpidetään ja puretaan.

Sosionomiopiskelijoilta vaaditaan ammatillista kasvua ja odotetaan perinteisemmin feminiinisiksi koettuja arvoja. Yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti miehiin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia, ja myös perinteisemmin maskuliinisiksi koettuja arvoja. Ovatko feminiiniset arvot ristiriidassa maskuliinisten arvojen kanssa vai voisiko ajatella, että arvot kuin myös sukupuolet täydentävät toisiaan. Annetaanko miesten toteuttaa omaa miehisyttään ja kokevatko he oman sukupuolensa voimavarana? Westmanin (2015: 11) mukaan sukupuoli ja sukupuolitietoisuus ovat vaikeasti määriteltävissä olevia, monimuotoisia, jatkuvan muutoksen alaisia kulttuurisia, sosiaalisia, kehollisia ja toiminnallisia ilmiöitä. Seuraavissa luvuissa avaamme sukupuolen käsitettä ja pohdimme sukupuolta miesnäkökulmasta.

8 Sukupuoli ja sen yhteiskunnallinen merkitys

Miksi sitten tarkastelemme miehisyyttä tai miessukupuolta, vaikka yhteiskunnassa ja etenkin koulutuksessa sekä työelämässä pyritään yksilölliseen kohtaamiseen sukupuolesta riippumatta? Michel Foucault'n (1998: 23–24) mukaan länsimaisen ihmisen tehtävä on jo kolmen vuosisadan ajan ollut kertoa kaikki sukupuolestaan, sitä on laajennettu ja ihmisiä on kannustettu laajentamaan sitä edelleen. Sukupuolesta tulisi Foucault'n mielestä puhua julkisesti ja tavalla, joka ei ole sidoksissa kiellettyyn ja sallittuun eikä sukupuolesta puhumisen ole tarkoitus yksinkertaisesti tuomita tai hyväksyä vaan, jota tulisi ohjata sekä sisällyttää käytännön järjestelyihin. Sukupuoli on tarpeellista huomioida sekä keskustella siitä, ei pelkää moraalisesta näkökulmasta vaan rationaalisesti ja se olisi tarkoitus hoitaa kaikkien parhaaksi eduksi ja saada toimimaan mahdollisimman tehokkaasti. (Foucault 1998: 23–24.)

Ervin Goffmanin (2012: 65, 67–68) mukaan sukupuoliluokitus on jatkuva luokitteluprosessi, jossa kahden luokan jäsenet saavat keskenään erilaisen sosialisatian. Mieheksi tai naiseksi sijoitetut ja luokitellut saavat alusta alkaen erilaista kohtelua ja kokemuksia sekä heihin kohdistuu myös erilaisia odotuksia. Tämä sosialisatio rakentuu biologian perustan päälle ja rakentaa sukupuolisidonnaisen tavan olla, toimia sekä tuntea. Kullakin yhteiskunnalla on omat tapansa työstää sukupuoliluokkia tällä tavoin. Vaikka sukupuoli on lähes kokonaan yhteiskunnan tuottama, eikä biologinen, sen toiminnan seuraukset ovat kuitenkin objektiivisia. Goffmanin mukaan sukupuoli on perustavanlaatuinen koodisto, jonka mukaisesti sosiaaliset rakenteet ja sosiaalinen vuorovaikutus järjestyvät. Se myös määrittää, millaisia käsityksiä yksilöillä on omasta perustavanlaatuisesta ihmisyydestään. Sukupuolen fyysisiin piirteisiin perustuva luokittelu mahdollistaa sukupuoleen liittyvien tunnistusleimojen käytön. Sukupuoliluokan määrittely on kaikissa yhteisöissä lähes poikkeuksetta kattava ja elinikäinen. Luokitusta vahvistaa myös biologiset merkit, joista osa nojaa kansaperinteeseen ja osa tunnistetaan tieteen aikaansaannosten kuten kromosomien, sukurauhasten ja hormonien tutkimusten perusteella. (Goffman 2012: 65, 67–68.) Goffman ei kuitenkaan tee erottelua biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välille.

Sukupuolet eivät kuitenkaan sisällöltään täysin vakioita vaan ne muuttuvat ajallisesti, paikallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Eri kulttuureilla ja yhteiskuntaryhmillä on erilaisia naisena tai miehenä olemisen tapoja, joita omaksutaan, opitaan ja opetetaan, mutta niitä vastaan myös kapinoidaan eikä sukupuolen moninaisuutta ei kouluun

liittyvissä keskusteluissa aina muisteta. (Gordon 2004: 80.) Sukupuoli koetaan, ilmaistaan ja kuvataan eri tavoin erilaisissa vallan konteksteissa ja näkemyksiä ihanteellisesta mieheydestä – on aina käytetty luomaan sukupuolijakoa miesten ja naisten kesken (Stark ym. 2010: 80).

Sosiaalinen sukupuolijako on sosiaalisista jaotteluista perustuvanlaatuisin ja sosioekonomisesta taustasta ja sosiaaliluokasta riippumatta ihminen saa kulttuuriperintönä sukupuolensa. Sukupuolijako on yleismaailmallinen vakio ja sukupuolinen ajattelu on osa käsitystämme, ei vaan ihmisestä vaan yhteiskunnasta ja koko todellisuudesta. Se on läsnä kaikkialla ja ilmenee lähes kaikessa arkisessa kanssakäymisessä. Sukupuolten väliset erot eri yhteiskunnissa vaihtelevat myös suuresti, ja yksilöt omaksuvat järjestelmän usein tiedostamatta, eivätkä osaa kiinnittää huomiota sen ilmenemismuotoihin. Ulkopuolisen tarkkailijan silmin sukupuolten erot voivat olla melkein huomaamattomia, mutta eroja voidaan myöskin korostaa voimakkaasti. Yhteiskunnalliset muutokset ovat hitaita, mutta yhteiskunnalliset tekijät eivät sinänsä riitä selittämään sukupuolieroja. (Badinter 1993: 95; Sipilä 1998: 5, 52–53; Stark ym. 2010: 79.) Joitakin eroja ei huomioida ja toisia esitetään harhaanjohtavasti. Merkittävin osa eroista perustuvat kuitenkin yhteiskunnan kyseenalaiseen tietoon biologian vaikutuksesta. Kun yksilö viittaa sukupuoliluokkaansa rakentaessaan ymmärryksensä siitä, kuka ja mitä hän on arvioimalla itseään suhteessa maskuliinisuuteen tai feminiinisyteen, voidaan puhua sukupuoli-identiteetistä. Perinteiset maskuliinisuuden ja feminiinisuuden ihanteet ovat sikäli samanlaisia, että molemmissa tapauksissa kyseisen sukupuolen ihanteellisia toimintamalleja tukevat molemmat sukupuolet. (Goffman 2012: 104.)

Jokainen yhteiskunta kehittää omat esityksensä siitä, mikä on miesten ja naisten sukupuoliluokalle luonteenomaista tai ”olennaista”. Yhteiskunnan sosiaalinen hierarkia tarjoaa ihmisille erilaisia asemia, joihin he pääsevät ikänsä, sukupuolensa tai ammattinsa ansiosta tai siksi, että kuuluvat johonkin yhteisöön tai ystäväverkostoihin. Nämä asemat ja monet pienet yhteiskunnalliset säännöt ja kulttuuriset järjestykset ovat osa sitä, miten sukupuoli tulee tuotettua, sillä ne tuovat mukanaan roolin ja ohjeet sekä odotukset, jotka suuntaavat ihmisen käyttäytymistä. Nämä sisältävät sekä yhdistettyjä että moitittuja piirteitä ja voimakkaita tuntemuksia omasta ruumiillisuudesta, identiteetistä, mielihyvästä ja nautinnoista, toiminnasta ja tunteista. Niistä löytyvät myös maskuliinisuuden ja feminiinisuuden ihanteet. Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden ihanteisiin liittyvät normit nojaavat myös sukupuoliluokkien välisiin objektiivisiin eroihin.

(Goffman 2012: 69; Burr 2004: 65, 67; Gordon 2004: 80.) Kaikki asemat eivät kuitenkaan ilmene tai aktivoidu samanaikaisesti, ja ihmisten odotetaan myös käyttäytyvän eri tilanteissa eri tavoin. Sosiaalisten roolien valta on kuitenkin suuri ja saa ihmiset käyttäytymään sekä kokemaan tietyillä tavoin. Ihmiset, joilla on samanlainen sosiaalinen asema tai rooli yhteisössä tai yhteiskunnassa usein muistuttavatkin toisiaan, eikä tulisi olettaa ihmisten todellisen ”minän” olevan vahvempi kuin heidän esittämänsä roolit, sillä ihmiset muuttuvat niiksi roolihenkilöiksi, joita he näyttävät. (Burr 2004: 67, 72.)

Suomen Sosiaali- ja terveysministeriö (2009: 11) tarkastelee sukupuolen merkitystä valmistelutyön, päätöksenteon, toimenpiteiden ja palvelujen kautta. Sukupuoli ja siihen liittyvät oletukset ja odotukset vaikuttavat ihmisten toimintaan ja valintoihin. Näillä taas on usein vaikutusta heidän elämäntilanteisiinsa, edellytyksiinsä ja tarpeisiinsa. Onwen-Human (2013) mukaan sukupuolella on merkitystä sillä siihen liittyvät odotukset ja oletukset vaikuttavat ihmisten valintoihin sekä toimintaan, joka heijastuu heidän elämäntilanteisiin, edellytyksiin ja tarpeisiin. Kun sukupuoli tehdään näkyväksi, voidaan selvittää miesten ja naisten elämäntilanteet, toimintatavat sekä tarpeet ja siten voidaan paremmin kohdistaa toimenpiteet ja resurssit niihin. Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen edellyttää sukupuolinäkökulman huomioimista kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja valmisteluissa. (Onwen-Huma 2013: 55, 57.)

Yhä useammalle sukupuoli on kuitenkin myös ajattelutyötä ja itsetutkiskelua tuottava ongelma sekä kategoria, joka rajoittaa yksilöiden vapautta ja inhimillistä kehitystä. Sukupuolen taustalla saattaa olla tavoitteita, jotka palvelevat enemmän joidenkin erityisryhmien etuja eivätkä ihmiskunnan etua. (Sipilä 1998: 5.) Sukupuolierojen ja sukupuolien erityisyyksien tunnustaminen mahdollistaa eri sukupuolta olevien ihmisten kunnioittavan, rakastavan ja arvostavan tavan kohdata. Sukupuolet täydentävät toisiaan ja sukupuoli on ihmisen olemuksellinen tekijä, joka rikastuttaa ihmissuhteita sekä vaikuttaa merkittävästi maailmassa olemisen tapoihin. Näissä konteksteissa ihmisillä on mahdollisuus oppia jotain uutta toisten sukupuolten edustajilta erilaisista tavoista kohdata, nähdä ja tutkia maailmaa. (Purjo 2012: 119, 121.)

Yhteiskunnasta riippuen on eri asia olla mies kuin nainen, sillä sukupuoli on valtapositiio, joka rakentaa merkittävästi toimijuutta sekä sen rajoja. Sosiaalista järjestystä voidaan sukupuolierojen mitätöimisen tai korottamisen sijaan asettaa ero sosiaaliseksi faktaksi, jonka pohjalta naisten ja miesten elämää voidaan jäsentää. Näistä eroista huolimatta, molemmat sukupuolet ovat yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä ja mitä enemmän eroja

subjekteille sallitaan, sitä liikkuvammaksi sosiaalinen sukupuoli-järjestelmä muotoutuu.
(Lempiäinen 2003: 38–39.)

9 Sukupuolen määrittelyä miehisyyden viitekehyyksessä

Suomessa on tällä hetkellä kaksi juridista sukupuolta, nainen ja mies. Kokemus omasta sukupuolesta on monelta osin yksilöllinen. Raija Julkunen (2010: 107) ei näe ihmisten syntyvän yhdenvertaisina. Julkusen mukaan ihmiset syntyvät eri tavoin kohdeltaviksi naisiksi ja miehiksi; he syntyvät sukupuolijärjestelmään. Anna Liisa Westmanin (2015: 13) mukaan sukupuolijärjestelmässä näkyy sukupuolten ja -polvien välisiä eroja, hierarkiaa ja heteronormatiivisuutta. Järjestelmä muuttuu jatkuvasti, mutta mieheyttä pidetään normina. Hierarkkisen ajattelun mukaisesti naisten työ on vähempiarvoista kuin miesten työ. Judith Butler (2006: 54–55) kiistää sen, että “luonto” olisi antanut kaksi anatomisesti ja fysiologisesti erilaista sukupuolta. Butlerin “queer-teorian” mukaan biologisia sukupuolia on monia ja kaikki ruumiit eivät sijoitu yksiselitteisesti jompaankumpaan sukupuoleen. Toisinaan syntyy lapsia, joiden biologista sukupuolta ei voida yksiselitteisesti määrittellä. Heitä kutsutaan silloin intersukupuolisiksi. Seta ry (n.d.) kertoo Suomessa syntyvän vuosittain 10–850 intersukupuolista lasta. Julkusen (2010: 18) huomauttaa, että olisi sosiaalisen todellisuuden kannalta akateemista kikkailua kiistää kaksi ruumiillisesti toisistaan eroavaa sukupuolta ja se, että suurin osa ihmisistä lienee anatomisesti yksiselitteisiä ja suurin osa tuntee seksuaalista halua vain “toiseen sukupuoleen”.

Tässä luvussa käsittelemme sukupuolen tutkimusta, rakentumista ja ilmentymistä miehisyyden viitekehyyksessä.

9.1 Miestutkimus

Miestutkimus pyrkii löytämään vastauksia muun muassa miehisyyteen, miehekkyyteen, maskuliinisuuteen, miesten seksuaalisuuteen ja miesten kulttuuriin sekä miten sukupuoli vaikuttaa miehiin ja poikiin. Se pyrkii tarkastelemaan sitä, miten miehen sukupuoli tuotetaan ja mitä merkityksiä sillä on yhteiskunnassa ja kulttuurissa sekä millaisia miehet ja pojat ovat ja miksi. Miestutkimus tekee heidän sukupuolensa näkyväksi. (Jokinen & Ahlbäck & Kinnarinen 2012: 172.) Kriittinen miestutkimuksen sukupuolta koskeva teoreettinen perustutkimus tukeutuu feministisiin teorioihin. Sen yhtenä tavoitteena on omalta osaltaan kehittää uusia tapoja keskustella miehistä. Miestutkimus vastaa sukupuolen- ja naistutkimuksen haasteeseen ja tarkastelee miehisyyttä sosiaalisesti sekä historiallisesti tuotettuna ongelmallisena sosiaalisena sukupuolen rakenteena (gender) ja toimintana, eikä biologisena sukupuolena (sex). Miestutkimuksessa

selvitetään samanlaisia kysymyksiä miehestä ja maskuliinisuudesta, mitä naistutkimuksen kentällä esitetään naisesta ja feminiinisuudesta (Jokinen 1999: 8, 22). Ylipäätään se, että miehistä voidaan puhua myös sukupuolen käsitteen kautta, on naisliikkeen ja -tutkimuksen, feminismin ja tasa-arvopolitiikan kehitystä. Miesten kokemat tasa-arvo ongelmat eivät kuitenkaan vastaa naisten kokemia haasteita, mutta miesten ja naisten tasa-arvossa on kuitenkin kyse sukupuolten välisestä suhteesta. (Jokinen 2012: 14.)

Sukupuolta tai sen muodostumista voidaan kuitenkin teoreettisesti tutkia sekä käsittää poikkitieteellisesti monesta eri tutkimuksellisesta näkökulmasta ja sen monimuotoisuuden sekä monimutkaisuuden takia on lähes välttämätöntä. Opinnäytetyötämme varten olemme jakaneet sen seuraaviin käsitteisiin: Biologiseen sukupuoleen (*sex*), kulttuuriseen ja sosiaaliseen sukupuoleen (*gender*) sekä psyykkiseen sukupuoli-identiteettiin (*gender identity*). Tosiasiallisesti kuitenkin mitkään näistä eivät ovat muuttumattomia eivätkä anna toisistaan erillisinä riittävää kuvaa sukupuolesta tai sen rakentumisesta, saati siten kuvaa yksilön subjektiivisia kokemuksia omasta yksilöllisestä sukupuolen kokemuksistaan emmekä liioin pyri kuvaamaan mitään ihmisen sukupuolen ydintä.

9.2 Biologinen sukupuoli (*Sex*)

'Sex' on saanut Suomessa vastineeksi 'biologinen sukupuoli' ja sillä viitataan sukupuolen ruumiillisiin ominaisuuksiin (Sipilä 1998: 29). Biologinen sukupuoli määräytyy ihmisen ruumiin anatomisen rakenteen ja elimistön toiminnan perusteella. Miehenä olemiseen kuuluvat miehen ruumiinrakenne ja sukupuolielimet sekä sekundaariset sukupuoliominaisuudet kuten lihaksisto, karvoitus ja miehelle tyypillinen ääni. (Virtanen 2004: 22.) Sipilän (1998: 30) mukaan biologinen sukupuoli kuvaa pelkästään ihmisten synnynnäisiä ruumiillisia ominaisuuksia, joihin kohdistuu kulttuurisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia odotuksia, jotka vaikuttavat sukupuoli-piirteisiin. Biologisesti ymmärrettynä ihmiset jäisivät äärimmillään pelkästään biologiseksi funktioksi, ruumiilliseksi olennoiksi, joilla on penis tai vagina. Mieheksi tulemisessa onkin kyse jopa ratkaisevammin – psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista tekijöistä, eikä näillä ole mitään tekemistä genetiikan tai biologian kanssa. On kuitenkin vaikea määrittellä yksiselitteisesti, mihin biologinen sukupuoli loppuu ja sosiaalinen alkaa. Opitut sukupuolia erottavat ominaisuudet, kuten esimerkiksi ilmeet, eleet, pukeutuminen ja puheen intonaatiot katsotaan kuuluvan sukupuolen sosiaaliseen ulottuvuuteen. Miehenä oleminen on pitkä ja vaikea tie, joka

edellyttää työtä ja ponnistelua – pelkästään miehen sukupuolielimet, eivät riitä vielä määrittelemään miessukupuolista ihmistä. (Badinter 1993: 70; Sipilä 1998: 30.)

Ihmiset syntyvät siis ruumiillisiksi olennoiksi. Kuitenkin yhteiskunnan sosiaaliset ja kulttuuriset olosuhteet vaikuttavat sukupuolen ilmentymiseen.

9.3 Kulttuurinen ja sosiaalinen sukupuoli (*Gender*)

'Gender' termi on saanut suomessa vastineeksi käsitteen 'sosiaalinen sukupuoli' johon viittaavat myös termit feminiininen ja maskuliininen. Sosiaalisessa diskurssissa käsitteet 'mies', 'nainen' ja 'sukupuoli' eivät viittaakaan ruumiillisiin ominaisuuksiin tai biologiaan, vaan ne sisältävät myös preskriptiivisiä ja normatiivisiä käsityksiä siitä, mitä niiden pitäisi olla. (Sipilä 1998: 29.)

Aapolan (1999) mukaan mieheyttä ja naiseutta, sukupuolta, määritellään ja rakennetaan vaihtelevasti erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä. Niille myös annetaan kontekstista riippuen erilaisia merkityksiä. Sukupuoliominaisuuksilta odotetaan pysyvyyttä ja jatkuvuutta eri kulttuurien sisällä. Mieheys ja naiseus ovat subjektipositioita, joihin kansalaiset asetetaan ja jotka omaksutaan, tuottaen yksilöllistä miehisyyttä tai naiseutta kulttuuristen odotusten mukaisesti. Sukupuolella on yhteiskunnallisesti tärkeä merkitys, sillä ihmisiä luokitellaan ja arvotetaan sukupuolen perusteella, sekä niihin liittyy erityisiä (ja erilaisia) kulttuurisia odotuksia. Jos odotuksia rikotaan tai niihin ei vastata (onnistuneesti), saattaa siitä seurata eriasteisia sosiaalisia sanktioita. (Aapola 1999: 258.) Sosiaalinen sukupuoli on muiden ihmisten ja yhteisön kokemus ja tulkinta yksilön sukupuolesta. Ihmisillä on käsitys siitä miltä mies näyttää, miten hän puhuu, ajattelee ja tuntee sekä millaista on miehen käytös. Mies on siis henkilö, jota muut ihmiset pitävät miehenä. Mies on kulttuurin tuottama konstruktio, joka on määritelty miehen ominaisuuksien mukaisesti. Jokainen henkilö, joka näyttää mieheltä ja käyttäytyy kuin mies, on sosiaalisessa mielessä mies. (Virtanen 2004: 25.)

Arto Jokisen (mm. 1999) mukaan mies viittaa henkilöön, joka identifioituu miehen sosiaaliseen ja kulttuuriseen kategoriaan, joista useimmat omaavat tietyn fyysis-anatomisen niin sanotun miehen ruumiin, mutta eivät kaikki. Termi "maskuliinisuus" ja "mieheys" ovat useimmissa teorioissa synonyymeja toisilleen, mutta ovat paljon ongelmallisempia käsitteitä kuin "mies". Mieheys ja maskuliinisuus ovat kulttuurisia tekijöitä ja tapoja, representaatio, jolla mies esittää miestä. Ne ovat kulttuurisesti hyväksytyjä tapoja osoittaa olevansa mies, sillä ne määrittelevät miehen puheen,

ajattelun, tunteet ynnä muuta. Käsitteet viittaavat kulttuuris-sosiaaliseen-performanssiin, johon liittyvät tietynlaiset maskuliiniset arvot, asenteet ynnä muuta sellaista. Miehen voidaan ymmärtää oppivan sosiaalisesti kulttuurin tarjoamat maskuliiniset tai miehiset määreet tai roolit. Maskuliinisuus voidaan siten ymmärtää myös performanssiksi, sukupuolen esittämisen tyyliksi, jota voi yhtä lailla mies kuin nainenkin rakennella. Pelkästään tyyliksi sitä ei voida kuitenkaan supistaa, vaan se muodostuu myös sosialisatiossa ja ruumiin kokemisen kautta oman persoonallisuuden rakenteen mahdollistamana ja rajoittamana. Maskuliinisuutta edellytetään mieheltä, silloin kun se on hyväksyttävää tietyissä paikoissa ja ajassa. (kts. esim. Jokinen 1999; Jokinen 2000; Jokinen 2003.)

Connellin (2000: 10–11) mukaan olisi kuitenkin tarpeen puhua maskuliinisuuksista eikä maskuliinisuudesta, sillä erilaiset yhteisöt, kulttuuri ja muuttuvat historialliset aikakaudet rakentavat sukupuolta eri tavoin. Vaihtelua on esimerkiksi kouluissa, työpaikoilla, etnisissä ryhmissä ja kaikissa näissä on erilaiset miehisyyden performatiot, erilaiset tavat oppia olemaan mies, erilaiset käsitykset itsestä sekä vaihtelevia tapoja käyttää miehistä ruumiillisuutta, kehoa. Vakiintuneet instituutiot ja kulttuuri ylläpitävät näitä maskuliinisuuksia. (Connell 2000: 10–11.) Maskuliinisuus on yhtä moniulotteinen ja ristiriitainen ominaisuuksien rypäs kuin feminiinisyyskin, joten se ei myöskään ole ilman muuta feminiinisyuden vastakohta. Sivistyneissä yhteiskunnissa maskuliinisuus saatetaan jopa yhdistää alempiin yhteiskuntaluokkiin. Maskuliinisten ominaisuuksien korostaminen, kuten aggressiivisuuden, väkivaltaisuuden tai seksuaalisuuden korostaminen molemmissa sukupuolissa voidaan nähdä elämellisyuden ja vaistonvaraisuuden nousuna. (Sipilä 1998: 170.)

Kulttuurinen ja sosiaalinen sukupuoli on siis yksinkertaistettuna miehisyyteen tai naiseuteen liitetyt odotukset, mielikuvat, ennakkoluulot, ilmenemismuodot, merkit ja merkitykset.

9.4 Sukupuoli-identiteetti (*Gender identity*)

Sukupuoli-identiteetti on tietoisuus ja käsitys itsestä sukupuolisena olentona sekä siitä mitä sukupuoli merkitsee itselle. Se on subjektiivinen, psyykkinen tietoisuus omasta sukupuolesta. Käsitys siitä kuka *minä* olen miehenä tai naisena. Tietoisuus omasta sukupuolesta ja siitä, mitä se *minulle* merkitsee sekä sukupuoli-identiteetti eli käsitys omasta sukupuolesta. Sukupuoli-identiteetti on jatkuvaa tarkastelua sekä koko elämän kestävä kehitysprosessi, sillä kulttuurilla ja yhteiskunnalla on sukupuoleen liittyviä

erinäisiä odotuksia ja käsityksiä, sillä myös ruumiilliset, biologiset kehitykset ovat muuttuvia prosesseja. Pirskasen (2006: 95, 118) mukaan ei olekaan olemassa yhtä, kiinteää sukupuoli-identiteettiä, joka myöskään toistuisi samana tilanteesta toiseen, vaan sekin on jotain kontekstuaalista ja esitettyä. Sukupuoli on toimintaa, joka saa ruumiillisen muodon, joka voi olla itsevarmaa tai epävarmaa, stereotyyppisesti ilmaistua, rationaalista, tunteellista tai jotain näiden väliltä.

Burrin (2004: 84–95, 157) mukaan ihmisen identiteetti, käsitys omasta *minästään*, siitä kuka *minä* olen, on sosiaalisesti kehkeytynyt ja muovautunut sekä riippuu suuresti erilaisista yhteisöistä ja sosiaalisista luokista, joihin kukin ihminen kuuluu. Ryhmät voivat olla itse valittuja tai luokkia, joihin he kuuluvat jonkin ominaisuutensa perusteella tai ryhmiä, joiden jäseniksi ihmiset tavoittelevat. Mieltäessään kuuluvan joihinkin näihin ryhmiin tai kategorioihin, ihmiset luovat niiden perusteella myös oman identiteettinsä. Identiteetti syntyy itsen ja toisten ihmisten välisestä sosiaalisesta prosessista, ei omien ominaisuuksien seurauksena ja eri tilanteissa ryhmien jäsenyyden nostavat esille eri puolia ihmisten identiteetistä. Sukupuoli-identiteetti tai kansallinen identiteetti nousevat esiin monessa eri kontekstissa, joten ne myös muodostavat tärkeän osan identiteetistä. Nämä edellä mainitut ovat kuitenkin ryhmiä, joihin kuulutaan eikä niitä pysty valitsemaan. Ihmiset eivät myöskään täysin vapaasti täysin määrää tai päättä omista asioistaan ja valitse vapaasti omaa identiteettiään. (Burr 2004: 84–95, 157.)

Nykyisessä sukupuolentutkimuksessa vallitsee suhteellisen laaja konsensus sukupuolen ja seksuaalisuuden historiallisuudesta. Näin ollen sukupuoli ja seksuaalisuus muuttuvat historiallisesti ja kontekstuaalisesti sitä mukaa kuin käsitykset niistä muuttuvat. Sukupuoli ymmärretään kuitenkin myös ruumiilliseksi, vaikka se näyttäytyy kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Sitä voidaan pohtia myös ihmisiin liittyvinä ominaisuuksina, määreinä tai niiden kokonaisuutena sekä suhteina, hierarkioina tai järjestelmänä. (Rossi 2010: 21–23.) Kulttuuristen ja sosiaalisten tekijöiden rinnalla myös fyysisillä ja psyykkisillä tekijöillä onkin tärkeä rooli sukupuolen rakentumisessa. Aivotutkimus on antanut näyttöä siitä, että ihmisen psyykkinen kehitys tapahtuu biologisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksessa, jossa kumpikaan elementeistä ei vaikuta toisestaan irrallisena. Miehet ja naiset eroavat toisistaan, mutta ei voida täsmällisesti sanoa missä määrin erojen perusteena ovat biologiset ja kulttuuriset tekijät tai yksilöiden eri psyykkiset tekijät ja perinnölliset tekijät. Mieheys ja mieheydet ovat moniulotteisia ilmiöitä, joiden jäsentämiseksi tarvitaan erilaisia teorioita. (kts. esim. Jokinen 1999; Jokinen 2000.)

10 Sukupuolen stereotyyppit, miehisuus ja vallitseva maskuliinisuus

Tässä luvussa kerromme sukupuoliin liitettävistä stereotyyppioista, asenteista ja uskomuksista sekä niiden mahdollisista vaikutuksista. Kerromme minkälaista toivottua käyttäytymistä ja ominaisuuksia liitetään miehisyyteen. Hegemoniseen maskuliinisuuteen sekoittuvat niin ideologinen, vallitseva, normatiivinen kuin stereotyyppinenkin miehisyyden ideaali, joten katsoimme aiheelliseksi avata lyhyesti käsitteen merkitystä, jotta voisimme paremmin ymmärtää vallitsevaa miehisyyden rakennetta – muun muassa miten, missä ja mistä se muodostuu.

10.1 Stereotyyppit

Sukupuolistereotyyppit ovat pelkistettyjä tai kaavamaisia odotuksia ja oletuksia usein etenkin binäärisiin sukupuoliin, naisiin ja miehiin tai tyttöihin ja poikiin, liitetystä ominaisuuksista tai käyttäytymisestä. Sukupuolistereotyyppit ovat pitkälti tiedostamattomia, ja ne sisältävät usein negatiivisia ennakkokäsityksiä. (THL 2018b.)

Hyypä (1995) määrittelee sukupuolen stereotyyppit järjestelmällisiksi uskomuksiksi tietyn ryhmän ominaisuuksista. Ne ovat uskomusrakenteita, joita liitetään miehiin ja naisiin, ja niitä ravitsevat muun muassa ruumiinrakenne, käyttäytyminen, harrastukset ja ammatti. Stereotyyppit ovat tavallisen kansalaisen historiallisia käsityksiä tai uskomuksia mieheydestä ja naiseudesta, maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta. Stereotyyppit ovat kulttuurisesti vaihtelevia, mutta niiden peruspiirteet ovat keskenään yllättävän yhtenäisiä. Sukupuolten välinen joustava käyttäytyminen on suositeltavaa, mutta yhteiskunnan ja kulttuurin paine ei välttämättä salli muita kuin sukupuoliroolien mukaisia asenteita ja odotuksia. Tämä ristiriita koetun sukupuoliroolin ja yhteiskunnan ylläpitämän sukupuoliroolin välillä voi siten olla uhka ihmisten hyvinvoinnille. (Hyypä 1995: 18, 23, 41, 193.) Ruusunen (2014: 15, 19) mukaan sukupuolirooleihin liittyvien stereotyyppien vuoksi arkinen tiedonkäsittelymme pelkistyy ja stereotyyppit sitovat ja ohjaavat ajatteluamme, usein jopa tiedostamattamme. Stereotyyppit saattavat rajata valinnanmahdollisuuksiimme monissa arkielämän tilanteissa. Vahvat stereotyyppit edistävät myös sukupuolten eriarvoisuutta ja estävät sukupuolisensitiivisen suhtautumisen toteutumisen (Ruusunen 2014: 15, 19).

Harrisin (2000: 284) mukaan stereotyyppien suurin vaara ei kuitenkaan olisi niiden paikkansapitämättömyydessä vaan niiden joustamattomuudesta. Ihmiset saattavat olla melko hyviä arvioimaan keskimääräisiä eroja, mutta huonoja arvioimaan ryhmän sisällä

esiintyvää vaihtelua. Luokittelun seurauksena pidämme tietyn sosiaalisen ryhmän jäseniä samankaltaisempina kuin mitä he oikeasti ovat. Sukupuolikategorioiden korostuessa tytöt ja pojat käyttäytyvät stereotyyppisemmin ja ryhmien välinen kontrastivaikutus vahvistaa käyttäytymiseroja. Pojilla ja tytöillä on samankaltaisia stereotyyppisiä käsityksiä itsestään ja toisistaan. (Harris 2000: 284.) Stereotyyppiset ennakkoluulot eivät olekaan sukupuolisidonnaisia, vaan molemmat sukupuolet kohtaavat kanssaisariaan seksistisesti (Hyyppä 1995: 27).

Hännisen (2004: 93–96) mukaan sosiaalityö sekä kyseenalaistaa että tuottaa maskuliinisuutta. Naisvaltainen työpaikkakulttuuri ja työyhteisö kohdistavat miehiin teknistä taitoa tai ruumiillisia suoritusta korostavia maskuliinista sukupuoliroolia vahvistavia odotuksia. Miehellä saatetaan sysätä kaikki perinteiseen miehen rooliin kuuluvat työtehtävät, kuten huolto- ja korjaustyöt. Miehellä odotetaan jämäkkyyttä ja jopa kovuutta. Kokousten puheenjohtajuus, levottomien tilanteiden rauhoittaminen, kurin pitäminen, aggressiiviset asiakkaat ja päihdeongelmaiset, murrosikäiselle pojalle isähahmona oleminen – ovat kaikki asioita, jotka päätyvät usein työyhteisön ainoalle miehelle. Mieheyden esilläpito ja maskuliinisuusvaatimukseen vastaaminen voivat kääntyä taakaksi. Mies saattaa kärsiä myös uskottavuuden puutteesta pelkän sukupuolensa perusteella. Mies saattaa pelätä oman maskuliinisuutensa kyseenalaistumista asiakkaan silmissä. (Hänninen 2004: 93–96; Nyqvist 2004: 123.)

Sosiaalialan työntekijän sukupuolistereotyyppiset käsitykset ja oletukset voivat näkyä siten, että jotkut asiat määrittyvät ongelmaksi naisten mutta eivät miesten kohdalla. Naisilta ja miehiltä odotetaan erilaisia asioita tai asiakkuuteen liittyviä toiminnan tapoja. (Kivipelto 2004: 250–251.) Anna Raija Nummenmaa ja Päivi-Katriina Korhonen (2000: 70) puhuvat sukupuolisensitiivisestä ohjauksesta sellaisena ammatillisena ohjaustoimintana, jossa sukupuolittuneet rakenteet, prosessit sekä niiden vaikutukset naisten ja miesten elämään voidaan tunnistaa, tiedostaa ja merkityksellistää. Sukupuolisensitiivisyyden avulla avataan sukupuoleen kohdistuvia rooliodotuksia ja murretaan stereotypioita. Erja Anttonen (2017: 11) näkee sukupuolisensitiivistä työtä tarvittavan myös sen näkyväksi tekemiseen, että on myös tärkeää ymmärtää oma sukupuoli myönteisenä voimavarana. Kuronen ym. (2004: 5) pitävät suomalaista sosiaalityön käytäntöä ja tutkimusta kansainvälisesti vertaillen erityisen sukupuolineutraalina, jopa sukupuolisokeana.

Kivipelto (2004: 259) liittyy sosiaalityön kriittiseen arviointiin työntekijän tietoisuuden sukupuoleen liitettävistä stereotyyppisistä odotuksista ja siitä, miten niitä tuotetaan, ylläpidetään ja puretaan. Lunabba (2018: 117) nostaa esiin, miten vallitsevat poikakäsitykset ja -normit ylläpitävät pojille haitallisia käsityksiä ja kaventavat poikien koulutusmahdollisuuksia ja mahdollisuutta ilmaista itseään haluamallaan tavalla. Lunabba viittaa Pollackin (1999) poikakoodeihin, sekä Salisburyn ja Jacksonin (1998) machoarvoihin ja niiden haitallisuuteen. Hän muistuttaa, kuinka Suomessa edelleen ihannoidaan äijämäisyyttä ja kovia miesarvoja. Maskuliininen tunteellisuus, herkkyys ja haavoittuvuus ovat edelleen häpeäksi. (Lunabba 2018: 117.)

10.2 Miehisuus

Kaikissa eri yhteiskunnissa on arvoja, jotka liittyvät sukupuolten välisiin eroihin ja sukupuolten toivottuun käyttäytymiseen (Grönfors 1999: 223). Miehiin kohdistuu eri tilanteissa erilaisia odotuksia, jotka saattavat olla joskus täysin vastakkaisia. Miehet joutuvat toteuttamaan samaan aikaan ”kovia” ja ”pehmeitä” arvoja ja kokevat vuorotellen kummastakin huonoa omatuntoa (Sauri 1998: 12, 14). Fennomaanisen kansallisen miehen määreiden mukaan suomalainen mies on jorö ja vähäpuheinen, rehellinen, pärjää yksin ja työskentelee kovasti. Hän ei ole kuitenkaan tämän mallin mukaan sosiaalisesti taitava. Tällaista miestä ei kuitenkaan yksikkömuodossa esiinny ja suomalaiset miehet ovat monenlaisia. (Jokinen 2012: 70.) Suomalaiseen mieheen voidaankin liittää kielteisten ominaisuuksien lisäksi myös myönteisiä ominaisuuksia, kuten rehellisyys, ahkeruus ja maanläheisyys (Markkola ym. 2014: 7). Badinter (1993: 165) liittyy perinteiseen mieheen positiiviseen määräytymiseen perustuvia tekijöitä, kuten esimerkiksi sitkeyden, aseman, menestyksen, itsenäisyyden ja määräysvallan.

Sukupuoli vaikuttaa miehen tapaan olla olemassa, tulkita, havaita, kokea, ajatella ja toimia miehelle tyypillisellä tavalla, kuten myös tapaan, jolla hän kohtaa itsensä lisäksi ympäristönsä ja toisen sukupuolen. Mieheyteen liittyy monia yhteiskunnassa luotuja perinteiden, odotuksien ja sääntöjen määräämiä sekä säädetyjä arvoja, normeja ja uskomuksia. Ne ohjaavat miehen toivottua käyttäytymistä ja tekemistä sekä sen lisäksi mikä on ei-toivottua ja ehdottomasti kiellettyä. (Virtanen 2004: 31, 91; Onwen-Huma 2013: 55.) Jokisen (2000; 2003) mukaan miehiä oletetaan esittävän sellaista maskuliinisuutta, mikä on hyväksyttävää tietyssä historiallisessa ajassa ja maantieteellisessä tai sosiaalisessa paikassa. Länsimaissa maskuliinisina ominaisuuksina pidetään yleisesti muun muassa toiminnallisuutta, hallitsevuutta,

rationaalisuutta, fyysistä voimaa ja kilpailullisuutta. Kuitenkaan maskuliinisuuteen ei kuulu feminiinisiksi määriteltyjä piirteitä esimerkiksi yhteisöllisyyttä, emotionaalisuutta ja empaattisuutta. Valtaosa kuitenkin jää näiden ääripäiden väliin, ja miehissä sallitaan ripaus feminiinisiksi laskettuja piirteitä. Tämä ei kuitenkaan viittaa pelkästään siihen, mitä kulttuurissa pidetään miehisenä, vaan lisäksi myös siihen, mitä miesten odotetaan tekevän, tuntevan sekä puhuvan. Maskuliinisuus siten sisältää myös miehen psyykkiset, sosiaaliset ja fyysiset ihannemitat. (Jokinen 2000: 228–229; Jokinen 2003: 8–10.)

Virtanen (2018: 251) sanoo suomalaisen miehen stereotyyppioissa pärjäämisen, valittamatta jättämisen ja sisukkuuden olevan tunnistettuja ihanteita. Ojala ja Pietilä (2013: 22) puhuvat mieheyden kriteereistä, maskuliinisuuden olevan odotusarvo siitä, miten miehen tulee toimia. Näitä ovat esimerkiksi kilpailuhalu, itsekontrolli, rationaalisuus, aggressiivisuus, itsenäisyys, aktiivisuus ja voimakkuus. Jos perinteisen maskuliinisen ihanteen mukaan mies on vahva, pystyvä, itsenäinen tai kontrollissa oleva – onko haavoittuvuus heikkoutta miehisessä kulttuurissa? Virtanen (2018: 243) mukaan miehen tulee kieltää henkisen yhteyden tarve ja haavoittuvuuden tunteet, jos hän haluaa toteuttaa maskuliinisen miehen ihannetta. Vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta tämä on mielestämme ongelmallista. Sosiaalialalla vuorovaikutus on yksi keskeinen menetelmä ja ammatillisuuteen sekä eettisyyteen kuuluva osa, jota ilman sosionomin työ kärsii.

Julkunen (2010: 42–43) on tutkinut sukupuolia muun muassa psykoanalyttiselta pohjalta, jonka valossa mieheksi tulo on kovaa puuhaa. Psykoanalyttisen ajattelun mukaan naiseksi ei synnytä, mutta vielä vähemmän mieheksi. Naiseksi voi ryhtyä naisellisella tyyliillä ja eleillä, mutta mieheys on ansaittava teoilla. Pasi Malmin (2009: 120) mukaan maskuliinisuus ja miesroolit ovat riippuvaisia feminiinisyydestä ja naisrooleista, koska useimmissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa miehet haluavat erottaa itsensä naisista.

Tällä vuosituhanella yhä useampi uusi työpaikka syntyy hoiva- ja sosiaalialalle tai palvelusektorille, jossa arvostetaan feminiinisiksi määriteltyjä piirteitä ja ominaisuuksia muun muassa sosiaalisia taitoja ja joustavuutta (Nieminen 2012: 87). Yhteiskunta odottaakin miehiltä muutosta, jossa uusi mies tiedostaa ja hallitsee tunteensa sen lisäksi että ymmärtää myös naisen tunteita, eikä perinteinen maskuliinisuus ole enää yhteiskunnallisesti arvostettu ominaisuus (Virtanen 2004: 7). Hänninen (2004: 97) haluaa kyseenalaistaa sosiaalialan ja huolenpitotyön epämaskuliinisuuden. Hännisen

mukaan vastuunotto ja myötätunto, joka ei rajoitu vain miesten keskinäiseen solidaarisuuteen vaan ulottuu lapsiin, naisiin, vanhuksiin tai jopa luontokappaleisiin, on tullut osaksi jälkimodernin ajan ristiriitaista maskuliinisuutta.

10.3 Hegemoninen maskuliinisuus

Hegemonian käsitteen loi italialainen yhteiskuntateoreetikko Antonio Gramsci (1891-1937). Käsitteen alkuperä on antiikin Kreikassa ja Roomassa ja sen kantasana, *hēgemoi'* *ā* tarkoittaa valtion tai kansan dominanssia tai johtajuutta jossain valtion rakenteissa. Termi hegemoni viittaa myös oppaaseen tai tiennäyttäjään ja suomen sanakirjassa se tarkoittaa johtoasemaa. Hegemonia on Gramscille niin sosiaalinen, ideologinen, poliittinen kuin taloudellinen rakenne. Gramscin hegemonian käsite viittaa ylivaltaan, ohjaukseen sekä valta-asemaan, jota ei voi kuitenkaan saavuttaa muuten kuin neuvottelemalla, ihmisten suostumuksella, vain vähäisin pakkokeinoin. Hegemonian muodostumiseen tarvitaan laajasti yhteiskunnallisesti hyväksytyjä arvoja, tapoja ja käytänteitä. Osapuolien molemminpuolinen myöntymys on hegemonian merkityksellinen osa. Hallitseva joukko tekeekin tarpeellisia pieniä myönnytyksiä alisteisessa asemassa olevien ihmisten intresseille, jotta he puolestaan myöntyvät vallitsevalle järjestelmälle ja tukevat sitä. Nämä pienet myönnytykset sitovat alisteiset yhteiskunnan toimijat tiukemmin hegemoniaan. Yhteiskunta rupeaa siten näyttäytymään yleisenä, kollektiivisia intressejä toteuttavana järjestelmänä. (Fornaciari & Harni 2017: 39–41; Lindeman 2007: 22, 40.)

Hegemoniaa tuotetaan vuorovaikutuksessa yhteiskunnan toimijoiden ja sen ideologisessa koneistossa jatkuvasti uudelleen. Ideologinen koneisto ja yhteiskunnalliset instituutiot kuten koulut ja valtamedia asettavat hegemonisen ideologian yhteiskunnan perustaksi, joka saa vakiintuessaan arkijärjen aseman. Arkijärjellä Gramsci tarkoittaa yhteiskunnan luonnollisina pidettyjä, kyseenalaistamattomia itsestäänselvyyksiä. Niiden luomat maailmankatsomukset ohjaavat ihmisiä ja kollektiivista toimintaa, tarjoavat sekä järjestävät tietoa ja arvoja, joiden kautta ihmiset muodostavat tietoisuutensa. Tällöin siitä tulee kansalaisten mielessä yleisesti hyväksytyksi eikä sitä kyseenalaisteta. Hegemonia syntyy siten jokapäiväisistä elämää ohjaavista paikallisista tai globaaleista periaatteista ja puhetavasta, jotka luovat; yleistä yksimielisyyttä, kollektiivisesti hyväksytyä käyttäytymistä sekä yhteisymmärrystä asioiden luonnollisesta järjestyksestä. Hegemonian vallitessa kansalaiset ajattelevat ja toimivat yksilöllisesti pakottamatta, muodostaen ideologisen siteen heidän ja hallitsevien välille. Kansalaiset tulevat siten

hallinneeksi itse itseään sekä toinen toisiaan, omaksuen ja vahvistaen siten yhteiskunnan poliittisissa ja hallinnollisissa toimielimissä rakennettua hegemoniaa. (Fornaciari & Harni 2017: 41; Lindeman 2007: 34, 42.)

Carrigan, Connell ja John Lee esittivät 1980-luvulla hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen, kuvaamaan kulttuurisen maskuliinisuuden kehitystä, monimuotoisuutta ja muutosta. Connell on kehittänyt teoriaa edelleen tutkimuksissaan muun muassa *Masculinities* (1995) ja *The Men and the Boys* (2000). Teoria pyrkii osaltaan selittämään maskuliinisuuksien moninaisuuksien samanaikaisen esiintymisen, miehiin kohdistuvat patriarkaaliset paineet sekä patriarkaatin säilymisen. Hegemoniseksi maskuliinisuudeksi kutsutaan yhteiskunnan arvostetumpaa miehisyyden muotoa. Hegemoninen maskuliinisuus on yhteiskunnallisesti tunnustettu miehisyyden ideaali, kulttuurisesti arvostettu ja hallitseva tapa olla mies. Naiseus, kuten muutkin miehisyyden muodot, ovat sille alisteisia. Miehiä houkutteellaan, suostutellaan ja jossain kulttuureissa tai yhteisöissä myös pakotetaan omaksumaan hegemonisen maskuliinisuuden ideaalit. (kts. Connell 1995; Connell 2000; Jokinen 2000: 213, 215.)

Hegemoninen maskuliinisuus on siis kulttuurisesti hyväksytty ja tuettu sekä yhteiskunnallisen ja taloudellisen vallan käsitys miehisyydestä. Tämä vallitseva ja hyväksytty miehisuus houkuttelee sekä suostuttelee miehiä omaksumaan hegemonisen maskuliinisuuden ihanteet. Harvat miehet kykenevät omaksumaan tai täyttämään hegemonisen maskuliinisuuden vaateet, mutta pyrkivät kuitenkin toteuttamaan sen ihanteita sillä se lupaa jossain määrin kaikille miehille sukupuoleen perustuvaa valtaa. Siten hegemoninen maskuliinisuus tulee kannatetuksi, vaikka valtaa esiintyy vasta valtarakenteen ylimmissä osissa. (Jokinen 2000: 215.) Hegemoniseen maskuliinisuuden luokkaan kuuluvat voivat nähdä itsensä ahkerina miehinä ja kokea tulevansa kannustetuksi ja palkituksi. Hegemoninen maskuliinisuus myös tarkkailee muita maskuliinisuuksia ja tulee asettaneeksi samalla itselleen sekä muille miehisyyksille rajoja.

Yhteiskunnan todelliset poliittiset vaikuttajat ja hallinnolliset johtajat saattavat kuitenkin olla henkilökohtaisesti kaukana hegemonisen maskuliinisuuden ihanteesta. Median luomat ja ylläpitämät julkisuuden henkilöt saattavat luoda fiktiivisiä hegemonisen maskuliinisuuden ihanteita paremmin mielikuvien avulla, vaikka heillä ei poliittista valtaa olekaan. (Connell 1995: 77; Jokinen 2000: 217.) Valtamedia sekä sosiaalinen media ovat tärkeimpiä maskuliinisuuksien ihannekuvien ja erojen luomisen areenoista, joissa

miesten välistä järjestystä luodaan. Julkisuudessa esiintyvien miesten kautta, muut miehet kuvittelevat keitä he ovat tai keitä heidän pitäisi olla. Samalla miehet ajattelevat kuuluvansa tiettyyn maskuliiniseen ryhmään sekä pitävät itsensä tietynlaisina miehinä siinä ryhmässä.

Yhteiskunnallinen valta on usein keskittynyt miehille, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla miehillä olisi valtaa. Valta on kuitenkin keskeinen ulottuvuus sukupuolten välillä, mutta vahvasti myös sukupuolen sisällä. Hegemoninen maskuliinisuus asetteleekin myös miehet keskinäiseen järjestykseen. (Jokinen & Ahlbäck & Kinnarinen 2012: 173.) Hegemoniseen maskuliinisuuteen sisältyy siis mahdollisuus valtaan, mutta myös väkivaltaan, jota voidaan kohdistaa vähemmän maskuliinisiin miehiin (Jokinen 2000: 204). Suurin osa miehistä kuitenkin elää kyseenalaistamatta vallitsevan maskuliinisuuden ihanteen mukaista päivittäistä elämää, sillä ihanteet vaikuttavat terveen järjen mukaisilta. Hegemonisen maskuliinisuuden käytännöt ja odotukset ulottuvat miesten eri elämän alueille. Se on samalla useimpien identiteetin perusta, sillä siihen yhdistyvät miehisyyden perinteet, miehiset instituutiot sekä välitön arkinen kokemus, luonnolliseksi nähty kiistaton normi, itsestäänselvyys, josta on turha keskustella. (Lehtonen 1999: 86.) Se, että mies näyttää – ja kokee toimivan rationaalisesti sekä autonomisesti ei siis todista, että häntä ei alistettaisi vaan pikemminkin, että alistaminen on onnistunut hänen kohdallaan.

Jokisen, Ahlbäckin ja Kinnarisen (2012) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden teoria on kehittynyt liiankin hallitsevaksi käsitteeksi maskuliinisuus- ja miestutkimuksissa. Vaikka se on saanut hyväksytyin aseman sukupuolentutkimuksessa, on se saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Kritiikki liittyy osaltaan siihen, että se jättää kuitenkin epäselväksi sen, mitä hegemoninen maskuliinisuus loppujen lopuksi oikeastaan edes on. Heidän mielestä on epäselvää, onko hegemoninen maskuliinisuus miesihanne, joidenkin harvojen miesten valta-asema vai tietyn miesryhmän 'tyyli'. Hegemoninen maskuliinisuus on melkein mahdotonta paikantaa empiirisesti, sillä yhteiskunnissa hegemoninen maskuliinisuus saattaa vaihdella sekä paikasta että ryhmästä toiseen. (Jokinen ym. 2012: 174–175.)

Ymmärrämme kuitenkin Connellin teorian hegemonisesta maskuliinisuudesta kuvaavan ainakin miehisyyden normia, vaikka muut maskuliinisuuden muodot voivat olla kovin vaihtelevia. Teoria kuitenkin tukee ajatusta, että hegemonisen maskuliinisuuden voi kyseenalaistaa ja haastaa, jolloin se joutuu myös puolustautumaan sekä

muokkautumaan. Tällöin se ei myöskään väitä, että hegemoninen maskuliinisuus olisi jokin lukkiutunut merkkityyppi, joka olisi aina ja kaikkialla sama. Ymmärrämme teorian osoittavan, että hegemonisen maskuliinisuuden johtava asema kykenee tai pyrkii hallitsemaan todellisuudesta tehtäviä tulkintoja, siitä mikä on luonnollista ja normaalia miehisyttä, jolloin sitä on haasteellista kyseenalaistaa. Siten hegemoninen maskuliinisuus pystyy tai pyrkii makrotasolla vaikuttamaan kulttuuriin ja yhteiskunnan toimijoiden päätöksiin, jotka perustuvat kollektiiviseen väittämään siitä, mikä on kenellekin sopivaa esimerkiksi koulutukseen tai työpaikkaan hakeutuessa.

11 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön aihe nousi esille jo varhain ennen opintojakson aloitusta toxisen maskuliinisuuden käsitteestä, joka viimeisinä vuosina oli noussut laajemmin yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tutustuimme R. W. Connellin (1995) hegemonisen maskuliinisuuden teoriaan, joka osaltaan pyrki kuvaamaan haitallisen mieskuvan rakentumista sekä miesten keskinäistä arvostusta tai arvostuksen puutetta, jos miehet eivät täyttäneet näennäisesti yhdenmukaista kuvaa miehisyydestä. Näimme hedelmällisenä miespuolisten sosionomiopiskelijoiden tarkastelemisen hegemonisen maskuliinisuuden teorian pohjalta. Nämä miehet eivät olleet täyttäneet hegemonisen maskuliinisuuden vaatimuksia vaan siirtyneet alalle, jota ei perinteisesti olla pidetty miesten alana.

Päädyimme pohdiskelemaan sitä prosessia mikä ajaa miehiä ja naisia valitsemaan itselleen perinteisiä ammatteja ja tarkastelemaan segregaatiota sekä ammatinvalintaa. Tarkastelimme stereotyyppisiä miehisyyteen liittyviä ennakkoluuloja- ja asenteita, sosiaalialaan liittyviä stereotyyppisiä käsityksiä sekä koulutuksen- ja työelämän segregaatiota joiden johdosta päädyimme pohtimaan, että onko miessukupuolisten sosionomiopiskelijoiden kiinnittyminen alalle ongelmattonta? Pohdimme tulisiko miesnäkökulma/mieserityisyys huomioida sosiaalialan naisvaltaisella koulutusallalla. Meitä myös kiinnosti miten opiskelijat kokevat sukupuolen näyttäytyvän opiskeluissa. Löysimme opinnäytetöitä ja graduja liittyen ammatinvalintaan, miesten houkuttelemiseen sosiaalialalle, sekä jo työelämässä olevien miesten kokemuksia sosiaalialalta. Alalla opiskelevien miesten käsityksiä ja kokemuksia ammattikorkeakouluopinnoista tai sukupuolen näyttäytymisestä emme löytäneet.

Teoriaa läpikäydessämme kiinnitimme huomion sukupuolentutkimuksen feministisen tutkimuksen näkökulman laajuuteen, jossa miesnäkökulma oli usein vähäistä tai yksipuolista. Sukupuolentutkimuksissa miehisuus oli usein taakka miehille, joka johti pahimmillaan yksinäisyyteen, väkivaltaisuuteen, alkoholisoitumiseen, työttömyyteen ynnä muuhun – syrjäytymiseen. Toisaalta feministisessä tutkimuksessa miessukupuoli nähtiin vahvana valta-aseman edustajana ja naissukupuoli uhrina ja alistettuna.

Meidän oletuksemme on, että työalojen segregaation seurauksena naisvaltaisella sosiaalialalla opiskeleminen ei ole miehille ongelmattonta. Segregaatio ja sosiaalialan naisvaltaisuus tuovat omia haasteita miehen ammatti-identiteetin ja toimijuuden

kehittymiseen. Sosiaalialan naisisuus ja siihen liitettävät feminiiniset arvot ja piirteet saattavat luoda stereotyyppistä ajattelua ja toimintamalleja. Nämä saattavat heikentää miesten alalle kiinnittymistä ja uskoa omiin kykyihinsä ja vahvuuksiinsa. Stereotyyppiat vääristävät kuvaa miehistä ja miehisyydestä ja miehiin kohdistetaan usein tiedostamattomiakin mielikuvia, odotuksia että rooleja. Omien kokemustemme mukaan miehistä rakennetaan varsin yksipuolista kuvaa tai heidät sivuutetaan kokonaan opintokokonaisuuksissa tai oppimateriaaleissa. Sosiaalialalla tavoitellaan sukupuolisensitiivisyyttä, mutta sukupuoli usein sivuutetaan ja sukupuolelle ollaan sokeita. Sosiaalialan koulutuksessa painotetaan oman persoonan tärkeyttä ja puhutaan pehmeistä arvoista. Miehet saattavat kokea, että heidän vahvuutensa ja arvonsa eivät kohtaa sosiaalialan kompetenssien ja arvojen kanssa. Vertaistukea ei välttämättä ole luokalla ja opettajistakin suurin osa on naisia.

Tutkimusongelma määrittää tutkimustyyppin, -strategian ja -otteen (Tuomi & Sarajärvi 2013: 68). Eli toisin sanoen opinnäytetyömme toteuttamista määrittää sille asetettu tutkimuskysymys. Opinnäytetyötämme ohjaavien tutkimuskysymysten valossa olemme valinneet tässä luvussa esitellyt tutkimus-, aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Ensin kerromme opinnäytetyön tarkoituksen ja esittelemme tutkimuskysymykset. Kerromme kohderyhmästä, eli haastatteluihin osallistujista. Tämän jälkeen kerromme tutkimusmenetelmistämme ja annamme perustelut niiden käytölle. Luvun lopussa tarkastelemme opinnäytetyötämme ja koko opinnäytetyöprosessia eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmista.

11.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella sosionomi AMK-miesopiskelijoiden kokemuksia segregoituneesta sosiaalialasta. Opinnäytetyössämme pyrimme tarkastelemaan sitä, kuinka sukupuolirakenteen epätasapaino näkyy miessukupuolisten subjektiivisissa kokemuksissa. Miten miehet kokevat opiskelun ammattikorkeakoulussa naisvaltaisella alalla. Tarkoituksenamme on myös selvittää miten haastatellut miehet kokevat, että sukupuolinäkökulma ilmenee ja huomioidaan opinnoissa. Tavoitteena oli tuottaa tietoa miessukupuolisten opiskelijoiden näkemyksistä miehisyydestä ja sen merkityksestä sekä miehisyyteen kohdistuvista odotuksista. Erityisesti mielenkiinnon kohteena oli sukupuolen ilmeneminen opinnoissa, työharjoitteluissa sekä oppimateriaaleissa.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia ovat sosionomi AMK miesopiskelijoiden kokemukset opinnoista sosiaalialan naisvaltaisessa koulutusohjelmassa?
2. Miten sukupuoli ja sen merkitykset näkyvät opinnoissa?

11.2 Kohderyhmä

Haastattelimme kolmea meille entuudestaan tuntematonta Metropolia Ammattikorkeakoulun sosiaalialan tutkinto-ohjelmassa opiskelevaa miestä. Miehet olivat iältään 20-25 vuotiaita, ensimmäisen ja kolmannen lukuvuoden opiskelijoita. Jotta sukupuolen merkityksen ja mieheyteen liittyvien kokemusten tarkastelu oli mahdollista, valikoitiin aineistoa tuottamaan vain miessukupuolisia sosiaalialan koulutusohjelmassa opiskelevia. Annoimme haastateltavien itse määrittellä oman sukupuolensa päättäessään sopivatko he meidän miessukupuolisten kohderyhmään. Haastattelut tehtiin marras- ja joulukuussa 2018.

11.3 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen ydin on merkitystulkintojen tekeminen ja arvoituksen ratkaiseminen (Alasuutari 2011: 53). Kyse on vähitellen tapahtuvasta tutkittavan ilmiön käsitteellistämisestä, jossa korostuu kentältä saatavan aineiston merkitys teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Laadullisen tutkimuksen prosessiluonteisuudesta kertovat tutkimuksen etenemisen eri vaiheet ja tutkimuksen eri elementtien limittyminen toisiinsa ja muotoutuminen vähitellen tutkimuksen kuluessa. (Kiviniemi 2018: 73, 77.)

Pelkistetyimmillään ”kvalitatiivinen” tai ”laadullinen” ymmärretään aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi (ei-numeraalinen). Tämän tyyppiseen aineistoon voi soveltaa myös numeraalisia eli kvantitatiivisia lukutapoja. Keskeistä on valita tutkimukseen sopiva ja asianomaiseen soveltuva menetelmä. (Eskola & Suoranta 1999: 13–14, 26.) Tässä opinnäytetyössä koimme laadullisen tutkimuksen olevan luonnollinen valinta, sillä mielenkiintomme kohdistuu miesopiskelijoiden omiin näkemyksiin ja käsityksiin, joita haluamme löytää ja paljastaa/tehdä näkyväksi. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui haastattelu.

11.4 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa edetään keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemat perustuvat tutkimuksen – tässä tapauksessa opinnäytetyömme, viitekehykseen eli teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 75.) Teemoittelu on usein ensimmäinen lähestymistapa aineistoon ja suositeltava analysointitapa käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Teemahaastattelu, on muodoltaan avoin ja siinä vastaaja pääsee puhumaan varsin vapaamuotoisesti niin halutessaan. Tarkkoja haastattelukysymyksiä ei siis lyödä lukkoon. Tällöin myös kerätyn materiaalin voidaan katsoa edustavan vastaajien puhetta. (Hyvärinen 2017: 21; Eskola & Suoranta 1999: 88, 175.) Matti Hyvärinen (2017: 22–23) esittää kritiikkiä teorialähtöistä teemahaastattelua kohtaan. Hänen mukaansa teorialähtöinen teemahaastattelu voi olla rajaavampi kuin näkökulma, jossa käsitellään ensisijaisesti haastateltavan omaa kokemusta. Teemahaastattelu on suhteellisen strukturoitu vaihtoehto, eikä haastateltavalla välttämättä ole mahdollisuutta vaikuttaa teemoihin tai aiheeseen. (Hyvärinen 2017: 22–23.)

Haastateltavien puhetta on laadullisessa tutkimushaastattelussa tavoitteena tuottaa tutkimusaineistoksi jostain ilmiöstä tai asiasta tehtävää tutkimusta varten (Rastas 2009: 79). Tutkimushaastattelu rakentui kuten kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus, jotka nojaavat samoilla tavoin yhteisiin oletuksiin kuten muukin keskustelu. Tutkimushaastattelu kuitenkin poikkeaa tavanomaisesta keskustelusta, koska sillä on erityinen tarkoitus, tavoitteet ja erityiset osallistujaroolit, kuin arkikeskustelussa. Tutkija on tietämätön osapuoli, jolla on tiedon intressi, joka tehnyt aloitteen ja ohjaa, fokusoi tai suuntaa keskustelua ja haastateltavalla on tieto, joka pyritään tuomaan esille. Tutkimuksen tavoite ohjaa kuitenkin tutkimushaastattelua. (Ruusuvuori & Tiittula 2009: 22–23.) Tuomi ja Sarajärvi (2013: 73) näkevät, että haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa.

Opinnäytetyömme aineistonkeruumetodina päätimme käyttää teemahaastattelua. Haastattelu aineistonkeruumetodina tuntui meistä luontevalta tavalta kartoittaa opiskelijoiden omia kokemuksia sekä käsityksiä aiheestamme. Toivoimme haastattelujen tuottavan mahdollisimman syvällistä ja perusteellista pohdintaa tutkittavasta aiheesta, joten toteutimme teemahaastattelut yksilöhaastatteluin. Emme halunneet haastatteluiden muodostuvan liian strukturoiduksi ja näin rajoittavan

keskustelua vaan toivoimme haastattelujen olevan avoimia ja luontevia. Pidimme tärkeänä joustavaa reagoitua haastateltavan puheeseen ja suuntasimme keskustelua haastateltavan esiin nostamiin teemoihin, käsitteisiin ja kielikuviin. Haastattelut sijoitamme avoimen ja puolistrukturoidun haastattelun välimaastoon. Vaikka meillä olikin haastattelurunko teemojen mukaan jaoteltuina, emme orjallisesti seuranneet tätä vaan annoimme haastateltavan johdattaa keskustelua ja kävimme teemat läpi eri järjestyksissä. Myöskään kysymämme kysymykset eivät olleet kaikille samat. Jouni tuomen ja Anneli Sarajärven (2013: 76) mukaan avoimessa haastattelussa tutkijan tehtävä on pitää haastattelu aiheessa ja koossa, mutta antaa haastateltavan puhua vapaasti.

Vaikka haastattelut olisivat kuinka avoimia, suunniteltuja tai strukturoituja, haastattelija ja haastateltava toimivat suhteessa toisiinsa, joten ne ovat aina vuorovaikutustilanteita ja kaikki haastattelu on heidän välisessä vuorovaikutuksessa tuotettua verbaalista materiaalia. Haastattelijan merkitys haastateltavan puheen muotoilussa ja puheen tuottamassa merkityksessä voi myös olla hyvinkin suuri. Haastattelijan on kuitenkin pyrittävä muodostamaan luottamuksellinen suhde haastateltavaan ja kerrottava hänelle haastattelun totuudenmukaisesta tarkoituksesta, pidettävä häneltä saatuja tietoja luottamuksellisena sekä varjeltava hänen anonymiteettia. Haastattelijan on myös osoitettava kiinnostusta haastateltavaan ja hänen sanomisiin. Hyvä haastattelija kuuntelee ja osoittaa kuuntelevansa. (Ruusuvuori & Tiittula 2009: 29–30, 41; Ruusuvuori & Tiittula 2017: 54, 66.)

Haastateltavat valikoituivat niin sanotulla ”katugallup”-menetelmällä Metropolia Ammattikorkeakoulun eri tiloista, useina eri päivinä. Lähestyimme potentiaalisia haastateltavia kertoen opinnäytetyöstämme ja haastattelun teemoista. Ymmärsimme opinnäytetyömme aiheen olevan sensitiivinen ja halusimme kasvokkain tapahtuvalla kontaktilla luoda luottamusta. Kun haastatteluluvasta sovitaan henkilökohtaisesti, tiedonantajat luvan annettuaan harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai kieltävät haastattelunsa käytön tutkimusaineistona (Tuomi & Sarajärvi 2013: 74).

Vaikka miesopiskelijoiden määrällinen otos on pieni (3), koemme että heidän tuottamansa aineisto on kattava ja sopiva suhteessa opinnäytetyömme toteutukseen ja tavoitteisiin. Avoimessa haastattelussa, jota voidaan kutsua myös syvähaastatteluksi, korostuu tutkittavan ilmiön mahdollisimman perusteellinen avaaminen, jolloin harvinaista ei ole, että haastateltavia on vain muutama (Tuomi & Sarajärvi 2013: 76). Kvalitatiivinen

tutkimus ei keskity aineiston määrään vaan aineiston laatuun. Kiviniemi (2018: 81) sanoo tutkittavan ilmiön haltuunoton ja ilmiötä koskevan käsitteellistämisen kehittymisen olevan olennaista. Tuomen ja Sarajärven (2013: 85) mukaan ratkaisevaa ei ole aineiston koko vaan tulkintojen kestävyys ja syvyys.

Haastattelimme opiskelijoita Metropolian tiloissa, jotka olivat meille varattu. Kiinnitimme erityistä huomiota kiireettömyyteen, häiriötekijöiden poistamiseen kuten suljettuun tilaan ja rauhallisuuteen. Istuimme kaikki säkkituoleilla ringissä ja tarjosimme haastateltaville keksejä ja kahvia/teetä. Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin. Koimme keskustelujen olleen luontevia ja tiedonantajat antoivat palautetta rennosta ilmapiiristä ja kokivat aiheen tärkeäksi.

Haastattelurunkomme teemat olivat: kokemukset pääosin naisista koostuvassa opiskeluyhteisössä opiskelusta, kokemukset työharjoittelusta sukupuolen mukaan eriytyneellä sosiaalialalla, sukupuolen näkyminen ja kokemukset sukupuolen merkityksestä opiskeluun liittyen, roolit, ennakkoluulot ja stereotypiat sekä opiskeluhyvinvointia kartuttavat tekijät (Liite 1).

11.5 Aineiston litterointi

Haastatteluaineiston analyysi aloitettiin haastattelun litteroinnista eli tekstiksi muuttamisesta (Ruusuvuori & Nikander 2017: 427). Nauhoitimme kaikki kolme haastattelua älypuhelimien sanelimella, jonka jälkeen siirsimme nauhoitteet äänitiedostoina tietokoneelle, missä litteroimme keskustelut sanatarkasti. Litteroimme koko aineiston. Äänitiedostoista syntyi yhteensä 55 sivua tiiviisti kirjoitettua tekstiä. Litteroinnissa ja aineisto-otteissa pyrimme noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä liittyen aineiston dokumentointiin, säilyttämiseen ja tallentamiseen, koodaamiseen sekä tutkimustulosten tarkkaan esittämiseen. Litteraatio toimii ikään kuin muistiinpanona alkuperäisestä tilanteesta, helpottaa tärkeiden yksityiskohtien havaitsemista ja toimii aineiston jäsentämisen välineenä (Ruusuvuori & Nikander 2017: 437–439). Litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimuskysymyksistä ja käytetystä tutkimusmetodista sekä mihin tilanteiden aspekteihin tutkija aikoo analyysissään keskittyä (Ruusuvuori & Nikander 2017: 427–430; Alasuutari 2011: 85).

Huolellisinkaan litterointi ei pysty täysin kuvaamaan haastattelutilannetta ja siinä syntynyttä vuorovaikutusta. Täydellistä litterointia ei ole olemassa, vaan jotain jää aina

huomaamatta. Toisaalta liian yksityiskohtainen ja pikkutarkka litteraatio saattaa tehdä tekstistä sekavaa ja vaikeasti lähestyttävää. (Ruusuvuori & Nikander 2017: 437, 439.) Tässä opinnäytetyössä haastattelun pää tarkoituksena oli kerätä tietoa haastateltavilta, heidän kokemuksiaan opiskelusta naisvaltaisella alalla. Tästä syystä huomiomme keskittyi puheen sisältöön eikä niinkään tapaan tuottaa puhetta tai haastattelutilanteen vuorovaikutukseen. Suoritimme litteroinnin keskittymällä sanoihin, jättäen pois tauot, äänensävyt ja äänenpainot sekä päällekkäispuhunnat. Näin ollen päädyimme opinnäytetyössämme litteraatioon, joka ei ollut korostuneen yksityiskohtainen, kuten esimerkiksi keskustelunanalyttinen litteraatio.

Koodasimme aineistossa esiintyvät haastateltavat ja muut henkilöt peitenimillä heidän anonymiteettinsä säilyttämiseksi. Haastateltavat esiintyvät tekstissä tunnuksin H1, H2 ja H3. Tunnuksia käytettäessä tutkimusraportissa erottuu, mitkä aineisto-otteet ovat peräisin samalta haastateltavalta, ja voidaan osoittaa, että analyysi perustuu kattavaan aineiston käyttöön (Ruusuvuori & Nikander 2017: 430–431).

Opinnäytetyössä esitetyt lainaukset muutimme mahdollisimman neutraaliksi arkikieleksi ja näin haastateltavien äännähdykset, murre, kiroilu ynnä muut sellaiset jäivät pois, jotta haastateltavia olisi vaikeampi tunnistaa aineistostamme. Poistimme slangin- täytesanoja valikoidusti käyttämällä ”-” merkkiä, siten että alkuperäinen sanoma ei päässyt kuitenkaan vääristymään. ”XXXX”- merkillä olemme peittäneet haastatteluissa esiintyviä miessukupuolisten henkilöiden nimiä heidän tunnistettavuuden ehkäisemiseksi ja samoin ”YYYY”- merkillä peittäneet naissukupuolisten henkilöiden nimet. Tällaisen jaottelun katsoimme aiheelliseksi tehdä, jotta aineistoista erottuisi minkälaisia eroja saattoi olla opiskelijoiden/henkilöiden asenteissa. Lauseen jatkumisen kuvaamista olemme käyttäneet kolmea pistettä (...).

11.6 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Analyysimenetelmänä toimii teorialähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä. Saatua aineistoa voidaan sisällönanalyysin avulla analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Teorialähtöistä analyysiä ohjaa valmis aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys, teoria ja/tai käsitejärjestelmä. Tutkimuksen

teoreettisessa osassa on hahmoteltu valmiiksi kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan. Tällöin edetään yleisestä yksittäiseen, eli päättelyn logiikka on deduktiivinen. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 91, 95–98, 103, 108, 113.)

Teemahaastattelussa käyttämämme haastattelurunko rakentui teorian luomasta kehyksestä sekä teoriasta nousseista käsitteistä. Teemojen avulla kartutetun aineiston tuli vastata tutkimuskysymyksiimme. Rakensimme siis kategoriat, jotka nimesimme teemoiksi tarkoituksena suhteuttaa aineisto teemojen alle. Haastattelujen kuuntelemisen ja litteroimisen jälkeen järjestimme aineiston haastattelurungossa käyttämämme teemojen alle. Pilkoimme aineiston ja ryhmittelimme sen aihepiiriemme mukaan. Haastattelut erotimme toisistaan vaihtamalla tekstin väritystä. Poimimme vastauksista teemaan liittyvät kohdat. Tämä ei ollut aivan helppoa, sillä vaikka kyseessä oli teemahaastattelu, ei se edennyt loogisesti teemasta teemaan vaan vastauksia saattoi löytyä eri puolilta yksittäistä haastattelua. Tämä vaati huolellisuutta ja tarkkuutta. Aineistosta nousi haastattelurungon teemojen lisäksi kaksi uutta teemaa. Muodostimme näistä seitsemän isoa teemaa/yläkategoriaa. Jaoimme isot teemat pienempiin alakategorioihin. Teemojen alle aineistosta poimitut lausumat/ilmaisut pelkistettiin.

Liitteessä 3 havainnollistamme kategorioita ja käyttämämme luokittelurunkoa esimerkikikaavion avulla. Tarkastelimme kategorioiden sisällä olevia kuvauksia ja ilmaisuja teoriaan nojaten luvussa 12. Tutkimuskysymyksiimme vastaavien käsitteiden alla avaamme aineiston tuottamia tuloksia omin sanoin mahdollisimman kattavasti tuoden esiin haastateltavien näkemykset ja kokemukset aiheeseen liittyen. Olemme pyrkineet poimimaan näkemyksiä ja kokemuksia tai asiaa parhaiten kuvaavat suorat lainaukset. Jouduimme useaan otteeseen palaamaan takaisin litteroinnin ja teemoittelun pariin ja varmistamaan, että emme vääristäneet kerrottua ja olimme ymmärtäneet sen oikein. Yhdistimme aineistoesimerkit, oman ajattelumme ja tulkintamme siitä mitä aineistossa on. Tämän jälkeen kirjoitimme aineistosta yhteenvedon ja johtopäätökset. Johtopäätöksissä olemme tuoneet mukaan kytkennät teoriaan ja aikaisempiin tutkimuksiin.

Opinnäytetyömme tulokset rakentuvat seuraavien otsikoiden alle: sosiaalialaan liitettävät arvot, näkökulmia miehisyyteen, kokemukset naisvaltaisessa opiskeluyhteisössä opiskelusta, työharjoittelu segregoituneella sosiaalialalla, sukupuoli ja sen merkitykset opinnoissa sekä roolit, ennakkoluulot ja stereotyyppit.

11.7 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Etiikan ja tutkimuksen yhteyttä kutsutaan tieteen etiikaksi (Tuomi & Sarajärvi 2013: 125). Tiedettä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta käsin. Myös laadullinen tutkimus koostuu useista erilaisista tutkimusperinteistä, joilla kaikilla on omat määritelmänsä tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä. Tieteenalojen ja tutkimussuuntien välillä esiintyvä jännite haastaa tiedemaailmaa, joka etsii tieteelle yhteistä etiikkaa ja moraalia. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 125–127; Marin 1996: 15–16.) Tuomen ja Sarajärven (2013: 126–127; kts. myös Marin 1996: 16–17) mukaan laadullisen tutkimuksen ei ole vaikea täyttää Mertonin 1957 määrittelemiä tieteen eetoksen neljää perusnormia, joita ovat 1) universalismi eli tieteen tulosten yleispätevyys, 2) ”kommunismi” eli tieteen tulosten avoin jakaminen, 3) puolueettomuus eli tiede kutsumuksena ilman henkilökohtaisen voiton intressiä (mainetta lukuun ottamatta) ja 4) organisoitu skepsis eli järjestelmällinen kritiikki. Marin (1996: 17) kertoo Mertonin tieteen eetoksen saavan kritiikkiä siitä, että kyse on internalistisesta tutkimusetiikasta, jossa etiikka rajataan tieteen sisäisen toiminnan kysymykseksi. Huomioitavaa on, että tieteen vastuu ei rajoitu vain sen sisäiseen toimintaan – siihen, miten tutkimukset tehdään, miten aiheet valitaan – vaan myös siihen, mitä sen tutkimustuloksista ja ylipäänsä tulosten tuottamisesta seuraa. (Marin 1996: 17.)

Kvalitatiivisessa tutkielmassa arviointi kiteytyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta ja aineistoa tutkitaan usein sillä silmällä, että löytyykö sieltä jotakin, jonka voisi itse allekirjoittaa. Kyse on lukijan ja tutkimusaineistossa esiintyvän kokemusmaailman yhteneväisyydestä. Tutkija on kvalitatiivisen tutkimuksen keskeinen tutkimusväline ja tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti, ja tutkimuksen keskeisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Luotettavuuden arviointi kohdistuu näin koko tutkimusprosessiin, jonka takia kvalitatiiviset tutkimusaineistot ovat usein paljon henkilö-kohtaisempia ja sisältävät tutkijan omia pohdintoja. Kvalitatiivisen tutkimuksen erityispiirre on se, että se ei itsessään kerro mitään vaan jokaisessa vaiheessa analyysi on uusien merkityksien luomista. (Eskola & Suoranta 1999: 211, 226.)

Raportointia voidaan luonnehtia laadullisen tutkimuksen ja yleensäkin tutkimustyön kulmakiveksi. Itse tutkimusraporttia voidaan pitää keskeisenä luotettavuuden osa-alueena, joka vaikuttaa tutkimuksen uskottavuuteen. (Kiviniemi 2018: 85.) Tutkimusaineiston ei voida enää olettaa kuvaavan yksiselitteisesti tai mutkattomasti

tutkittua realiteettia, vaan se rakentaa omanlaisen tekstuaalisen todellisuuden. Tutkimusaineisto ei milloinkaan kuvaa käytännössä tapahtuvaa toimintaa sellaisena kuin se ”todella” on materialisoitunut. Aineisto ei pelkästään kuvaa tutkimuksen kohteena olevaa realiteettia vaan itse luo todellisuutta ja merkityksiä sekä sillä on vaikutusvaltaa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Se esiintyy arvioinnin mittana sekä se toimii kontekstina, josta sanat saavat merkityksensä. (Eskola & Suoranta 1999: 220–222.)

Tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus on eräs merkittävä hyvän tutkimuksen kriteeri. Sisäinen johdonmukaisuus konkretisoituu argumentaatiossa, kuten siinä miten ja millaisia lähteitä käyttää. Toinen vaatimus hyvälle tutkimukselle on eettinen kestävyys, joka on tutkimuksen luotettavuuden toinen puoli ja kertoo laadukkuudesta. Tutkimussuunnitelman on oltava laadukas, tutkimusasetelman sopiva ja raportoinnin hyvin ja huolellisesti tehty. Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. Tutkimusaiheen valinta sekä tutkimuskohteen määrittely kuuluvat eettiseen pohdintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 127.) Tutkimuksen kohteiden valitseminen, aineiston kerääminen ja käsittely sekä tulosten raportointi edellyttävät kulttuurista herkkyyttä ja vastuuntuntoa (Marin 1996: 28–29).

Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012: 6) mukaan tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Noudatimme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja: rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6; Tuomi & Sarajärvi 2013: 132–133.)

Olemme pyrkineet perusteelliseen, johdonmukaiseen ja yksityiskohtaiseen opinnäytetyön suunnitteluun, toteutukseen ja raportointiin. Opinnäytetyöllämme ei ole varsinaista tilaajaa vaan työ on lähtenyt omista intresseistämme ja havainnoistamme. Metropolia Ammattikorkeakoulu koki aiheemme kiinnostavaksi ja halusi ryhtyä yhteistyökumppaniksemme. Metropolia Ammattikorkeakoulun mukaan emme tarvitse opinnäytetyöhömme kirjallista tutkimuslupaa. Suullisen tutkimusluvan meille myönsi Metropolia Ammattikorkeakoulun sosiaalinen hyvinvointi osaamisalueen osaamisaluepäällikkö Riikka Harju. Tutkimusluvasta tiedotettiin tutkimusvastaaville sekä opinnäytetyön ohjaajille. Opinnäytetyömme ei edellyttänyt eettistä ennakoarviointia, sillä tutkimusasetelma ei sisältänyt erityistä riskiä haastateltavien

itsemääräämisoikeuden loukkauksille tai haittojen aiheuttamiselle. Haastateltavat olivat haastatteluhetkellä täysi-ikäisiä. (Arene 2017: 10; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6; Ranta & Kuula-Luumi 2017: 416–417.)

Opinnäytetyön teoriapohjaa rakentaessa ja opinnäytetyön teossa kunnioitettiin toisten tutkijoiden tekemää työtä ja viitattiin heihin asianmukaisella tavalla. Lähdekritiikki ja objektiivisuus säilyttäen olemme pyrkineet avaamaan teemat ja käsitteet useasta eri näkökulmasta. Pyrimme ensisijaisten lähteiden käyttöön. Haastatelimme kolmea sosiaalialan opiskelijamiestä, mikä lukuna saatetaan kokea vähäisenä. Haastateltavien tuottama aineisto oli mielestämme kuitenkin kattava. Opinnäytetyöhömmme käytettävän ajan rajallisuuden vuoksi emme pystyneet laajentamaan haastattelujen tai haastateltavien määrää.

Kerroimme haastateltaville totuudenmukaisesti tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät ymmärrettävällä tavalla. Korostimme, että osallistuminen opinnäytetyöhömmme on vapaaehtoista ja haastateltavan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan – haastateltava voi niin halutessaan olla vastaamatta kysymyksiimme. Lähetimme haastateltaville etukäteen haastattelurungon ja suostumuslomakkeen, joista löytyivät yhteistietomme sekä tietoa haastattelun toteutuksesta muun muassa arvioidusta kestosta ja tallennuksesta. (Liite 1). Tällä menettelyllä halusimme varmistaa haastateltavien perehtymisen ja valmistautumisen teemoihin ja tutkittavaan aiheeseemme, sekä mahdollisuuden perua haastattelua.

Haastattelutilanteessa korostimme, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonymisti, eikä vastauksia käytetä muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. Kerroimme haastateltaville, että he voivat ottaa yhteyttä meihin myös jälkikäteen ja täydentää vastauksiaan tai perua osallistumisensa opinnäytetyöhömmme. Kerroimme oikeudesta opinnäytetyön lukemiseen ennen sen virallista julkistamista. Ennen haastattelun alkua varmistimme, että haastateltavat olivat tietoisia oikeuksistaan ja opinnäytetyömmme aiheesta, tavoitteista ja menetelmistä ja annoimme mahdollisuuden esittää kysymyksiä. Pyysimme haastateltavien vapaaehtoisen suostumuksen allekirjoitusten muodossa suostumuslomakkeisiin, jotka myös itse allekirjoitimme ja näin osoitimme haluavamme kunnioittaa osallistujien oikeuksia ja suojaa.

Litteroinnissa ja aineisto-otteissa pyrimme noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä liittyen aineiston dokumentointiin, säilyttämiseen ja tallentamiseen, koodaamiseen sekä

tutkimustulosten tarkkaan esittämiseen. Yritimme litteroida kaikki haastattelut yhtä johdonmukaisesti ja mahdollisimman täydellisesti. Haastateltavien kokemukset on tuotu esille sellaisina, kuin ne on kerrottu. Jotta lukija saa mahdollisimman tarkan ja luotettavan kuvan alkuperäisestä haastatteluaineistosta, olemme liittäneet analyysin tulosten yhteyteen haastateltavien suoria lainauksia. Tämä lisää opinnäytetyömme läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Noudatimme vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta sekä tietoturvan ja yksityisyyden toteutumista. Emme luovuttaneet haastattelujen yhteydessä saatuja tietoja ulkopuolisille, tietoja käytettiin vain luvattuun tarkoitukseen. Huolehdimme haastateltavien anonymiteetistä. Emme käsitelleet arkaluonteisina pidettyjä henkilötietoja ja näin vahingoittaneet haastateltavien suojaa ja hyvinvointia. Haastatteluiden suostumuslomakkeet, ääninauhoitteet ja litteroinnit säilytimme siihen asti, kunnes julkaisimme opinnäytetyömme, jonka jälkeen tuhosimme kaikki materiaalit.

12 Tulokset

Tässä luvussa avataan teemahaastattelujen avulla saatuja tuloksia haastateltavien käsityksistä ja kokemuksista. Näitä havainnollistetaan esimerkkitaulukon avulla (Liite 3). Aineistosta muodostettiin ensin teemat/yläkategorioiden. Jaoin isot teemat pienempiin alakategorioiden. Teemojen alle aineistosta poimitut lausumat/ilmaisuudet pelkistettiin. Tarkastelemme kategorioiden sisällä olevia kuvauksia ja ilmaisuja teoriaan nojaten. Näistä muodostui kokonaisuus, joka vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

12.1 Sosiaalialaan liitettävät arvot

Kaikki haastateltavien vastaukset sosiaalialan arvoista liittyivät sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisuus käsitteen alle. Ne kertovat sosionomin työn luonteesta, joka on aina sidoksissa toisiin ihmisiin. Miehet kertoivat liittävänsä sosiaalialaan halun auttaa, toisen elämään positiivisesti vaikuttamisen ja maailmanparantamisen. Arvoina koettiin myös aitous, avarakatseisuus, maltillisuus ja lempeys. Tärkeänä koettiin myös suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden hyväksymisen.

”...tälläkin alalla - mun mielestä tärkeintä on se et kaikkee ei tarvii - ymmärtää mut kunhan - hyväksyy niin sillä pääsee - pitkälle...” (H3)

Miehet kokivat, että taloustiede ja yrittäjyys nähdään negatiivisina asioina eikä niitä liitetä sosiaalialan arvoperustaan.

”...se talous mä huomasin et oli - tosi herkkä aihe täl alalle, et jostain jotenkin mulle, voi olla et mä oon ainoo, mut on tullu niin, et sitä ei sais ajatella rahaa - näissä asioissa, vaikka tietysti kaikkiallahan se taustalla pyörii...” (H3)

Haastateltava mies kertoi turhautumisestaan oppitunneilla. Luokkatovereiden kova ääninen käytös ja piittaamattomuus opetusta kohtaan kertovat välinpitämättömyydestä oppiainetta kohtaan, joka voi olla seurausta asenteellisuudesta.

”...se oli ekonomian tunti ja sit mä rupesin oikeesti suuttuu, koska viimeiset kaks päivää mä olin vaan kuunnellu, kun kaikki valitti siitä, että ne ei tajuu mitään ekonomiasta. Sit meillä on ekonomian tunti, opettaja puhuu tossa, mut koko luokka huutaa ja kukaan ei edes kuunnellu opettajaa, sit siinä kohtaa mä - huusin kaikille, että olkaa hiljaa.” (H2)

Jos taloustietoa ei pidetä merkittävänä tai tärkeänä osana sosionomin työtä tai sen ei nähdä kuuluvan sosiaalialan arvoperustaan tai jopa olevan vastakohtana sille, koetaan

sen opiskelu turhauttavana. Miehet kokivat taloustiedon mielenkiintoisena, eivätkä ymmärtäneet kanssaopiskelijoiden negatiivista suhtautumista asiaan.

12.2 Näkökulmia miehisyyteen

Kaikki haastatellut miehet näkivät miehisyyden hyvin monimuotoisena asiana. Kenelläkään ei ollut antaa yksinkertaista vastausta aiheesta. Miehisyys nähtiin muuttuvana ja sen koettiin olevan sidoksissa aikaan ja läheisiin ihmisiin sekä biologisiin tekijöihin.

”...se miehisyys konseptina on se - mä en tiä, se on - enemmän vaarallinen miehille että - miehisyys konseptina sellai - jokaisella on siitä vähän oma mut sit sillei - miehet ehkä - jos mies - rupee miettii liikaa - ooks mää mies vai - miten miehen kuuluis käyttäytyy niin, sit mun mielestä se vaan tuo sille - itellensä riitatilannetta ehkä enemmän ja sit se - niinku persoonallisuus ei välttämättä - oo sama ku se mikä mieskuva on niin siinä mielessä - niin miehisyys on mulle - vähän vaarallinen konsepti - joka - alkaa vanhentuu...” (H2)

Miehistä kaksi liittivät miehisyyteen fyysisyyden, joka nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena asiana. Miehiä usein pidetään naisia fyysisesti vahvempina.

”Sehän se siinä onkin, että se oletus on aina se, että ”hyvä että oot mies sulla on auktoriteettia ja jaksat nostella painavia asioita” jotka on tosi stereotyyppisiä - ajatuksia. Mut eihän siihen kaikki tietystikään pysty. Ei kaikki oo samanlaisia.” (H1)

Miesten vastauksista kuului varovaisuus ja harkinta. Oman miehisyyden reflektointi jäi yleisten käsitysten tasolle ja miehisyyden malliin läheisten kautta. Nähdyt erot sukupuolten välillä ulkoistetaan muiden sanomiksi.

”...ehkä tietynlainen jämähkyys nousee ihmisten puheissa - ajatellaan että miehet on aina niin sillä tavalla jämähkiä ja kasvottomia, kivikasvosia - tilanteessa kun tilanteessa...miehuuden kuva just on muuttunut positiivisemmaksi silleen, et kyllä miehet saa itkeä ja olla herkkiä...” (H3)

Jaottelua miesten ja naisten välillä vältellään. Sukupuolen merkitys asiakkaan näkökulmasta ymmärretään, vaikka itselle ei koeta sukupuolella olevan merkitystä.

”...asiakkaalle sillä on merkityksellistä se, että mä koen itteni mieheks niin ja et hän saa siit turvaa... joku asiakas tarvii - sitä, et se viihtyy miesten kanssa ja se avautuu meille niin, tottakai...” (H3)

Kysyimme minkälaisiin työtehtäviin haastateltavat näkivät itsensä hakeutuvan tulevaisuudessa. Meitä kiinnosti hakeutuvatko miehet konkreettiseen asiakastyöhön,

jossa hoiva ja sosiaaliset taidot sekä vuorovaikutus korostuvat. Vai suuntautuvatko miehet johtotehtäviin.

”...haluaisin kyllä työskennellä vähän asiakastyössä ja sit mä mietin, ehkä konsultointi ois hauskaa.” (H2)

Pohtiessaan tulevaisuuttaan sosiaalialalla, haastateltavat kertoivat halustaan tehdä ensin asiakastyötä. Uralla eteneminen ja esimiestehtävät nähtiin kuitenkin tavoiteltavina asioina ja luontevana jatkumona urakehityksessä.

12.3 Kokemukset naisvaltaisessa opiskeluyhteisössä opiskelusta

Haastateltavilla miehillä oli positiivisia kokemuksia opiskeluistaan naisvaltaisella alalla. Muita opiskelijoita pidettiin erittäin sosiaalisina ja heidän kanssaan oli haastateltavien mukaan helppoa olla. He myös pitivät opiskeluyhteisöään pääosin yhdenvertaisena ja turvallisena. Osa haastateltavista kertoi, että heihin oli kohdistunut myös hieman väheksyvää suhtautumista joidenkin opiskelijoiden taholta. Haastateltava kertoi, että hänen sitoutumisensa opiskeluun oli sukupuolen takia kyseenalaistettu muiden opiskelijoiden toimesta.

”Yhen mä oon huomannu - ihmiset on niinku ruvennu olettaa - että mä en oo yhtä tunnollinen opiskelija, koska mä oon jätkä” (H2)

Haastateltavat kuitenkin kokivat, että he eivät ole jääneet yksin opiskeluyhteisössään ja heillä oli positiivisia osallisuuden kokemuksia. Naisopiskelijoiden kanssa keskustelu saatettiin liittää enemmän koulutehtäviin, kun taas miesten kanssa miehet kertoivat keskustelewansa myös opiskelun ulkopuolisista asioista. Kaikki haastateltavat kokivat, että he pystyvät hyödyntämään omia vahvuuksiaan, osaamistaan ja persoonaansa kouluyhteisössä. Miehiä yhdistävät kokemukset siitä, että saa olla oma itsensä ja kaikki hyväksytään. Sukupuolensa perusteella, heihin saattoi kuitenkin kohdistua myös odotuksia erilaisesta näkökulmasta, joka kuvastaisi jotain yhtenäistä, miehistä näkökulmaa ryhmätehtäviin. Näissä tapauksissa miesopiskelijoiden yksilöllinen näkökulma on saattanut jäädä pimentoon, jos heidän näkökulmansa on oletettu edustavan jonkin suuremman miesjoukon mielipidettä.

”...jotenki yleensä halutaan erilaiselta näkökulmaa, koska oletetaan, että mulla miehenä olis eri näkökulma johonki asiaan, ja sit mikä ryhmätöissä, projekteissa on niin, tota - jos on joku tällane - tietotekninen asia, joka pitää - hoitaa...” (H1)

Haastateltavien miesten osaamisessa ja vahvuuksissa nousi esille sosiaalialan työntekijöille perinteisesti ominaisiksi katsottuja vahvuuksia. Miehillä nousi omista vahvuuksista paljon sellaisia ominaisuuksia, joita ei välttämättä perinteisesti pidetä miesten vahvoina alueina. Sosiaaliin taitoihin viitattiin kaikkien miesten vastauksissa kysyttäessä heidän vahvuuksistaan. Omina vahvuuksina nähtiin sosiaalisuus, kommunikointitaidot, kuuntelemisen taidot ja kiltteys, joita pidetään perinteisesti naisten vahvoina alueina. Vahvuuksiksi koettiin myös paineen- ja stressinsietokyky, ongelmanratkaisu sekä ekonomiset taidot, joita ei perinteisesti välttämättä liitetä naisille vahvoiksi alueiksi, ainakaan miesten arvostamisissa konteksteissa. Sosiaalialan arvojen ja oman persoonallisuuden välillä saatettiin myös kokea ristiriitaa.

”Mut sit - mul on myös paljon - henkilökohtaisiin arvoja, jotka ei välttämät, jota mä en voi liittää - mun mitä sanotaan - työllisiin arvoihin...se että - miten mä käyttäydyn ja miten mä kohtelen ihmisii, niin sit se on mun mielestä aika paljon lähemmäs - niitä työalan arvoja, mut ne mä oon - saanu mun äidiltä...mun [muilta] perheenjäseniltä mä oon saanu - arvoja, jota mä en voi liittää, mut sit ne - tuo vain enemmän ne on - ehkä mun omaa persoonallisuutta enemmän...” (H2)

Oppilaitoksen tiloissa ja tilaisuuksissa miesopiskelijoiden määrä oli pieni, mutta oloa ei näissä tunnettu kovinkaan ulkopuolisiksi oman sukupuolen perusteella. Joku saattoi kuitenkin huomioida heidän ainoutensa tapahtumassa.

”...joillekki se saattaa olla tällanen – kynnys, jos oot aina miehenä hengaillu miesten kanssa, nii sit jos sellanen ihminen heitettäis tänne keskelle, nii se ois ihan hukassa.” (H1)

Aikaisempien hyvien vuorovaikutussuhteiden naisiin koettiin madaltavan kynnystä naisennemistöiseen sosiaalialan opintoihin sopeutumisessa. Yksi haastateltavista koki, että jos ei miesten sosiaalisessa piirissä ollut naisia aiemmin niin oppilaitokseen olisi haasteellista sopeutua.

12.4 Työharjoittelu segregoituneella sosiaalialalla

Sosiaalialan segregoituneisuus korostui miesten kertomuksissa. Miehet kertoivat kuuluneensa vähemmistöön sukupuolensa perusteella työharjoittelupaikoillaan. Harjoittelupaikoissaan haastatellut miehet kokivat saaneensa erityistä huomiota sukupuolensa perusteella. Harjoittelupaikassa saatettiin myös huomioida haastateltavan harvinaisuus tai ainous työpaikalla ja asiaa hämmästeltiin ääneen.

”...ensimmäiseen harjoittelupaikkaan menin nii, siellä ihan vähän - hämmästeltiin sitä, että - "Mies ja sosionomi" et ei - tuu vastaan heillä kovin usein. Ja toisessa harjoittelupaikassa oli oikeastaan vielä - sinänsä enemmän - jotenki vaikutusta ensi. Se oli sil tavalla, sanottiin ihan suoraa että "Onpa - jotenki hyvä tai kiva, että tänne - välillä tuli mieskin..." (H1)

Harjoittelupaikassa miespuolisen harjoittelijan on pidetty haasteellisena sopeutua naispuoliseen työyhteisöön ja tehty siten eroa sukupuolten välille.

”Ei oo varmaan helpoo tulla miehenä, niinku tänne naisten keskelle.” (H3)

Koettiin, että harjoittelupaikassa työntekijät saattoivat ohittaa alalla pitkään työskennelleet naissukupuoliset ammattilaiset ja harjoittelijan vastuulle siirrettiin haasteellisempia tapauksia.

”Eihän se - tollee jos ajattelee, yhdenvertaista ollu oikeen miltään kantilta, et toki varmasti myös näille avustajille, heillä oli jo monta kymmentä vuotta takana sitä työtä, nii ei heil varmaa mitää ihan hirveetä pakottavaa tarvetta ollu hoitaa jokaista asiaa, mutta kyllähän siinä nyt hypättii - kahden ammattilaisen yli minuun.” (H1)

Harjoittelupaikoissa haastateltavat eivät kokeneet, että sukupuolensa takia olisivat antaneet lisäarvoa yhteisölleen. Kuitenkin haastateltavat kertoivat, että omalla sukupuolella saattoi olla enemmän merkitystä asiakkaille ja siihen kuinka lähestyttäväksi asiakkaat kokivat työharjoittelijan.

”...se muu henkilökunta, joka sai sitä juttuseuraa. Mä olin sitten enemmän just näissä jalkapallopeleissä tuomarina ja lasten kanssa muutenki.” (H1)

Kysyttäessä mahdollisista eroista sosiaalialan opintojen ja työelämän välillä oman persoonan tärkeys nousi yli ulkoa opitun teorian tiedon.

”...et se on enemmän semmosta - tekemistä ja olemista ja sitä ei tarte ajatella aina - niin pitkän kaavan kautta sitä, et mitä mä nyt tässä teen tän asiakkaan kanssa, lähinnä siinä mennään se oma persoona edellä.” (H1)

Harjoittelupaikoissa tehtävä työ oli vastannut enemmän odotuksia sosionomin työstä kuin koulutuksessa muodostunut työnkuva. Työelämän koettiin mahdollistavan omien persoonallisten vahvuuksien hyödyntämisen.

12.5 Sukupuoli ja sen merkitykset opinnoissa

Opetus- ja ohjaustilanteissa jotkut miehet kokivat, että heihin kohdistetaan erityistä huomioimista sukupuolensa perusteella, ainakin sellaisissa konteksteissa missä samanlaista huomiota ei kohdisteta naisopiskelijoihin. Tällainen huomiointi oli saattanut aiheuttaa myös epävarmuuden kokemusta omista onnistumisesta mahdollisuuksista. Myös epäoikeudenmukaista syyttämistä meluamisesta oli joihinkin miehiin kohdistunut ja jotkut haastateltavat kokivat leimautuneensa häiriköiksi. Miesopettajien ja naisopettajien opetustavoissa nähtiin myös jotain eroja, joissa miesopettajien koettiin yrittävän muodostaa yhteyttä miesopiskelijoiden kanssa.

”...opettaja on sanonu, että "Nyt alotetaan et - olkaa hiljaa" ja sitte ollaa ihan hiljaa. Mut sitte taas, ku tää opettaja on kerran sanonu sen - sinne takariviin meille pojille, nii sit se on siit lähtien, nii aina meidän vika.” (H1)

Yksi haastateltavista koki myös, että jos miehiä oli luokassa useampia, niin he olivat erillisenä tarkastelun kohteena.

”...jos siellä on kaksi tai enemmän meistä, nii kyl se sillo - jotenki tuntuu et - kokoaika ollaan - jonku suurennuslasin alla...” (H1)

Vaikka oppilaitoksen kulttuuri tunnistettiin hyvin tasa-arvoiseksi ja jokainen haastateltava koki tulleen huomioduksi yksilönä, kokemuksia oli kuitenkin myös siitä, että jotkut opettajat halusivat tuoda opetuksessaan sukupuolten välisiä eroja esille. Sukupuolen huomiointi on tuntunut myös oman osaamisen sivuuttamiselta, sillä joidenkin opettajien on kuultu sanovan, että miehille riittäisi töitä sosiaalialalla pelkästään sukupuolensa perusteella, koska alalla kaivataan miehiä.

”...et niinku halutaan tasa-arvo ja muuta mut sit kuitenkin eriytetään niinku täältä lähtien jo silleen, et noh ”sä oot mies että sä saat sillä sukupuolellas töitä” ja sitku taas ite mä koen, että - kunpa sillä mun osaamisella ois jotain merkitystä eikä sillä mun sukupuolella - ku mä haen töitä.” (H3)

Kysyimme miten sukupuoli ilmenee ja näkyy oppimateriaaleissa. Haastateltavat kokivat, että joissain oppilaitoksen oppimateriaaleissa on vanhentuneita, perinteisiä käsityksiä ja oletuksia sukupuoleen liittyen.

”...kyllä mä yleisesti nään, että miehethän nyt on moneen suuntaan – ongelmallisempia, kun joko ne on isossa syrjäytymisvaarassa tai käyttää paljon alkoholia tai on niitä ketkä käyttää paljon väkivaltaa tai näin, niin kyllähän se sillä tavalla näkyy, että jotenkin miesten keskuudessa ois hirveesti probleemia ja sitte naiset on monesti sitten niissä - uhrin roolissa.” (H3)

Oppimateriaaleissa koettiin, että edelleen esitettiin perinteiset kaksi sukupuolta ja useimmiten nämä lisäksi esitetään stereotyyppisesti ja eriarvoisesti, joista miehiä esitetään useammin ongelmallisempana, negatiivisessa työttömyyden, alkoholismien ja väkivaltaisuuksien ketjussa ja naiset sitten esitetään uhrin roolissa. Tilastollisiin väittämiin kuitenkin luotettiin ja niille annettiin arvoa opiskeluissa, vaikka miehet eivät niissä usein loistakaan omalla läsnäolollaan.

12.6 Roolit, ennakkoluulot ja stereotypiat

Aineistosta ilmeni, että miehiin kohdistuu tietyiltä osin ennakkoluuloja tai sukupuolensa perusteella heihin on kohdistunut joitain odotuksia, erityisesti harjoittelupaikoissaan. Itse he eivät kuitenkaan nähneet suuria eroja sukupuolten välillä, vaikka jotain pieniä eroja tunnustettiin olevan. Näitä eroja ei kuitenkaan tarkemmin eritelty. Sukupuolensa perusteella miehet kokivat saavansa myös tiettyjä rooleja työtehtävissään. Koettiin kuitenkin, että alalla työskenteleviin miehiin ei enää kohdistuisi ennakkoluuloja ja aika olisi jo ajanut näistä ohi. Jotkut miehistä kokivat myös, että miehisyyteen liittyviin odotuksiin ei välttämättä pystyittäisi vastaamaan työpaikalla ja siten loi ristiriitaa oman osaamisen ja muiden odotuksien välillä.

”...stereotyyppioista niin ehkä - että se on jotenkin hirveen hyväks koettu asia tai sellanen toki se myös - tavallaan luo paineita sitten se sellanen, että ”Hyvä että olet mies, koska täällä tarvitaan miehiä”. Niin siitä tulee myöskin semmonen -Mitä jos sit mä en oookkaan niin hyvä, ku te ootatte et mä oisin?” (H1)

Alan ulkopuolelta oli kohdistunut joihinkin haastateltaviin jonkin verran nimittelyä, mutta myös suhtautuminen sosiaalialaan on ollut väheksyvää ja siihen oli liitetty myös negatiivisia ennakkoluuloja.

”...sanoin, että mä - haen sosionomiks, ni sieltä mä sain - jätkiltä tosi paljon - outoja katseita, että ”Miks sä sinne meet, etsä tuu siellä palkkaa saamaa”, mut se oli ehkä enemmän sillain - ei ne arvosta tätä työtä...” (H2)

Alan matalapalkkaisuus tuntui vaikuttaneen alan ulkopuolisten asenteisiin tai arvostukseen alaa sekä siellä tehtyä työtä kohtaan. Siten alanvalintaan voi vaikuttaa enemmänkin palkkaus, kuin se että ala on naisvaltainen.

13 Johtopäätökset

Tässä luvussa kokoamme opinnäytetyömme tuloksia yhteen ja vertailemme niitä aiempiin tutkimuksiin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten miesopiskelijat kokevat opinnot sosiaalialan naisvaltaisessa tutkinto-ohjelmassa, sekä miten miesopiskelijat kokevat sukupuolen ja sen merkitysten näyttäytyvän opinnoissa. Tarkoituksena oli siis haastattelujen avulla saada selville miesopiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia segregoituneesta sosiaalialan koulutuksesta sekä sukupuolinäkökulman ilmenemisestä ja huomioimisesta opiskeluun liittyen.

Koemme, että sukupuoli ei voi olla irrallaan koetusta yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta todellisuudesta. Tutkimuskysymykset linkittyvät toisiinsa sukupuoli näkökulman ollessa yhdistävä tekijä. Tämän takia emme erottele sukupuolen kokemuksia miesten opinnoissa sekä miten sukupuoli ja sen merkitykset näyttäytyivät sillä ne kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Aineistostamme saadut vastaukset tutkimuskysymyksiin ovat vahvasti kytkeytyneitä toisiinsa. Miesten näkemyksissä sukupuoli ja sen merkitykset olivat jatkuvasti läsnä sekä opinnoissa että kokemuksissa.

Opinnäytetyössämme kuvaamme sukupuolen yhteiskunnallista merkitystä ja -rakentumista, miehisyyteen kohdistuvia stereotyyppioita ja arvoja sekä sosiaalialan naisvaltaisuutta ja siihen liitettäviä arvoja. Miten miessukupuolisten sosionomiopiskelijoiden omat vahvuudet ja arvot kohtaavat heihin kohdistuneet odotukset alalla, jossa miehet ovat vähemmistönä.

Päivi Petreliuksen (2005: 11) mukaan sosiaalialan naisvaltaisuuden ja ammattikentän sukupuolijakojen, sekä myös asiakkaiden elämää jäsentävien sukupuolijärjestysten vuoksi sosiaalityössä tarvitaan tietoa sukupuolen merkityksestä. Petrelius liittäisi osaksi ammatillista keskustelua työntekijöiden omien ammatillisten orientaatioiden, ajattelutapojen ja arvojen sukupuolittumisen pohtimisen. (Petrelius 2005: 11.) Haastateltavien omien sekä sosiaalialan arvojen reflektointi jäi hyvin pinnalliseksi. Omien arvojen ilmaisussa oltiin suurpiirteisiä ja varovaisia, vaikka koulutuksessa käsitellään paljon arvoja ja niiden henkilökohtaisia sekä yhteiskunnallisia merkityksiä. Opiskelijoiden henkilökohtaista arvomaailmaa ja vahvuuksia analysoidessa, aineistosta ilmeni, että ne vastasivat hyvin sosiaalialalla tärkeinä pidettyjä arvoja ja vahvuuksia kuten sosiaalisia

taitoja, luovuutta, rauhallisuutta ja työmoraalia, stressinhallintaa sekä ongelmanratkaisua. Omiksi vahvuuksiksi nostettiin perinteisiä sosiaalialan työntekijöiden vahvuuksia kuten sosiaalisia taitoja, joita ei stereotyyppisesti pidetä miesten vahvuutena. Omina vahvuuksina ja mielenkiinnon kohteina koettiin myös yrittäjyys ja talousosaaminen. Taloudellinen näkökulma koettiin merkityksellisenä sosiaalialan työhön vaikuttavana tekijänä. Yrittäjyyden ja taloudellisen näkökulman ei kuitenkaan koettu olevan tärkeitä muille sosiaalialaa opiskeleville. Haastateltujen mukaan toisten opiskelijoiden mielenkiinnon puute aihetta kohtaan vaikutti oppituntien kulkuun ja tämä koettiin turhauttavana.

Miehisyyden tarkastelu aineiston pohjalta kertoi haastateltujen arastelevan aihetta ja välttelevän erojen etsimistä tai sukupuolten erityispiirteiden pohtimista. Marita Husso (2016) on törmännyt samaan haasteeseen. Sukupuolen kieltämistä perustellaan sillä, että niistä puhuminen ja niiden esille nostaminen koetaan sukupuolten välistä konsensusta häiritseväksi (Husso 2016: 86–87). Päivi Korvajärvi (2016: 160) puhuu suuresta paradoksista, jonka hän näkee siinä, että samanaikainen sukupuolen kahtiajakautumisen selkeys ja tilanteinen muuttuvuus voivat samalla sekä purkaa että luoda sukupuolieroja ja sukupuolten välisiä eriarvoisuuksia. Olemme samaa mieltä Opetushallituksen (n.d.) kanssa siitä, että sukupuolineutraalit käytännöt, joissa sukupuolten välisiä eroja ei tunnisteta, eikä niiden merkityksiä ja vaikutuksia tunnisteta, nähdään vastakohtana sukupuolisensitiivisyydelle. Ja näin ollen halusimme haastaa osallistujat pohtimaan miehisyyttä.

Miehisuus on kompleksinen käsite ja julkipuheessakin käsitettä käytetään hyvin eri tavoin, usein kuitenkin toisistaan eroavasti kuvastamaan kunkin ihmisen omaa mielikuvaa miehestä. Myös haasteltavien oli hankala kuvailla miehisyyttä. Kuitenkin heihin kohdistuvat odotukset olivat heille hyvin selvästi sellaisia, mitä yleisesti, stereotyyppisesti, miehiltä on "lupa" odottaa - auktoriteettia ja fyysisyyttä. Haastateltavat osasivat nimetä omiksi vahvuuksiksi monta asiaa, mutta yhdellekään heistä ei auktoriteetti tai fyysiset voimat nousseet esille puheissaan. Päinvastoin, liialliset ennako-oletukset lisäsivät epävarmuuden kokemuksia. Mitä jos työyhteisö pettyy saadessaan miessukupuolisen työkaverin, joka ei pystykään vastaamaan työyhteisön odotuksiin esimerkiksi fyysisistä askareista tai tietoteknisistä asioista. Jos hänellä ei olekaan auktoriteettia.

Miehisyyden oli haastateltaville monimuotoinen, hankala ja ajallisesti muuttuva konsepti, joka oli kytköksissä itselle läheisiin ihmisiin sekä biologisiin tekijöihin. Hegemonisen maskuliinisuuden teorian mukaan miehisyyden ihanteet ovat kuitenkin arkisia kokemuksia, luonnollisia normeja ja itsestäänselvyyksiä (Lehtonen 1999: 86). Tämän takia miehisyyden voikin olla hankala konsepti myös haastateltaville. Oman sukupuolen tarkastelun koettiin aiheuttavan ristiriitaa yhteiskunnallisten odotusten ja oman persoonallisuuden välillä, joka voi osaltaan olla syynä siihen, että sukupuolisuuden reflektointi jäi yleisten pinnallisten käsitysten tasolle. Henkilökohtaisista käsityksistä miehisyyden merkityksestä ja siihen liitettävistä ominaisuuksista puhuttiin varovaisesti ja useimmiten ne ulkoistettiin muiden käsitykseksi miehisyydestä. Tämä voi kertoa miehisyyden käsitteen vaikeudesta ja siitä, että sukupuoli nähdään hyvin monimuotoisena ilmiönä, jota ei haluta lokeroita. Tämä saattaa myös kertoa sosiaalialan opiskelijoiden sukupuolineutraaliudesta, jossa sukupuolten välisiä eroja ei haluta nähdä ja niiden näkeminen saatetaan leimata stereotyyppien muodostamiseksi. Toisaalta sosiaalialalla annetaan hyvin yksipuolinen, ongelmalähtöinen kuva miehistä, jonka perusteella miehisyyttä on mahdotonta tarkastella ja kuvailla. Miessukupuolisuus koettiin haastateltavien kertomuksissa merkityksellisenä asiana joillekin asiakasryhmille, vaikka haastateltavat eivät kokeneetkaan oman sukupuolensa tuovan mitään erityistä tietotaidollista erityisominaisuutta omaan persoonalliseen osaamiseen.

Pohdimme miten miehet sopeutuvat sukupuolen mukaan jakautuneeseen sosiaalialan koulutukseen. Vaikuttaako naisenemmistöisyys opetuksen ja ohjauksen tai koulutuksen kulttuuriin. Pertun (2007: 4) mukaan erityisesti ammatillinen peruskoulutus on voimakkaasti sukupuolen mukaan jakautunutta, eikä ”epätyypillisen” sukupuolen edustajan ole aina helppo sopeutua koulun ja koulutuksen kulttuuriin (Perttu 2007: 4). Yhteistä kaikille haastatelluille oli, että sosiaalialan tutkinto-ohjelma koettiin itselle oikeana valintana ja opinnot koettiin mielekkäänä. Opettajat koetaan sosiaalialan ammattilaisiksi ja tämän nähtiin heijastuvan positiivisesti vuorovaikutukseen, joustavuuteen ja tukeen. Omalla motivaatiolla ja opettajan vaikutuksella tähän koettiin olevan suuri merkitys. Opettajan persoonallisuuden, ammattitaidon ja tavan opettaa koettiin olevan yhteydessä kurssin mielekkyyteen. Myös kurssin sisällön koettiin vaikuttavan motivaatioon.

Miehet ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että naiset ovat yllätyksellisiä niin opiskelijoissa kuin opettajissakin niin sosiaalialan opinnoissa että työelämässä. Miesten vähyyden oppilaitoksessa tai työharjoittelupaikoissa ei kuitenkaan haastateltavia häirinnyt,

vaikka miessukupuolisten opettajien vähyys koettiin merkitykselliseksi. Pedagogiikassa nähtiin opettajakohtaisia eroja ja miessukupuolisten opettajien koettiin pyrkivän muodostamaan miessukupuolisten kanssa erityistä yhteyttä. Opetus- ja ohjaustilanteissa miehiin oli kohdistunut erityistä huomiota sukupuolensa takia ja erillinen huomiointi oli aiheuttanut epävarmuutta omien näkökulmien ilmaisussa. Miehet kokivat myös helposti leimaantuvansa, sillä määränsä vähyyden vuoksi he olivat helposti myös yksilöitävissä. Joidenkin opettajien toimesta miehet kokivat myös, että sukupuolten välisiä eroja tahdottiin tuoda esille, joka peittosi osaltaan oman yksilöllisyyden kokemusta. Näiden erojen nostaminen koettiin myös oman henkilökohtaisen osaamisen sivuuttamisena tai väheksymisenä. Opettajien suunnalta haastateltavilla oli kokemuksia pojittelusta ja “pojat on poikia” asennoitumisesta miessukupuolisiin opiskelijoihin.

Miesten vähäinen osuus sosiaalialalla ja sen yhteiskunnallinen merkitys ymmärretään ja siihen toivotaan muutosta. Haastateltavat miehet kertoivat myös naisten toivovan alalle lisää miehiä. Vuoden 2017 tasa-arvobarometrin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017) tuloksissa oli näkyvissä samansuuntaisia toiveita. Vastaajista enemmistö sekä miehistä että naisista halusi lisää miehiä naisenemmistöisten ammattialojen työtehtäviin. Naiset ajattelivat kuitenkin miehiä useammin, että sosiaali- ja terveysalan työtehtäviin tarvittaisiin nykyistä enemmän miehiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 24.)

Opiskelua ja opiskeluyhteisöä pidettiin tasa-arvoisena naisvaltaisuudesta huolimatta. Miehet kertoivat pystyvänsä hyödyntämään omia vahvuuksiaan ryhmätöissä ja saavansa hyvää palautetta ja tukea opiskelukavereilta. Opiskelu koettiin mielekkäänä ja luokkakaverit suvaitsevaisina. Vastauksista tulkitsimme kaikilla haastateltavilla olevan hyviä kokemuksia luokkahengestä. Hyvä ja terveellinen luokkahenki ja niiden tärkeys korostuivat haastateltavien kertomuksista. Kokemuksia oli kuitenkin myös oman sukupuolen merkityksellisyydestä esimerkiksi ryhmätehtävissä, jolloin haastateltavien oletettiin muiden opiskelijoiden toimesta edustavan ja ilmentävän miesten näkökulmaa eikä yksilöllistä tai henkilökohtaista näkökulmaa. Henkilökohtaisen mielipiteen ilmaisua oli koettu myös väheksyttävän jossain tapauksissa. Vuorovaikutus naisten kanssa koetaan luontevana, vaikka erojakin vuorovaikutuksessa on havaittu. Keskustelun aiheesta (esim. armeija) oltiin myös saatettu huomauttaa miehelle, jos naissukupuolisella luokkakaverilla ei ollut annettavaa keskusteluun tai keskustelun aihe koettiin tylsänä.

Sukupuoleen liitettävistä vierauden, häirinnän tai syrjinnän kokemuksista kysyttäessä haastateltavien vastaukset olivat yhteneviä. Miehet kertoivat olevansa tasavertaisia muiden opiskelijoiden kanssa. Häirintää tai syrjintää ei oltu koettu. Tämä oli mielenkiintoista, sillä kaikilla haastatteluihin osallistuvilla oli samankaltaisia kokemuksia epätasa-arvoiseksi koetusta kohtelusta ja suhtautumisesta opettajien, kanssaopiskelijoiden että työharjoittelussa kohdattujen työkavereiden taholta. Miespuolisten opiskelijoiden kohtelun koettiin eroavan naispuolisten kohtelusta. Miessukupuolisten opiskelijoiden sitoutuminen opintoihin kyseenalaistettiin, sillä jotkut opiskelijoista eivät olleet pitäneet miehiä yhtä tunnollisina opiskelijoina kuin naissukupuolisia opiskelijoita. Myöskin poissaoloihin suhtauduttiin ymmärtäväisemmin naissukupuolisten opiskelijoiden osalta. Naisenemmistöisen opiskeluyhteisön keskusteluaiheet sen sijaan saatettiin joskus kokea vieraannuttavaksi tekijäksi. Tasa-arvobarometrin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 54) tutkimuksissa ilmeni, että miehistä 20 prosenttia kokivat sukupuolensa vaikuttaneen opettajien tapaan kohdella heitä ja viisi prosenttia kertoivat kokeneensa sukupuoleen liittyvää vähättelyä koulu- tai opiskeluympäristössä. Samanlaisia kokemuksia oli myös meidän haastattelemissa miehillä, jotka kokivat, että heihin kohdistui erityistä huomiota opetustilanteissa. Myös oman mielipiteen ilmaisemisessa koettiin haasteita, sillä mielipiteille ei aina annettu arvoa tai niitä väheksyttiin esimerkiksi "silmien pyöräyttelyllä".

Sulkunen ja Kauppinen (2018: 150) toteavat tutkimustensa osoittaneen, että koulu toistaa ja tulee tuottaneeksi sukupuoleen liittyviä, rajaavia käsityksiä yksilöiden osaamisesta ja kyvyistä muun muassa oppimateriaalien kautta. Miesten kokemukset ovat yhteneviä tämän kanssa. Opetusmateriaaleissa näkyi edelleen haastateltavien mielestä vanhentuneita ja stereotyyppisiä näkemyksiä sukupuolesta. Sosiaalityön käytäntöihin ja tutkimukseen perehtynyt Nehami Baum (2015: 1463, 1465) sanoo, että miehet ovat edelleen "tuntematon sukupuoli". Lähes kaikki sosiaalialan kirjallisuus käsittelee heitä isinä, tarkastellen miesten toimintaa suhteessa perheeseen. Miehiä tarkastellaan hyvin vähän muista rooleista, tilanteista tai huolenaiheista käsin huomioiden miesten kokemukset, tunteet tai tarpeet. Samanlainen miesten laiminlyönti kuvaa sosiaalialan työtä ja koulutusta. Baum puhuu vihamielisestä ympyrästä, jossa miesten laiminlyönti tutkimuksessa, käytännössä ja koulutuksessa vahvistavat toisiaan. (Baum 2015: 1463, 1465.) Tämä sama asia tuli ilmi myös haastateltavien kertomuksista. Sukupuoli näkökulma oli usein binaarinen, heteronormatiivinen ja eriarvoinen sekä korostuneesti ongelmakeskeinen, etenkin miessukupuolisten osalta. Miehet eivät positiivisesti olleet edustettuina oppimateriaaleissa, mutta oppimateriaalien tilastollisille

väittämillä annettiin paljon arvoa. Haastateltavat kaipasivat myös sukupuolten moninaisuuden tunnustamista ja näkökulman huomioimista oppimateriaaleissa.

Petrelius (2005: 12) näkee sosiaalialan sukupuolineutraaliuden erittäin ongelmallisena. Petreliuksen mukaan sosiaalityökeskusteluja hallitsevilla näennäisen sukupuolineutraaleilla ammatillisilla jäsenystavoilla ja retoriikalla on seurauksia sosiaalialan työntekijöiden itseymmärrykselle ja toimijuudelle. Ne ylläpitävät käsitystä sosiaalityöstä toimintana, jota yhteiskunnassa muutoin vaikuttavat sukupuolijaot ja – hierarkiat eivät jäsennä. Tällaisen käsityksen vallitessa yksittäiset sosiaalialan työntekijät jäävät omaa ammattitoimintaansa ja asiakkaidensa elämää pohtiessaan vaille sukupuolen huomioon ottavia analyysitapoja, teoreettisia näkökulmia ja käsitteitä. Näennäisen sukupuolineutraali ammattiretoriikka on siten tiedonmuodostusta koskeva ongelma sosiaalityössä. Petrelius pitää sukupuolen sivuuttavaa ammatillista keskustelua myös eettisesti ongelmallisena, koska sivuuttaessaan sukupuolen merkityksen tällainen keskustelu siirtää käsittelemättömiin ammattikentällä vallitsevia sukupuolihierarkioita ja estää siten tasa-arvon toteutumista. (Petrelius 2005: 12.)

Kuusi, Jakku-Sihvonen ja Koramo (2009: 65) muistuttavat, että opetuksen ja oppimateriaalien sukupuolineutraali suhtautuminen lähes huomaamattomasti jatkaa vallitsevaa ja eriytynyttä sukupuolijakoa. Opetuksen ja oppimateriaalien kriittinen sekä sukupuolitietoinen tarkastelu voisi tehdä paremmin näkyväksi sukupuolten moninaisuudet sekä purkaa vallitsevia rakenteita ja ennako-oletuksia. Sukupuolitietoisella työotteella voidaan tehdä tunnistettavaksi ja tiedostaa sukupuolten erilainen kohtelu ja pyrkiä aktiivisesti sekä tietoisesti muuttamaan niitä yhdessä opiskelijoiden kanssa. Sukupuolen sosiaalisen ja kulttuurisen rakentumisen huomioiminen tukee ja edistää opiskelijoiden yksilöllistä oppimista ja kasvua. (Kuusi ym. 2009: 65).

Pohdimme vaikuttaako naisenemmistöisyys miesten tuen tarpeisiin. Minkälaista on miesten tuentarve - kaipaavatko miehet vertaistukea tai sukupuolisensitiivistä ohjausta ja onko tällaista tukea heille tarjolla. Kysyimme haastateltavilta miten he kokivat tarvitsevansa tukea ja ohjausta ja miten tarpeisiin oli vastattu. Yllättävää oli, että yksikään miehistä ei kokenut tarvitsevansa erityisesti tukea tai ohjausta. Miesten vastauksista nousi kokemus siitä, että haastateltavalle itselle koulun tarjoama tiedotus, tuki ja ohjaus on riittävää. Miesten kokemukset ja kertoma olivat kuitenkin hieman ristiriidassa keskenään. Opintoihin liittyvän tiedon, tuen ja ohjauksen määrässä ja riittävydessä

haastateltavien vastauksissa ilmeni poikkeavuutta. Yksi miehistä koki, että koulun opinnoissa ohjaaminen lähentelee jo opiskelijan puolesta tekemistä. Haastatteluissa ymmärrettiin ja tiedostettiin myös erilaiset tuen tarpeet ja tämä sai miehet kyseenalaistamaan tiedotuksen, tuen ja ohjauksen riittävyyden. Miehet liittivät opiskeluhyvinvointiin ja voimavaraksi vahvuutena koetun rennon otteen, joka vähensi opiskelusta koituvaa kuormitusta. Mielenkiintoista oli, että naissukupuolisten opiskelukavereiden koettiin tukevan ”hoivaamalla” ja huolehtimalla. Naisopiskelijat muistuttivat muun muassa läksyistä ja palautuspäivämääristä. Kuormittavana tekijänä koettiin tiedon puuttuminen esimerkiksi tehtävien ja opinnäytetöiden palautuspäivämäärien osalta. Kampuksen muuttaminen uusiin tiloihin koettiin aiheuttavan epävarmuutta ja epätietoisuutta. Metropolia Ammattikorkeakoulun tarjoamat palvelut liittyen opiskeluhyvinvointiin eivät olleet täysin selviä yhdellekään haastatelluista. Tukea kerrottiin saavan tutor-opettajalta, tutoreilta ja kanssaopiskelijoilta. Tutoreiden merkitys korostui ryhmäyttämisessä ja luokkahengen rakentamisessa. Koulukuraattorin ja psykologin sekä koulupapin palvelut mainittiin, mutta heidän olemassaolostaan ei ollut varmuutta. Tiedottamisessa koettiin olevan puutteita eikä kaikilla luokilla ollut omia tutoreita. Kouluasioiden ulkopuolisissa haasteissa ei tiedetty kenen puoleen kääntyä.

Pohdimme vaikuttavatko sosiaalialaan liitettävät ominaisuudet, arvot ja persoonallisuuspiirteet miesten alalle hakeutumiseen. Furnham (2001: 5–29) tarkastelee Hollandin (1959) ammatinvalinnan teoriaa, jonka mukaan yksilön ammatinvalintaan vaikuttavat yksilön persoonallisuuden piirteet. Hollandin persoonallisuustyyppiteorian keskeinen ajatus on, että ihmiset hakeutuvat ja sijoittuvat sellaisiin työympäristöihin, joissa he voivat toteuttaa omia persoonallisuuspiirteitään. Tämän teorian oletus on, että eri ammatit ja työtehtävät edellyttävät tiettyjä ominaisuuksia ja persoonallisuudenpiirteitä. (vrt. Spokane & Luchetta & Richwine 2002: 379). Furnham (2001: 12–13) kritisoi Hollandin teorian olevan varsin suoraviivainen tapa nähdä ammatinvalinta. Spokane, Luchetta ja Richwine (2002: 416) haluavat muistuttaa, että on virhe yksinkertaistaa entisestään prosesseja, joita näemme asiakkaissamme ja on yhtä virheellistä yksinkertaistaa teoreettisia malleja tässä tilavuudessa/laajuudessa.

Houtsonen (2000: 7–9, 39–40) näkee symbolisen järjestyksen toimivan karttana kouluun hakeutumisessa. Symbolinen järjestys muodostuu erotteluista, vastakkaisuuksista, hierarkioista ja luokitteluista, jotka sisältyvät koulutusasteisiin ja oppialoihin, koulun epäviralliseen sekä viralliseen kulttuuriin, arviointeihin ja arvosanoihin,

opetussuunnitelmiin ja tutkintoihin. Nämä tarjoavat opiskelijoille tyypillisiä alaan liitettäviä identiteettejä, joihin he vertaavat itseään ja omiaan identiteettiään. Opiskelijat valitsevat sellaisen koulutuksen, joka on heille jotenkin tuttu ja arvokas heidän aikaisempien elämäkokemusten perusteella. (Houtsonen 2000: 7–9, 39–40.) Myös haastattelemamme henkilöt kertoivat tulleen alalle läheisten rohkaisemana, jotka jo työskentelivät alalla. Alalle ajauduttiin myös ikään kuin vahingossa. Aikaisemmat elämäkokemukset nähtiin lisäarvona sekä osana kompetenssia ja persoonaa. Läheiset suhteet naisiin lapsuudessa ja nuoruudessa liitettiin luontevaan kanssakäymiseen naissukupuolisten kanssa sekä sukupuolineutraaliuuteen - siihen, että sukupuolten välillä ei haluttu tehdä eroa. Yhteistä haastatelluilla oli lapsuuden läheinen suhde omaan äitiin.

Sosionomikoulutuksen ja -tutkinon laaja-alaisuus herätti hämmennystä niin sosiaalialan kentällä kuin ulkopuolistenkin keskuudessa haastateltavien kertomusten mukaan. Sosionomin työtehtävien ja osaamisen avaaminen koettiin haastavaksi ja tämän nähtiin osaltaan ylläpitävän alaa kohtaan vallalla olevia asenteita ja stereotyyppistä ajattelua. Tietoisuus alasta ja sen tuomista työllistymismahdollisuuksista nähtiin vähäisenä varsinkin miesten keskuudessa. Miesten nykyistä suuremman hakeutumisen alalle uskottiin lisäävän tietoisuutta ja alan arvostusta, sekä vähentävän alaan kohdistuvaa stereotyyppistä ajattelua ja asenteita.

Alan matalan palkkatason koettiin myös vaikuttavan alalle hakeutumiseen tai alasta kiinnostumiseen. Hegemonisen maskuliinisuuden teorian tarkastelu tarjoaa hyviä näkökulmia, siihen miksi asenteet, arvostus ja stereotyyppiset ajatukset ovat hitaasti muuttuvia sekä mahdollisia syitä siihen, miksi miehet eivät valitse sukupuolelleen epätyypillistä alaa. Miehet jotka poikkeavat hallitsevan miehisyyden polulta muun muassa ammatinvalinnallaan, voivat yhteiskunnallisesti, tai ainakin miehisyyden ideaalia kannattavien enemmistön silmissä joutua, jos ei alistettuun niin marginalisoituun asemaan. Hegemoninen maskuliinisuus asetteleekin miehetkin keskinäiseen järjestykseen (Jokinen & Ahlbäck & Kinnarinen 2012: 173). Myös Connellin (1995) hegemoniseen maskuliinisuuden teoriaan kuuluvatkin myös marginalisoidut ja alistetut maskuliinisuudet, jotka eivät täytä hegemonisen maskuliinisuuden vaateita (Connell 1995: 76-79). Se kuinka hyvin tai onnistuneesti vallitsevasta miehisyyden kulttuurista poikkeaminen onnistuu, riippuukin laajalti myös lähiympäristöltä saadulta tuelta. Voi olla haasteellista poiketa vallitsevasta miehisyyden kulttuurista, jos ympäristö saattaa oman miehisyyden kyseenalaiseksi. Tämä voi omalta osaltaan kieliä siitä, miksi miehet

edelleen valitsevat itselleen ammatin, jota on perinteisesti myös pidetty miehille sopivana.

Työharjoittelut ovat keskeinen osa sosionomin opintoja, jotka vaikuttavat opiskelijoiden tulevaisuuden työpaikan valintaan sekä yleisesti tarjoavat näköalan työelämään. Hännisen (2004: 93–96) mukaan sosiaalityö sekä kyseenalaistaa että tuottaa maskuliinisuutta. Naisvaltainen työpaikkakulttuuri ja työyhteisö kohdistavat miehiin teknistä taitoa tai ruumiillisia suoritusta korostavia maskuliinista sukupuoliroolia vahvistavia odotuksia. Aineistostamme käy ilmi, että työharjoitteluissa miehiin kohdistui stereotyyppisiä odotuksia heidän sukupuolensa takia. Nämä odotukset loivat epävarmuutta omista kyvyistä vastata niihin, sillä ne eivät perustuneet omiin käsityksiin omista vahvuuksista. Muiden odotukset kuitenkin kuvaavat myös laajempia yhteiskunnassa vallitsevia sekä arvostettuja miehisyyden attribuutteja ja muotoa, hegemonisen maskuliinisuuden odotusta, ideaalia miesihannetta. Yhteisön odotuksien pettäminen voi saattaa oman miehisyyden kyseenalaiseksi ja aiheuttaa epäonnistumisen ja epävarmuuden kokemuksia. Työharjoitteluissa opiskelijoille on nimetty sekä oppilaitoksen että työharjoittelupaikan puolesta omat ohjaajat. Heidän kanssaan opiskelijat voivat käydä keskustelua miehiin kohdistuvista stereotyyppisistä odotuksista, joka voisi helpottaa molempien osapuolten odotuksia työharjoitteluun liittyen. Haastateltavat eivät kuitenkaan olleet tuoneet esille heihin kohdistettuja odotuksia työharjoittelusta vastaavien ohjaajien kanssa. Asiasta ei myöskään kysytty miehiltä.

Aineistomme tuki osaltaan omia havaintojamme sukupuolen näkymisestä opetuksessa. Pedagogiikka ja oppimateriaalit ovat kuitenkin hyvin vaihtelevia ja opettajien persoonallinen työote näkyy väkisin opetuksessa. Meidän aineistomme mukaan oppimateriaalien päivitys olisi kuitenkin paikallaan. Opetuksessa esiintyviin tai poissaoleviin sukupuoliin tulisi kiinnittää huomiota ja niitä voitaisiin reflektoida yhdessä opiskelijoiden kanssa.

Kaikki haastateltavat kokivat, että miehillä on annettavaa sosiaalialalla. Haastateltavat ymmärsivät sukupuolella olevan merkitystä joillekin asiakkaille ja asiakasryhmille, vaikka itse kokivat sukupuolen neutraalimpana. Sukupuolten välille ei haluttu rakentaa kuilua etsimällä eroavaisuuksia. Oma miessukupuolisuus koettiin sekä hyvänä asiana että oman osaamisen mitätöimisenä muiden puolesta.

14 Pohdinta

Yhteiskunnallinen mielikuva miehisyydestä ja monimuotoinen miehiksi laskettava väestö tulkitaan julkipuheessa usein yhdenmukaiseksi miesjoukoksi. Tämä miesjoukko koostuu yleensä ihanteellisesti määritellyistä miehistä tai sitä vastoin niistä, jotka eivät vastaa yhteiskunnallisia odotuksia miehisyydestä. Vallitseva kuva miehisyydestä pysyy kuitenkin jotakuinkin sekavana ja sallii miehille pientä joustoa omissa arvoissa, pyrkimyksissään ja sukupuolensa ilmentämisessä. Kuitenkaan nämä pienet muutokset ja joustot esimerkiksi miessukupuolisten sosionomiopiskelijoiden toimesta eivät todennäköisesti uhkaa vallitsevaa miehisyyden kuvaa. Parhaimmillaankin sosionomin ammattikuvaan ruvetaan luultavammin yhdistämään miehisiä attribuutteja, jotta mielikuva ammatista muuttuisi hyväksytyimmäksi.

Haastatteluissa ilmeni myös joidenkin haastateltavien kohdalla, että heillä on omia stereotyyppisiä ennakkokäsityksiä sukupuolen merkityksestä opiskeluissaan, joka mielestämme kertoo ilmiön haasteellisuudesta ja sen piilevyydestä. Toisaalta haastateltavat saattoivat huomata joidenkin muiden stereotyyppisiä käsityksiä jostain aihealueista, mutta toisaalla myös heidän omassa ajattelussa ja taidoissa saattoi olla stereotyyppisiä käsityksiä. Ihmisille saattaa olla hankala erottaa tai kyseenalaistaa näitä omassa puheessaan tai käsityksissään, koska sukupuolen merkitykset ovat yhteiskunnallisesti normalisoituneita ja vaikeasti kyseenalaistettavissa, kuten hegemonisen maskuliinisuuden teoria antaa ymmärtää.

Vaikka esittelemissämme tutkimuksissa on ilmennyt, että miehet kokevat sukupuolittuneita käsityksiä heidän kyvyistään, voidaan myös pohtia, että pakottaako sosiaalinen ja kulttuurinen konstruktio ja hierarkia miehet miettimään oman tai toisten ihmisten sukupuolen sosiaalista merkitystä tai kykyjä. Antavatko miehet itse toisten sanomisille ja teoille sukupuolisia merkityksiä, vaikka ne olisivatkin sukupuolineutraaleja. Onko miessukupuolisten ajattelu sukupuolittuneempaa, koska miehisuus on valvotumpaa ja siihen kohdistuu hegemonisen maskuliinisuuden puolelta väkivaltaisiakin sosiaalisia ja yhteiskunnallisia sanktioita.

Stereotyyppiset ajattelumallit ja käsitykset voivat olla myös itse luotuja ja ne voivat olla hankala erottaa sosiaalisesta ja kulttuurisesta realiteetista: ihmiset saattavat nähdä sen mitä haluavat nähdä tai mitä muut haluavat heidän näkevän. Ihmiset luovat näkemälleen tai kuulemälleen myös sellaisia merkityksiä, jotka tukevat tai vahvistavat heidän omaa

ajatteluaan. On kuitenkin mahdotonta erottaa itsessään syntyneitä käsityksiä sosiaalisesta rakenteesta, sillä ihmiset syntyvät erilaisiin yhteiskuntiin, joissa on jo historiallisesti määritelty heidän mahdollisuuksiaan tai kykyjään heidän sukupuolensa, kansalaisuutensa, ihonvärinsä, ikänsä tai ulkonäkönsä perusteella, eikä kukaan ihminen synny tai elä tyhjiössä. Näin ollen haastateltavien kokemuksetkaan eivät välttämättä anna todellista kuvaa opettajien tai muiden opiskelijoiden käytöksestä tai asenteista. Miesten subjektiivista kokemusta ei voi kuitenkaan jättää huomiotta, ja heidän subjektiiviset kokemukset ovatkin koko opinnäytetyön tarkoitus. Heidän kokemuksensa ja näkemyksensä tarjoavat arvokasta tietoa. Kokemusten pohjalta voidaan myös tarkastella niitä kohteita missä miehet kokevat, että heihin on kohdistunut stereotyyppisiä odotuksia ja mahdollisesti sekä reflektoida omaa toimintaa tai päivittää oppimateriaalia.

Palasimme lopussa vielä hegemonisen maskuliinisuuden teoriaan, sillä huomasimme, että miesten alavalintojen staattisuutta voisi tarkastella tarkemmin kyseisen teorian perusteella. Hegemoninen maskuliinisuuden kulttuuri on hitaasti muuttuva eikä miesten ole teorian mukaan helppoa poiketa vallitsevasta tilasta, koska se voi johtaa miehiä alistaiseen asemaan. Hegemonista maskuliinisuutta on mielestämme tarpeen tarkastella myös kansallisen identiteetin ja ryhmäidentiteetin teorioita hyödyntäen, sillä niissä on yhtenäisiä piirteitä, symboleja ja merkityksien luomisia, joita hyödyntämällä voidaan saada aikaiseksi yhdenmukaisuuden näennäisyyttä ja yhteenkuulumisen tunnetta.

Sukupuolella on merkitystä. Sukupuoleen liittyvät odotukset ja oletukset sekä itse sukupuoli vaikuttavat ihmisten toimintaan ja valintoihin. Sukupuolineutraalius saattaa sivuuttaa toisen tarpeet ja ehkä palvella toisen tarpeita paremmin. Sukupuolen näkyväksi tekeminen edistää tasa-arvon toteutumista tekemällä näkyväksi vallitsevat sukupuolihierarkiat ja stereotyyppiat. On tärkeää nostaa esiin sukupuolten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä, kosketuspintoja, sekä pohtia mistä ne johtuvat ja mitä merkitystä niillä on. Sukupuolen näkyväksi tekeminen nostaa esille mies- ja nais erityisyyden. Mies- ja nais erityisyydellä tarkoitamme biologisten, psykologisten, sosiokulttuuristen ja historiallisten tekijöiden ja niiden merkitysten sekä vaikutusten ymmärtämistä että huomioimista.

Aineistostamme käy ilmi, että sosiaalialan ammattikorkeakouluopinnot ovat osittain sukupuolineutraaleja ja sukupuolen näkyväksi tekemisessä on kehitettävää. Opettajien tulisi panostaa itsereflektointiin, sekä yhdenvertaisuuteen opetuksessa ja ohjauksessa. Aineistostamme ilmeni myös miesten tarve tuelle, jota työelämän sukupuolistereotyyppiat

ja sukupuolittuneet työnjaot lisäävät ja aiheuttavat. Sosiaalialan työtehtävien ja roolien sukupuolittamista ja kriittistä suhtautumista niihin tulisi tarkastella yhdessä opiskelijoiden kanssa. Yksipuolista mieskuvaa tulisi laajentaa niin oppimateriaalien kuin vierailevien luennoitsijoiden että kriittisen ajattelun avulla. Mieserityisyyden huomioiminen niin opetuksessa, ohjauksessa kuin työelämän vaatimuksissa/kontekstissa auttaisi tunnistamaan miesten toimintatapoja ja tarpeita. Miesopiskelijoita tulisi ohjata ja tukea nykyistä herkemmin epätyypillisen työkentän valinnassa.

Metropolian yhdenvertaisuussuunnitelman mukaisesti oppilaitoksen tulisi seurata yhdenvertaisuuden toteutumista kolmen vuoden välein suoritettavalla tasa-arvokyselyllä. Tasa-arvokyselyssä tulisi huomioida myös sukupuolikysymykset, jotka ovat jääneet pois palautekyselystä. Käsitteet sukupuolineutraalius ja sukupuolisensitiivisyys tulisi avata opiskelijoille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa opintoja. Sukupuolten moninaisuuden huomioiminen ja liittäminen opetukseen ja ohjaukseen tulisi sisältyä kaikkiin sosiaalialan oppiaineisiin. Opiskelijoita tulisi ohjata itsereflektointiin sukupuoleen liittyvissä asioissa ja näin saada heidät pohtimaan omia asenteitaan ja arvojaan sekä suhtautumistaan sukupuoliin. Sukupuolisensitiivisen työotteen kehittyessä myös kriittisyys työelämän tarjoamiin sukupuolistaviin käytänteisiin ja ajatusmaailmaan lisääntyisi.

Aineistostamme nousi esiin tutoreiden suuri merkitys muun muassa ryhmäytymisessä, luokkahengen rakentamisessa, tiedottamisessa ja tuen antamisessa. Tutoreihin ja tutorkoulutukseen tulisi panostaa. Jokaisella luokalla tulisi olla omat tutorit ja miessukupuolisten sekä muun sukupuolisten tutoreiden määrän lisääntyminen olisi vain plussaa.

Mielenkiintoista olisi selvittää naissukupuolisten näkemyksiä ja kokemuksia samoista aiheista. Miten naiset kokevat opiskelun ja sukupuolen ilmenemisen opinnoissa. Miehet kertoivat naisten haluavan miehiä lisää alalle - pitääkö tämä paikkaansa ja jos pitää, niin miksi. Hedelmällistä olisi ulottaa kysely kaikille alan opiskelijoille.

Lähteet

Aapola, Sinikka 1999. Murrosikä ja sukupuoli: Julkiset ja yksityiset määrittelyt. Helsinki: Suomalaisuuden kirjallisuuden seura.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Kirjan 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Ammattikorkeakoululaki 2014/932. Annettu Helsingissä 14.11.2014.

Anttonen, Erja 2017. Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisu: 38. Verkkojulkaisu: <<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132932/978-952-456-270-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 29.12.2018.

Arene 2017. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Verkkojulkaisu. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?_t=1526903222> Luettu 2.2.2019.

Badinter, Elisabeth 1993. Mikä on mies? Suom. Lehto, Leevi. Alkuteos: XY – De L'Identitee Masculine 1992. Tampere: Vastapaino.

Baum, Nehami 2015. The Unheard Gender: The Neglect of Men as Social Work Clients. British Journal of Social Work 2016 (46), 1463–1471. Advance Access publication September 2, 2015. Verkkojulkaisu: <<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.metropolia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=6804020e-f062-4f14-983a-8a2afc96f2c1%40sessionmgr4009>> Luettu 27.9.2018.

Burr, Vivien 2004. Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Alkuperäisteos: The Person in Social psychology 2002. Suom. Vainonen, Jyrki. Tampere: Vastapaino.

Butler, Judith 2006. Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous. Suom. Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija. Helsinki: Gaudeamus.

Connell, R. W. 1995. Masculinities. Second edition. Cambridge: Polity Press.

Connell, R. W. 2000. The Men and the Boys. Cambridge: Polity Press.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2013. Naiset ja miehet työelämässä. Verkkojulkaisu: <https://ek.fi/wp-content/uploads/naisetmiehet_maaliskuu2013.pdf> Luettu 20.12.2018.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Kirjan 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Fornaciari, Alekski & Harni, Esko 2017. Antonio Gramscin hegemonian käsitteen relevanssi kasvatustieteelliselle tutkimukselle. Kasvatus & Aika 11 (2) 2017. 39–51.

Verkkoartikkeli. < http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a3_2206171253.pdf>
Luettu 5.3.2019.

Foucault, Michel 1998. Seksuaalisuuden historia. Kirjan 2. painos. Suom. Sivenius, Kaisa. Tampere: Gaudeamus.

Furnham, Adrian 2001. Vocational Preference and P-O Fit: Reflections on Holland's Theory of Vocational Choice. *Applied psychology: An international review* 2001/50 (1). 5–29. Verkkojulkaisu:
<https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/46440732/1464-0597.0004620160613-16168-hg3ode.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1537973750&Signature=nDzkT7Vni%2BC9Fu%2Bi24g6y66CeAs%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DVocational_Preference_and_P-O_Fit_Reflec.pdf> Luettu 26.9.2018.

Goffman, Erving 2012. Vuorovaikutuksen sosiologia. Suom. Koskinen, Kaisa. Tampere: Vastapaino.

Gordon, Tuula 2004. ”Sata pientä sääntöä...” – sukupuoli koulun arjessa. Teoksessa Opetushallitus: Koulu – Sukupuoli – Oppimistulokset. 68–83. Verkkojulkaisu:
<https://www.oph.fi/download/48970_koulu_sukupuoli_oppimistulokset.pdf> Luettu 11.9.2018.

Grönfors, Martti 1999. Miehen arin alue—Maskuliinisuus, seksuaalisuus ja väkivalta. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mies ja muutos- Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. 223–236.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016–2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2016:4. Verkkodokumentti:
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75238/04_2016_STM_Tasa-arvo-ohjelma_2016-2019_fi_sv_B5_netti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 28.8.2018.

Harris, Judith Rich 2000. Kasvatuksen myytti. Alkuperäisteoksesta *The Nurture Assumption* 1998. Suom. Heikkilä, Johanna & Holopainen, Tiina & Niinimäki, Pirkko. Helsinki: Art house.

Houtsonen, Jarmo 2000. Identiteetin rakentuminen koulun symbolisessa järjestyksessä. Teoksessa Houtsonen, Jarmo & Kauppila, Juha & Komonen, Kaija (toim.): Koulutus, elämänkulku ja identiteetti – Kasvatussosiologisia avauksia suomalaisten oppimiseen. Sosiologian laitoksen julkaisuja 3. Joensuu: Gummerus. 7–49.

Husso, Marita 2016. Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa Husso, Marita & Heiskala, Risto (toim.): Sukupuolikysymys. Tallinna: Gaudeamus. 73–91.

Hyvärinen, Matti 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 11–45.

Hyypä, Markku T. 1995. Sukupuolten kirjo. Kirjan 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Hänninen, Jorma 2004. Sosiaalityön miehet ja huoltapitävä valta. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3.vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 77–100.

Jokinen, Arto 1999. Suomalainen miestutkimus ja -liike: muutoksen mahdollisuus? Mies ja muutos—Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press. Verkkojulkaisu:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68165/suomalainen_miestutkimus_1999.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Luettu 30.3.2019.

Jokinen, Arto 2000. Panssaroitu maskuliinisuus –Mies, väkivalta ja kulttuuri. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Jokinen, Arto 2003. Miten miestä merkitään. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Yhdestä puusta – Maskulaarisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Juvenes Print. 7–31.

Jokinen, Arto 2012. Miehet osana tasa-arvokeskustelua ja -politiikkaa. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mieskysymys – Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Juvenes Print. 63–76.

Jokinen, Arto & Ahlbäck, Anders & Kinnarinen, Kirsi 2012. Näkymätön sukupuoli näkyväksi. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mieskysymys—Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Juvenes Print. 171–185.

Julkunen, Raija 2010. Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Tampere: Vastapaino.

Jääskeläinen, Liisa & Hautakorpi, Johanna & Onwen-Huma, Hanna & Niittymäki, Hanna & Pirttijärvi, Anssi & Lempinen, Miko & Kajander, Valpuri 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 2015:5. Sähköisenä osoitteessa:
<https://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf> Luettu 7.11.2018.

Kiviniemi, Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Kirjan 5. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus. 73–87.

Kivipelto, Minna 2004. Sosiaalityön kriittinen arviointi sukupuolistavien merkitysten ja käytäntöjen purkajana. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Kivipelto, Minna & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3.vuosikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus. 249–276.

Korvajärvi, Päivi 2016. Sukupuoliero työssä: numerot ja käytännöt. Teoksessa Husso, Marita & Heiskala, Risto (toim.): Sukupuolikysymys. Tallinna: Gaudeamus. 142–160.

Korvajärvi, Päivi 2010. Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino. 183–196.

Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi 2004. Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3.vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuusi, Heli & Jakku-Sihvonen, Ritva & Koramo, Marika 2009. Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52. Verkkojulkaisu: <http://www.utbildningsstyrelsen.fi/download/120565_koulutus_ja_sukupuolten_tasa-arvo.pdf> Luettu 11.9.2018.

Laiho, Anne & Jauhiainen, Annukka 2016. Sukupuolitietoinen opettajankoulutus eriarvoistumisen vastavoimana. Puheenvuoroja. Kasvatus 4/2016. 366–369. Verkkoartikkeli: <<http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/47/4/sukupuol.pdf>> Luettu 9.9.2018.

Laine, Pekka & Napari, Sami 2008. Sukupuolen ammatilliset erot suomalaisilla työmarkkinoilla. Teoksessa Sosiaali- ja terveysministeriö: Segregaatio ja sukupuolten väliset palkkaerot -hankkeen loppuraportti 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:26. 18–32. Verkkojulkaisu: <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73908/Selv200826.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 11.9.2018.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609. Annettu Helsingissä 8.8.1986.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2014/1329. Annettu Helsingissä 30.12.2014.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2016/915. Annettu Helsingissä 11.11.2016.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817. Annettu Helsingissä 26.6.2015. Verkkosivusto: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>> Luettu 18.02.2019.

Lampi, Hannu & Liinamaa, Ritva & Ojala, Maria & Tujula, Matti & Kortelainen, Maarika 2016. Yhdenvertaisuuden edistäminen. Yhdenvertaisuusohjelma opiskelijoille, henkilökunnalle, yhteistyökumppaneille ja hakijoille Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Verkkojulkaisu: <https://oma.metropolia.fi/delegate/desktop_web_content_attachment/attachment/5052715> Luettu 14.12.2018.

Lehtonen, Mikko 1999. Maskuliinisuus, kansallisuus, identiteetti. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mies ja muutos – Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. 74–88.

Lempiäinen, Kirsti 2003. Sosiologian sukupuoli. Tampere: Vastapaino.

Lindeman, Laura 2007. Globaali kansalaisyhteiskunta gramscilaisen hegemonian arkijärjen rakentajana. Tampereen yliopisto: Pro gradu -tutkielma. Verkkodokumentti: <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94292/gradu01642.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 5.3.2019.

Lunabba, Harry 2018. Laadullisen tutkimuksen näkökulma poikien koulu- ja hyvinvointikeskusteluun. Teoksessa Kivijärvi, Antti & Huuki, Tuija & Lunabba Harry (toim.): Poika-tutkimus. Tampere: Vastapaino. 103–120.

Malmi, Pasi 2009. Discrimination Against Men. Appearance and Causes in the Context of a Modern Welfare State. Rovaniemi: University of Lapland, Faculty of Social Sciences. Verkkojulkaisu: <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111141041>> Luettu 17.12.2018.

Marin, Marjatta 1996. Universaali etiikka ja tiede. Teoksessa Palmroth, Aino & Nurmi, Ismo (toim.): Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta. JYY julkaisusarja n:o 38. 14–31.

Markkola, Pirjo & Östman, Ann-Catrin & Lamberg, Marko 2014. Onko suomalaisella miehellä historiaa? Teoksessa Markkola, Pirjo & Östman, Ann-Catrin & Lamberg, Marko (toim.): Näkymätön sukupuoli: Mieheyden pitkä historia. Tampere: Vastapaino. 7–24.

Metropolia 2018. Palautekysely opiskelijoille 2018 – analyysi. Verkkojulkaisu: <https://oma.metropolia.fi/delegate/desktop_web_content_attachment/undefined/6011394/Palautekysely%20opiskelijoille%202018.pdf> Luettu 14.12.2018.

Metropolia 2017. Metropolian toimintaa ohjaavat arvot. Verkkojulkaisu: <<https://oma.metropolia.fi/henkilokunnalle/strategia/values>> Julkaistu 16.5.2017.

Metropolia 2014. Metropolia Ammattikorkeakoulun tasa-arvosuunnitelma. Verkkojulkaisu: <https://oma.metropolia.fi/delegate/desktop_web_content_attachment/type/322975/Metropolian%20tasa-arvosuunnitelma_paivitys%20190515t.pdf> Luettu 14.12.2018.

Metropolia n.d. Metropolia Ammattikorkeakoulu – Osaamista ja oivallusta tulevaisuuden tekemiseen. Verkkojulkaisu: <<http://www.metropolia.fi/tietoa-metropoliasta/>> Luettu 22.9.2018.

Metropolia n.d./b. Sosiaaliala. Sosionomi (AMK). Sähköisenä osoitteessa: <<https://www.metropolia.fi/haku/koulutustarjonta-aikuiset-sosiaali-ja-terveysala/sosiaaliala-210-op/>> Luettu 22.11.2018.

Murto, Lasse & Rautniemi, Lasse & Fredrikson, Karin & Ikonen, Seena & Mäntysaari, Mikko & Niemi, Leena & Paldanius, Kalevi & Parkkinen, Terttu & Tulva, Taimi & Ylönen, Fiia & Saari, Seppo 2004. Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää – Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän

kanssa. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2004. Helsinki: Tammer-Paino Oy.

Mäkinen, Päivi & Raatikainen, Eija & Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Kirjan 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Nieminen, Jiri 2012. Vasemmistolaisen miespolitiikan mahdollisuudet. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mieskysymys – Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Juvenes Print. 84–90.

Nummenmaa, Anna Raija & Korhonen, Päivi-Katriina 2000. Sukupuolisensitiivinen ohjaus. Teoksessa Onnismaa, Jussi & Pasanen, Heikki & Spangar, Timo (toim.): Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Opetus 2000. Juva: PS-kustannus. 70–82.

Nyqvist, Leo 2004. Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Kivipelto, Minna & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3.vuosikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus. 101–130.

Ojala, Hanna & Pietilä, Ilkka (toim.) 2013. Miehistä puhetta. Miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit. Tampere University Press. Sähköisenä osoitteessa: <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/103169/978-951-44-9135-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Luettu 7.11.2018.

Onwen-Huma, Hanna 2013. Mitä on sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mieskysymys—Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Juvenes Print. 55–60.

Opetushallinnon tilastopalvelu 2017. Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalaute (AVOP), AMK-tutkinto. verkkojulkaisu: <https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulutus%20-%20opiskelijapalaute%20-%20AMK%20-%20ammattikorkeakoulu.xlsb> Luettu 1.12.2018.

Opetushallitus n.d. Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus - mitä se on? Verkkosivusto: <https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/toiminnallinen_tasa_arvosuunnittelu_oppilaitoksissa/sukupuolitietoinen_opetus> Luettu 29.12.2018.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Segregaation lieventämistyöryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:18. Verkkojulkaisu: <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75541/okmtr18.pdf?sequence=>>>. Luettu 11.9.2018.

Opintopolku n.d. Sosionomi (AMK), sosiaaliala, päivätoteutus. Verkkosivusto: <<https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.26430233879>> Luettu 30.9.2018.

Perttu, Sirkka 2007. Sukupuolisensitiivisyys ammatillisen oppilaitoksen opetuksen ja ohjauksen arjessa- SUMO-hankkeen kokemuksia 2006-2007. Teoksessa Heikkinen, Mervi & Juutilainen, Päivi-Katriina & Korhonen, Merja & Haataja, Mari & Luokkanen, Tiina & Toiviainen, Paula & Perttu, Sirkka. 3–4. Verkkosivusto: <http://www.academia.edu/2358034/Sukupuolisensitiivisyysammattillisen_oppilaitoksen_opetuksen_ja_ohjauksen_arjessa-_SUMO-hankkeen_kokemuksia_2006-2007._Mervi_Heikkinen_P%C3%A4ivi-Katriina_Juutilainen_Merja_Korhonen_Mari_Haataja_Tiina_Luokkanen_Paula_Toiviainen_ja_Sirkka_Perttu>. Luettu 30.9.2018.

Petrelus, Päivi 2005. Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylä studies in education, Psychology and social research 266. Sähköisenä osoitteessa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50580/1/Petrelus_paivi_ekirja.pdf> Luettu 3.1.2019.

Petrelus, Päivi 2004. Naistapaiset hoiva- ja hoiva-erät sosiaalityössä. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelus, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3.vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 47-75.

Pirkanen, Henna 2006. Ruumiillistuvat sukupuoli-identiteetit pelissä. Teoksessa Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim.): Minuus ja identiteetti: sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Juvenes Print. 90–122.

Purjo, Timo 2012. Sukupuolella on merkitystä. Teoksessa Purjo, Timo (toim.): Sukupuoli ja väkivalta osa 2. Tampere: Juvenes Print. 116—124.

Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 413-426.

Rastas, Anna 2009. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteissa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Kirjan 2. painos. Tampere: Vastapaino. 78–102.

Rossi, Leena-Maija 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus: Eroista eroihin. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino. 21–38.

Ruusunen, Virve 2014. Yksilöitä sukupuolesta riippumatta. Opinto-ohjaajien käsityksiä tyttöjen ja poikien ohjauksesta ja sukupuolisensitiivisen ohjauksen toteutumisesta yläkoulussa. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos. Sähköisenä osoitteessa: <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44836/URN:NBN:fi:jyu-201412103460.pdf?sequence=1>> Luettu 6.11.2018.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 427–442.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 46–83.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2009. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Kirjan 2. painos. Tampere: Vastapaino. 22–56.

Salmi, Minna 2003. Mitä tekemistä sukupuolten tasa-arvolla on asiantuntijaorganisaation työssä? Yhteiskuntapolitiikka 68 (2003):4. 407–416. Verkkoartikkeli:
<<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100350/034salmi.pdf?sequence=1>>. Luettu 10.9.2018.

Sauri, Pekka 1998. Hyvä mies. Juva: WSOY.

Seta ry n.d. Intersukupuolisuus. Verkkodokumentti:
<<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/intersukupuolisuus/>> Luettu 17.12.2018.

Sipilä, Petri 1998. Sukupuolitettu ihminen: Kokonainen etiikka. Tampere: Gaudeamus.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016. Sosionomi (AMK) kompetenssit. Sähköisenä osoitteessa: <<https://www.innokyla.fi/web/verkosto1167849/sosionomi-amk-kompetenssit-socionom-yh-kompetenser-hyvaksytyy/godkanda-kuopio-29.4.2016>> Luettu 22.11.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. Verkkojulkaisu:
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160920/STM_08_2018_Tasa-arvobarometri%202017_net.pdf> Luettu 16.12.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Sukupuolisilmäläsit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:13. Helsinki. Verkkosivusto:
<<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73345/URN%3aNBN%3afi-fe201504223772.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 24.9.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Sosiaaliala ja sukupuoli. Sosiaalialan kehittämishankkeen sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:70. Helsinki: Yliopistopaino.

Spokane, Arnold R. & Luchetta, Erik J. & Richwine, Matthew H. 2002. Holland's Theory of Personalities in Work Environments. Teoksessa Brown, Duane (toim.): Career Choice and Development. Kirjan 4. painos. San Francisco: Jossey-Bass. 373–426. Verkkojulkaisu:
<<https://www.unikore.it/phocadownload/userupload/aa01ad538b/CareerDevelopment.pdf#page=394>> Luettu 22.9.2018.

Stark, Laura & Kokko, Marja & Koskinen-Koivisto, Eerika & Niskanen, Heli & Saarimäki, Pasi & Tuomaala, Saara & Turunen, Arja 2010. Kätkeytynyt valta: Sukupuolihistoriat ja valtatutkimus. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.): Valta Suomessa. Helsinki: Gaudeamus. 79–96.

Ståhlberg, Riina 2007. Ohjaus sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen tukena. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Ohjausalan koulutus- ja kehitysyksikkö. Sähköisesti osoitteessa: <[https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19874/Sthlberg%20 Riina%20-%20keha.pdf?sequence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19874/Sthlberg%20Riina%20-%20keha.pdf?sequence=1)> Luettu 6.11.2018.

Sulkunen, Sari & Kauppinen, Merja 2018. ”Ainakin muutaman pojan luokallani tiedän lukevan” – Poikien (osin piiloiset) luku- ja kirjoitustaidot. Teoksessa Kivijärvi, Antti & Huuki, Tuija & Lunabba Harry (toim.): Poika-tutkimus. Tampere: Vastapaino. 146-173.

THL 2018a. Koulutuksen segregatio. Verkkosivusto: <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/koulutus/koulutuksen-segregatio>> Luettu 9.9.2018.

THL 2018b. Sukupuolten tasa-arvo. Sanasto. Päivitetty 4.4.2018. Sähköisenä osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sanasto>> Luettu 6.11.2018.

Tilastokeskus 2016. Naiset ja miehet suomessa 2016. Julkaisun 2. korjattu painos. Helsinki: Grano Oy. Saatavilla myös verkossa: <http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_namisu_201600_2016_16132_net_p2.pdf>. Luettu 13.10.2018.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kirjan 10. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Verkkojulkaisu: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf> Luettu 2.2.2019.

Valvira 2017. Sosiaalihuollon ammattioikeudet. Verkkosivusto: <<https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet>>. Luettu 30.3.2019.

Virtanen, Ira A. 2018. Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyys-suhteissa. Teoksessa Kivijärvi, Antti & Huuki, Tuija & Lunabba Harry (toim.): Poika-tutkimus. Tampere: Vastapaino. 239-260.

Virtanen, Jukka 2004. Kokonainen mies. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Vuorensyrjä, Matti & Borgman, Merja & Kemppainen, Tarja & Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli 2006. Sosiaalialan osaajat 2015. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke (SOTENNA): loppuraportti. Sosiaalityön

julkaisusarja 4. Sähköisenä osoitteessa:

<<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47696/951-39-2593-5.pdf?sequence=1>>

Luettu 6.11.2018.

Westman, Anna Liisa 2015. Ammatillinen korkeakouluopettajuus ja sukupuolitietoisuus. Tarinoita sukupuolesta, toimijuudesta ja pedagogisista käytännöistä. Karelia-ammattikorkeakoulun julkaisu A: Tutkimuksia, 2. Verkkojulkaisu:

<<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97342/A2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

Luettu 18.12.2018.

Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325. Annettu Helsingissä 30.12.2014.

Saatekirje

HEI MIES!

Opiskeletko sosionomiksi? Tiesitkö, että sosiaaliala on yksi segregoituneimmista aloista. Tutkinnon suorittaneista sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijoista vain noin 12% on miehiä. Olisiko Sinulla hetki aikaa kertoa kokemuksistasi? Olemme sosionomiopiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä miesopiskelijoiden kokemuksista naisvaltaisella sosiaalialalla opiskelusta. Olemme erityisen kiinnostuneita, miten sukupuoli näkyy ja otetaan huomioon opiskeluyhteisössä, opetus- ja ohjaustilanteissa sekä työharjoitteluissa. Haastattelurunkona toimivat seuraavat teemat:

- Taustatiedot
 - Ikä
 - Sukupuoli
 - Sukupuolijakauma luokallasi
- Kokemukset pääosin naisista koostuvassa opiskeluyhteisössä opiskelusta
 - Turvallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasavertaisuuden kokeminen
 - Yhteisöllisyyden kokemukset, saatu tuki
 - Mahdollisuus hyödyntää omaa osaamistaan, persoonaa, vahvuuksiaan
 - Vuorovaikutus ja sukupuoli
 - Kokemus palautteesta ja opiskelun/osaamisen arvioinnista opiskelutovereiden ja opettajien osalta
- Kokemukset työharjoittelusta sukupuolen mukaan eriytyneellä sosiaalialalla
- Sukupuolen näkyminen ja kokemukset sukupuolen merkityksestä opiskeluun liittyen
 - Opetus- ja ohjaustilanteissa, työharjoittelussa
 - Oppimateriaalit ja opintokokonaisuudet
 - Ryhmätilanteet/tehtävät/projektit, muut oppilaat
 - Muut esim. tilat tai tilaisuudet, tapahtumat, juhlat
- Roolit, ennakkoluulot ja stereotypiat
 - Sukupuoleen liittyvät odotukset ja vaatimukset
 - Vierauden, syrjinnän tai häirinnän kokemukset
- Opiskeluhyvinvointia kartuttavat tekijät
 - Sosiaalinen verkosto
 - Ohjauksen, tiedon ja tuen tarve, saatavuus ja riittävyys

Tutkimus suoritetaan yksilöhaastatteluna sovittuna ajankohtana, sovitussa paikassa. Varaathan aikaa haastattelulle noin kaksi tuntia. Haastattelussa on mukana kaksi sosionomi (AMK) opiskelijaa ja haastattelu nauhoitetaan analyysiä varten. Kokemuksesi on meille erittäin arvokas tarkasteltaessa sosiaalialan opintoja sekä selvittäessä mahdollisia kehittämiskohteita.

Mikäli haluatte ilmoittautua haastateltavaksi tai saada lisätietoa opinnäytetyöstä, voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse: katja.arampatzi@metropolia.fi

liri.kqjiku@metropolia.fi

Ystävällisin terveisin,

Katja ja Liri

Suostumuslomake

Lupa haastatteluun ja sen nauhoittamiseen:

Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa Metropolia Ammattikorkeakoululta. Haastattelu nauhoitetaan ja se on luottamuksellinen. Haastattelumateriaali säilytetään huolellisesti, ja hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Yksittäisen henkilön antamia tietoja ei voi tunnistaa, eikä haastateltavan henkilöllisyys selviä opinnäytetyön raportissa. Haastateltavalla on oikeus tarkastaa opinnäytetyö ennen sen julkaisemista. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Internetissä: www.theseus.fi

Antamiani tietoja tullaan käyttämään vain opinnäytetyöhön: ”AMK-miesopiskelijoiden kokemuksia segregoituneesta sosiaali-alan koulutuksesta”. Minulle on annettu tarpeeksi tietoa haastattelusta, olen ymmärtänyt saamani tiedon ja haluan osallistua siihen vapaaehtoisesti. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä, ja olen saanut niihin riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistuminen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Haastattelijoiden allekirjoitukset

Esimerkkikaavio teemoittelusta

Suora lainaus	Pelkistetty ilmaus	Alakategoriat	Yläkategoriat/ Teemat
<p>“Hyviä kokemuksia, - pääosin - kaikki on hirveen sellaisia - avoimia ja sosiaalisia, tääl on kyl - helppo olla pääsääntöisesti ihan kenen kanssa tahansa.”</p> <p>“...tässä, opiskelijayhteisös, mitä nyt ainakin tällä kampuksella, ja - nää omat opiskelukaverit nii - täällä on - hyvä ja turvallinen olla ja mun mielestä ihan tasavertaista porukkaa.”</p>	<p>Hyviä kokemuksia</p> <p>Ihmiset ovat avoimia ja sosiaalisia</p> <p>Helppo olla kaikkien kanssa</p> <p>Tasavertaisuuden kokemuksia</p>	<p>Turvallisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo</p>	<p>Kokemukset naisvaltaisella alalla opiskelusta</p>
<p>“Ei oo tarvinnu missään kohtaa olla yksin. “</p> <p>“...mul on nyt tosi terveellinen luokkahenki.”</p>	<p>Ei tarvitse olla yksin</p> <p>Hyvä luokkahenki</p>	<p>Yhteisöllisyys, tuki</p>	
<p>“Omasta mielestäni ainakin oon aika semmonen sosiaalinen ihminen.”</p> <p>“...koen et paineensietokyky tai tämmönen stressinsieto niin on erittäin hyvä ja sitten myöskin ongelmanratkaisu. “</p>	<p>Sosiaalisuus</p> <p>Paineensietokyky</p> <p>Stressinsieto</p> <p>Ongelmanratkaisutaidot</p>	<p>Osaaminen, vahvuudet, persoona</p>	
<p>“...me jotain armeijajuttuja muisteltiin ja näin,</p>		<p>vuorovaikutus</p>	

<p>siellä tupakkapaikalla, ja sit joku sano, et no että aina ei jaksaa niitä armeijajuttuja kuunnella ja tietysti senkin ymmärrän mutta ett, sitte todettiin et no että me ollaa tietysti aika monta tällästä kosmetiikkaan liittyvää keskustelua ja muuta, mitkä niinku, yleisesti ottaen niinku tähän asti on liittynyt naisiin...”</p>	<p>Eroavaisuudet sukupuolten välisissä keskusteluissa</p> <p>Armeija vs. kosmetiikka</p>		
<p>“...et kun aina puhutaan siitä että - no kyllä sä töitä saat et kun sä oot mies ja tällä alalla kaivataan miehiä...”</p>	<p>Työn saanti sukupuolen avulla</p>	<p>Palaute</p>	
<p>“...oli vähän vaikeempia tapauksia oppilaissa, nii hyvin nopeesti - sitte opettaja - siirs sitä vastuuta mulle koko aika enemmän ja enemmän - kunnes sitten nää vaikeet tapaukset - oli oikeestaan mun hoidettavana...”</p>	<p>Vaikeiden tapausten hoitaminen</p>	<p>Työtehtävät</p>	<p>Kokemukset työharjoittelusta naisvaltaisella sosiaalialalla</p>
<p>“...miehet ehkä enemmän oli pelailemassa biljardia ja tällästä.” “...se muu henkilökunta, joka sai sitä juttuseuraa. Mä olin sitten enemmän just</p>	<p>Miehet pelaamassa biljardia</p> <p>Tuomari</p> <p>Lasten leikittäjä</p>	<p>Roolit</p>	

näissä jalkapallopeleissä tuomarina ja lasten kanssa muutenki.”			
“Tää koulu oli pikkasen erilainen mitä mä ajattelin. Mut sit taas toi niinku ikäänkuin työelämä missä on ollu, se on niinku taas se mikä - vastaa sitä mun odotusta.”	Työelämä vastaa omia odotuksia paremmin kuin koulu	Omat odotukset	
“...jotenkin sellanen et tota tääl koulussa hirveesti painotetaan sitä että nyt pitää osata tämä kirja ulkoa.”	Koulussa painottuu teoria	Erot koulu vs. työharjoittelu	
“...sitten, ku esimerkiks esitetään, nii se sanotaan erikseen "Ja sitten pojat" - että se on tosi outoo...” “Jos siellä on kaksi tai enemmän meistä, nii kyl se sillo - jotenki tuntuu et - kokoaika ollaan - jonku suurennuslasin alla. Sitten esimerkiks se vaihtuis ihan kokonaan, jos mä istuisin pulpetissa jonkun naispuolisen kanssa.”	Pojittelu koetaan outona Kokemus suurennuslasin alla olemisesta Mies- ja naisseuran koettu ero kohtelussa	Opetus- ja ohjaustilanteet	Sukupuolen näkyminen ja sen koetut merkitykset
“Siellä on kyllä - yhä vieläki aika semmosia - vanhentuneita käsityksiä tai tällasia oletuksia.”	Vanhentuneita käsityksiä ja oletuksia liittyen sukupuoleen	Oppimateriaalit, opintokokonaisuudet	

<p>“...meilläkin oli mun mielestä yks [naissukupuolinen luokkakaveri], joka oli - viikon poissa - oli mun mielestä jonkun viikon tai kaks poissa - ja sit ku se tuli kouluun, niin ei se ikinä saanu - tai se kommentti minkä se sai oli - et ”Ai, oli kiva nähä sua taas” ja sit kun - on ollu sillai, et mua ei oltu vähän aikaa nähty, niin sit se kommentti mitä mä saan, on et – ”Ai sä oot täällä?” Niin on siinä nyt vähän eroo.”</p>	<p>Koetaan että suhtautuminen on erilaista miehen poissaoloihin (negatiivisempi)</p>	<p>Ryhmätilanteet, projektit, tehtävät, muut oppilaat</p>	
<p>“...kyllähän suurin osa on naisia että et silleenhän se näkyy.”</p>	<p>Naiset ovat enemmistönä tilaisuuksissa</p>	<p>Tilat, tilaisuudet, tapahtumat, juhlat</p>	
<p>”...niin oon sit sanonu et sossutäti niin siinä se nyt sukupuolittuu sitte et harvemmin puhutaan sossusedistä.”</p>	<p>Sosiaalialan työntekijöiden nimittely sukupuolittunutta</p>	<p>Sosiaaliala</p>	
<p>”...sekin kulttuuri alkaa olla aika jääne että puhutaan että jos mies on sosiaalialalla niin sit sun täytyy olla homo tai jotain...”</p>	<p>Alalla työskentelevä mies on feminiininen - vanhentunut väite/uskomus</p>	<p>Odotukset ja vaatimukset</p>	<p>Roolit, ennakkoluulot ja stereotypiat</p>
<p>“...ollu paljon ongelmii sen - opettajan kanssa. Mut se - vähän loukkas mua, koska - mä olin, mul oli - sanotaan, että mul oli paha viikko, sit - mua</p>	<p>Luokitellaan huonoksi oppilaaksi</p>	<p>Vierauden, syrjinnän, häirinnän kokemukset</p>	

rupes heti luokit[telemaan] jo pahaks opiskelijaks...”			
<p>”...yrittäjyyski saattais olla vähän kirosana tällä alalla ehkä.”</p> <p>”...tärkeintä on avarakatseisuus...”</p>	<p>Yrittäjyys ja talous negatiivinen arvo</p> <p>Avarakatseisuus</p>		Sosiaalialan arvot
<p>”...jotenkin moninainen et on lupa osoittaa tunteita ja tällasta...”</p> <p>“Noh, tällä hetkellä niinku se ikään et sitä asiakastyötä mutta tokihan sitä mieli voi muuttuu kun sitä on tehnyt tarpeeks kauan. Mut et niin just tällä hetkellä kiinnostaa just nimenomaan varmaan se asiakastyö siinä.”</p>	<p>Moninainen</p> <p>Tunteiden osoittaminen sallittua</p> <p>Asiakastyö</p>	<p>Miehisyyteen liitettäviä piirteitä</p> <p>Tulevaisuus, ura</p>	Miehisyys